

M i l a d a
S O U Č K O V Á

KALADÝ,
aneb:
útočiště řeči

SVĚDECTVÍ
Deník z roku 1939

MLUVÍCÍ PÁSMO

URČENO PRO STUDIJNÍ ÚČELY
BOPR

(1938 – 1940)

KALADÝ,
aneb:
útočiště řeči

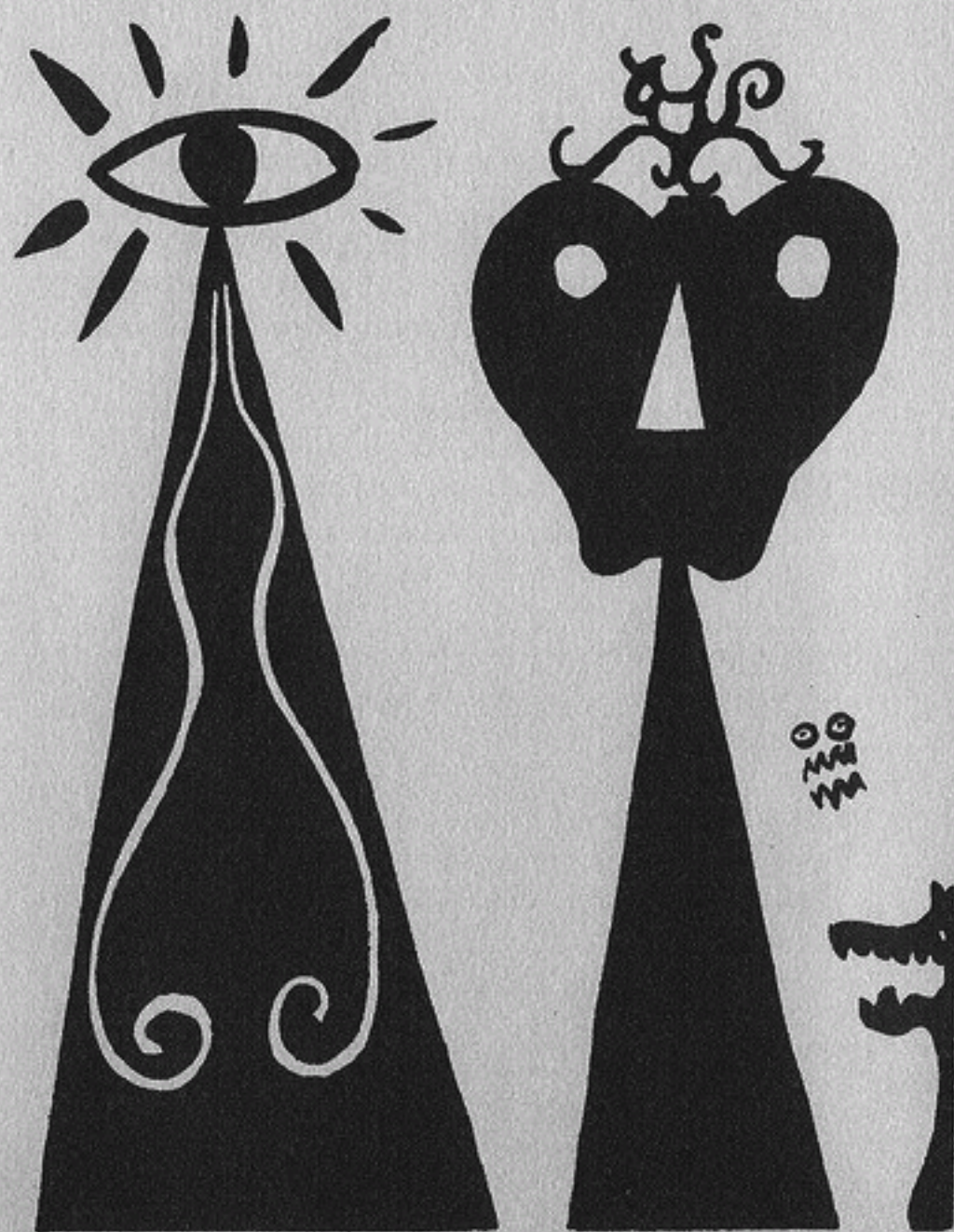
Kresby Zdenka Rykra

- 1 Ubohé tváře jepičích larev, v nichž lze zřítí lebku nad skříženými hnáty a jedna ústa pro potravu i pro mlčení!
- 2 Vítr vás odvane do závěje, tající a schnoucí u plotu, u zdi, neodmete-li vás mlynářský chasník koštětem.
- 3 Moudrost stvoření však vložila obraz bytí do věcí ještě menších.
- 4 Řeč prý může zahynouti stejně snadno jako hejno jepičí.
- 5 Ó slova mé mateřštiny!
- 6 Neukrývejte se do bahna u břehu řeky: stvol, který z vás vyroste, bude přelomen drápy pářících se vážek. Dvakrát do roka sečou louky, a uchráníte-li se do té doby, podetne vás nůž srpů a kosy.
- 7 Neukrývejte se do kamení. Vylámou vás z lomu, vystavějí z vás věž a rozpadnete se v hromadu šterku, kterou si lidé z okolí rozeberou na podezdívku domků.
- 8 Neukrývejte se v letech dřeva. Nedbejte, že některé stromy žijí staletí.
- 9 Z vašich větví by nadělali houžví, jež by se dřely na prahu jezů; jen pes na voru by zaštěkal na kameny, vyčnívající z vody; marně by čekaly, že je zavoláte jejich jmény: Lháři, Džbáne, Lišky, Nevěsty.

- 10 Neskrývejte se ani do kořenů stromů. Lidé si je odkoupí na topivo a budou je těžce dobývat ze země, aby si na nich uvařili polívku nebo brambory.
- 11 Slova mé mateřštiny, ukryjte se do jména vesnice.
- 12 Nějak budou to místo nazývat, i když je zkomolí, budete v něm jakž takž žít, i když budete k nerozpoznání, budete dýchat, umírat, rodit.
- 13 Slova mé mateřštiny, až vám bude nejhůře, neukrývejte se do vodního břehu, neukrývejte se do kamene, ani do stromu, ukryjte se do jména malé vesnice.
- 14 Děti ani nebudou vědět, jak se vám naučily. I při největší bídě vás nikdo nevyhodí. Snad půjde nějaký pocestný, zastaví se, pozdraví a zeptá se na cestu.
- 15 Ukryjte se hluboko. Hluboko ukryjte hrdý zvuk svých kopyt, lesk svých přílbic a pyšné vlání svých praporů.
- 16 Moje zarmoucené srdce se utěšuje jen tou vírou, zapřísahám vás, slova mé mateřské řeči: v hodině nebezpečí ukryjte se do jména nepatrné vesnice!
- 17 Jedni lidé zemrou a druzí se narodí.
- 18 Vy, moje řeči mateřská, srdce mi usedá nad vašim mládím, vy že byste se neměla dožít mužných let?

*Existence
všechny
jména*

- 19 Kdo dovede držet v ruce péro, umírá a knihy podléhají zkáze. Kde máte hledat svoje útočiště?
- 20 V úzkosti vám radím: ukryjte se do jména malé vesnice. Tam vás vaši nepřátelé nebudou hledat. Jak by vás poznali, zanesenou vrstvami let, času?
- 21 Ještě vám radím: nespolehejte na náhodu: že o vás jednoho dne zakopne kůň a že vás člověk najde jako poklad v hrnci. Člověk se často utěšoval podobnou pohádkou.
- 22 Věřím, že jste neústupná, jako je neústupné vše určené, aby žilo. Věřím, že se vyrovnáte svým sestram šťastnějších osudů. Kolikrát jsme se spolu podívovali jejich nádheře a vznešenosti.
- 23 Lidé se všelijak nuzují, nikdy však nespotřebují všechnu sílu v jídle, v rozplozování a v práci. Sejdou se tak, jak se muži scházejí. Zapomenou na denní starosti. Nebude jim stačit obvyklá zábava a rozptýlení.
- 24 Pak vklouzněte na jejich jazyk. Ještě než vás vysloví, potečou jim z očí slzy. Svíráte zároveň srdce i ústa, tak jste sladká a trpká, slova mé mateřštiny.

SVĚDECTVÍ

Deník z roku 1939

PŘEDMLUVA

Tento deník byl skutečně napsán ve dnech, jimiž je datován.

Poněvadž se mi zdálo nebezpečné mít jej uložený v Praze, nechala jsem jej u svých přátel, rodiny P. a Č., kteří žijí v domku u vody, kde se mi zdálo, že nikdy nikomu nenapadne hledat rukopis českého spisovatele. Po atentátu na Heydricha, když se konaly všude na venkově domovní prohlídky, přišli i na půdu domku, kde byl tento rukopis psaný na stroji schován v bedničce. Německý voják se ptal, co v ní je, a na odpověď, že jsou tam věci, které patří „jednomu pánovi z Prahy“, vypáčil bedýnku a vzal do ruky rukopis. Pravděpodobně neuměl česky číst, nebo snad nepřišel řízením božím na žádné slovo nebo jméno, jež by mu učinilo rukopis podezřelým. Hodil jej zpátky. Dovedete si představit, jak byli moji přátelé vyděšeni?! Starý pan P. chtěl rukopis okamžitě spálit, ale jeho žena jej ukryla a neřekla nikomu z rodiny a ani ovšem mně, kam. Jen jí děkuji za to, že je zachován.

Neříkám to vše, abych rukopisu dodala nějaké senzačnosti. Nepokládám jej vůbec za umělecké dílo a nepřikládám mu jinou cenu než hodnotu pravého a původního dokumentu. Za ta léta, co jsem jej neměla v rukou, dokonce jsem zapomněla, jaký vlastně je, a sama jsem byla mnohým v něm překvapena. Zdůrazňuji to proto, jak mnoho z tehdejších událostí a z našeho tehdejšího cítění a myšlení vypadlo nám z paměti.

Snad ani nemusím dodávat, že též moje názory, neřku-li poznatky se od té doby v mnohém změnily a že bych se v leccěms nemohla vrátit k svému tehdejšímu stanovisku. V celku se však naopak nemusím za nic, co jsem tehdy myslila a cítila, stydět.

A proto nemyslím, že by tyto stránky mohly strhnout současníky přesyčené utrpením a vším, co prožili, a příštím generacím zas bude scházet – to pevně doufám – pochopení pro podrobnosti našich zkoušek. Mně samotné tyto stránky, které jsem psala s takovou vášní, po letech se poněkud odcizily. Proč s nimi chci vystoupit na veřejnost?

Ne proto, abych čelila pomluvám, že za nacistické okupace nevytvořila česká literatura nic slušného; čas ukáže, že to byla pomluva povrchní a lichá. Česká literatura měla tolik odvahy, že psala stránky, které ji mohly stát život – a mnohdy stály. Mluví se s obdivem o francouzské literatuře de résistance. Ve svobodných zemích vycházely bez jakéhokoliv rizika a s úspěchem plamenné protesty proti fašismu. Tento deník k nim patří. Připomínám to těm, kteří říkají, že česká literatura se za doby německé okupace stala služkou.

Kvůli původnosti nechávám text beze změny, aby nebylo nic setřeno z jeho autentičnosti. Měním jen některá jména, která nejsou historická a znamenají jen všeobecný typ, a škrtnu jednu nebo dvě věty o osobách, které od té doby byly tak potrestány, že se mi zdá neslušné, abych po nich házela kamenem.

Přitom žádám za prominutí ty, jichž jsem se tu nešetrně dotkla; dnes bych leccos nenapsala nebo napsala bych to jinak. Nemohu však měnit to, co ukazuje, jak rozjitřené byly tehdy naše myslí. Ujišťuji znovu, že se na některé věci a problémy i osoby dívám dnes jiným způsobem. Ponechám také věci, které se nám teď zdají naivní, protože právě ony jsou svědectvím, jak jsme se zoufale připínali ke každé sebemenší a pošetilé naději.

Myslila jsem – uvědomuji si, jak to bylo dětinské –, že se mi podaří dostat tuto knihu během války za hranice. Začala jsem ji psát z popudu Zdenka Rykra. Posílám ji do soutěže 1. máje 1946 třetí republiky. Je to deník z roku 1939 psaný českým spisovatelem.

V Praze v listopadu 1945

M. S.

V Městečku

8. dubna 1939 na Bílou sobotu

Začínám psát tento deník. Dosud jsem myslila, že deník je věcí osobního sentimentu. Co se záznamy ze života jednotlivce, když nemají sloužit nějakému nadřazenému úkolu. Leží snad přede mnou podobný úkol? Ano, mám za to, že jsme vstoupili do období (ostatně dlouho připravovaného), kdy jednotlivce je zvláště zodpovědný ke své poší. Dějinné události činí, abych tak řekla, útok na jednotlivce a on se jim buď brání, podniká protiútok, podléhá jim, nebo nad nimi vítězí. Každý člověk přispívá svým osobním životem, kladně či záporně, k řešení dějinných událostí. Namítnete: ne: dějinné události jsou ve znamení vynikajících osobností, v nichž jako by se soustředil osud mnoha lidí, jejichž osobní životy jsou přitom potlačeny na nejmenší míru. Chci zastávat pravý opak: význačné osobnosti, jež současná doba jmenuje ráda „vůdci“, jsou jen nositeli myšlenek a činů, jež se vynořily v nejrůznějších oblastech lidského vývoje, působení a činnosti. Jak by mohli tito vůdci, vojevůdci, jak se jim v dřívějších válkách říkalo, bojovat, kdyby neměli za sebou řady bojovníků a celá zázemí, která jejich myšlenky a úmysly podporují.

Tolik jen, abychom opřeli a vysvětlili úmysl zaznamenávat v tomto deníku současné události tak, jak se jeví v životě obyčejného člověka a spisovatele povoláním, jenž chce být dle své nejlepší vůle jejich tlumočnickem.

Nuže, ve jménu Otce, Syna i Ducha svatého! Tak začínali poctiví letopisci. Jménem koho máme začínat my? jichž symboly víry jsou otřásány po více než dvě století. My, kdo nechceme věřit zcela upřímně. My, kdo jsme slyšeli křivé přísahy. Události nás nutí, abychom si zopakovali, v co chceme věřit. Ze svědomí světa se tato otázka ozývá již dlouho, málo je však těch, kteří na ni odpovídají.

Včera večer jsme si přisedli k místní stolní společnosti, kde se mluvilo o dnešním dni, o tom, že při vzkříšení budou ve všech oknech svíce. Zdejší učitel odpověděl: „V mém okně nebudou.“ A co odpověděla žena jiného? „Byly tam vždycky, bu-

dou tam zas." Většina z nás odpovídá na otázky tímto způsobem: byly tam vždycky, budou tam zas.

Vraťme se však ke stolní společnosti, kde sedí Žid Vajs, majitel největšího zdejšího obchodu. V Praze by s ním možná již tak přátelsky neseděli jako tady. Poslouchal právě rádio: Štrasburk a Moskvu. Moskvu tu poslouchají nejvíce, protože hlásí česky. I němčina, snad jen s výjimkou Vajse, dělá zdejším lidem v poslechu potíže. Škoda, že jsme pro velmoci tak nepatrnou složkou, že jim nestojíme za deset patnáct minut českého rozhlasu. Než nebudme malicherní, nezabíhejme do ducha Národních listů, jimž slovanství a boj proti dvojjazyčným tabulkám nevadil, aby jedny z prvních nevyšly Němcům vstříc. Nemůžeme chtít získávat sympatie svou malostí; tím na sebe jen lákáme nepřitele.

Co hlásil pan Vajs, že slyšel v štrasburském a moskevském rádiu? Že Italové obsadili celou Albánii. Od rána byla zem zasypávána letáky a bombardována. Albánci se bránili... Alespoň se bránili! A my -

- Nemohli jsme nic jiného dělat.

Nemůžeme nic jiného dělat. To říká dnes většina lidí. Je to pravda. Je v tom však také kus lásky k tomu nic nedělat, kus pohodlí nevrhat se do dobrodružství, do záhuby. Někdy nežádáme od souseda hrdinnost, aby on ji nechtěl na nás. To je trochu mentalita evropských demokratických národů.

Přirozená, pokud hledíme na stav pohodlí jednotlivce i národa, nebezpečná, když se postavíme na vyšší, nejen politické, nýbrž i jiné duchovní hledisko. Proto mnozí nezazlívají prezidentovi Háchovi, že se raději nenechal zastřelit, že raději nenechal bombardovat Prahu, než abychom museli vypít poníženi do poslední kapky. Proto mnozí z nás nezazlívají generálu Syrovému, že stál na hlavní tribuně při vojenské přehlídce, i té první na oslavu zabráni Čech a Moravy, i té druhé na počest protektora Neuratha.

- Co mohl dělat?

- Měl se zastřelit. Proto je voják, zvolil povolání hrdiny a ne berního úředníka; přijímal vojenské pocty a zvolil řemeslo smrti. (Tak mluví na Formance.) Žena generála Syrového vypravu-

je svým dobrým známým, že muž už se těší, až se zbaví svého obtížného postavení, které mu bylo vnuceno, a půjde si odpčinout do vily v Dobřichovicích.

Je „nutnost“ skutečně omluvou pro všechno? Je také omluvou pro podpis prezidenta Háchy a jeho úředníka Chvalkovského? Jejich podpisy se vyjímají na prohlášení o podrobení se Československa jako podpisy dvou příčinlivých a rozumných školáků nebo úředníků vedle patologicky výjimečného podpisu Hitlerova a podvodnický velkorysého podpisu Ribbentropova. Někde v novinách byla grafologická analýza Hitlerova podpisu: mystik. „Mystika“ lze vyložit také zcela rozumově vývojem německé světové politiky, míníme-li přitom „mysticismem“ určité vlastnosti německé povahy.

Tak se vracíme tam, kde jsme začali: že totiž žádný jednatel není tak velký, aby nebyl výslednicí hmotných a mravních sil celého národa. A že žádný jednatel není tak malý, aby nespolečupůsobil při světových událostech. Dle vzoru soudu kategorického: Každý jest nahraditelný. Každý není nahraditelný. Co by řekl Sokrates?! Také on se dovolával prosté úvahy a svědomí, poněvadž cítil, jak upadáva moc ustálených bohů a blaho člověka.

Přistupme k shromáždění mužů v Městečku, všichni touží po moudrosti a nehodlají mlčet. Jeden z nich se ptá, kdo slyšel o nápisu napsaném na zdi v Praze:

Vyserem se na feníky

Eda jede z Ameriky

Smích. Pan inspektor vytahuje z náprsní kapsy papírek, kde má opsanou vyhlášku vylepovanou Němci ve středu ráno dne 15. března; byla však rychle přelepena. Dva její exempláře jsou uschovány v muzeu v Městečku. Pane učiteli, tak špatný úkol jste nedostal za celou dobu své činnosti ani od toho největšího blbce, který opakoval tak dlouho, až byl příliš starý, aby chodil do školy. Což se nenašel zrádce, který by byl Němcům vyhlá-

ku trochu upravil? Či opovrhovali námi tak, že ani nikoho nehledali? Mluví ze mě spisovatel: pochybuji, že byl kdy který jazyk tak ohavně zprzněn a na pranýř postaven jako český jazyk v té německé vyhlášce.

Teď nechme pana inspektora, aby vypravoval historku o „skleněném majorovi“. „Skleněný major“ je německý důstojník, s nímž se pan inspektor seznámil. Svěřil se mu s nepříjemným dojmem, který zakouší na pražské ulici: zdá se mu, jako by byl ze skla, jako by skrze něho bylo vidět, lidi se na něj dívají a nevidí ho.

Na druhém konci stolu vysvětluje mechanik (jediný v moderní pracovní blúze, ostatní jsou všichni oblečeni jako „páni“, jen pan učitel nosí vlasy, límec a kravatu jako Karel Havlíček), že materiál na německých vozech je „plechový“; kleštěmi se dá takový vůz rozebrat, zato materiál motorů je dobrý. Každý teď ví nějakou historku o tom, jak špatná je německá výzbroj. Pan inspektor dokonce slyšel, že motor automobilu, jímž Hitler přijel do Prahy, vypověděl před Hradčany službu. Hned měli pohotově druhý, Hitler však odmítl do něho vstoupit, a protože je pověřivý, raději došel pěšky. Tohle všechno je ovšem zcela vyprávěno.

Přiběhl pan řidič z měšťanky a opakuje moskevské zprávy: Albánie je obsazena. Jugoslávie ohrožena. Mají Chorvati hrát úlohu Slováků? A Polsko? Stále jdou pověsti, že z polských hranic jsou přiváženi ranění; že sokolovny a školy se mění v lazarety; že Hitler chce vozit své první raněné do Německa atd.

Když jsem dostala někdy po desátém březnu z Varšavy od spisovatele Wittlina psaní: „... la guerre ... quand elle nous menace chaque jour? Je suis martyrisé par l'actualité ...“ – zdálo se mi, že přepíná. Zvykli jsme si na básnické a teoretické výrazy hrůzy; jsme vyděšeni hrůzami války a všeobecného neštěstí, ještě než přišly. Z obavy před nimi páchali jednotlivci i národy zbabělostí, a přece zdá se, nikdo se jim nevyhne.

Druhý večer na Formance

Pan Sítek, starodružiník, poslouchá rozhlas ve všech slovanských jazycích a tvrdí, že je třeba čekat ještě půl roku, až Rusko vyřídí záležitost japonsko-čínskou. V čínské armádě prý je již zřetelný ruský vliv; čínští generálové už neprohrávají, neprodávají vyhrané bitvy. Japonský panovník, což znamená Bůh, začíná ztrácet vliv, a jest Bůh, jenž ztrácí vliv, ještě Bohem? Japonští vojáci potřebují vzadu i vepředu kulomet; slouží, protože dostanou jídlo a šaty, protože na vojně žijí poměrně blahobytnějším životem než v občanském životě. Jen počkejte půl roku!

Tolik znalec Orientu u našeho stolu. Vypadá spíše jako profesor slovanských jazyků. U stolu sedí ještě jeden soudruh legionář, ten se však zas kloní spíše k levici.

„Co říkáte Syrovému?“ ptá se jich Zdenek a oni odpovídají:

- Syrový byl hrdina, není důvodu, proč bychom mu nevěřili.

- Proč se nezastřelil jako plukovník Švec?

- To bylo něco jiného! volají oba legionáři současně.

- Proč?

Ponechme spor o to dvěma legionářům.

První (Pan Sítek): Neměl se zastřelit!

Druhý: Musel se zastřelit, zachránil tím armádu.

První: Neměl, zastřelit se je zbabělost.

Druhý: Kdyby se byl nezastřelil, byla by se armáda rozpadla (rozohňuje se). Byl jsem u toho. Vy nevíte, jak to vypadalo. Kluci už byli unaveni. Šest kluků šlo proti dvěma eskadronám. Zabijete dva, zabijete čtyři, zabijete šest lidí, zabijete čtyřicet lidí. Nevíte, jak to na člověka působí. Když vidíte, jak leží dva, čtyři, šest – čtyřicet, to působí na každého. Všichni muži toho měli dost. Kdyby se byl Švec nezastřelil, byli by tomu podlehlí – takhle se zas vzpamatovali.

- Neměl se tedy zastřelit i Syrový?

- Ne, neměl, tady by nikomu nepomohl, ukázal by, že je hrdina, uctívali by jeho hrob, ale nikomu by se tím nepomohlo.

Pan Šítek již netvrdí, že se plukovník Švec neměl zastřelit. Hájí však Syrového: „Já jsem také vlezl leckams, když jsem chtěl vědět, jak to tam vypadá. (Pan Šítek mluví rád trochu tajuplně, chce snad naznačit, že Syrový jen klame nepřítele?) Byl jsem dokonce v Turnvereinu, a když mě vyhodili z jednoho, vstoupil jsem do druhého.“

Vzpomínky jsou pro ty dva bratry příliš silné. Mladší z nich, vysoký, zdravý, ve čtyřiceti letech mladý člověk, vzpomíná, jak byl půl roku donským kozákem. Jako v Tolstého povídce slyšíme vyprávět o esaulovi, o kozáckém životě; kozákovi prý i Sovětský svaz ponechal jeho výsady svobodného bojovníka: kozák žije svého vlastního koně, má svou vlastní válečnou výzbroj, aby s nimi nastoupil, povolán válečnou výzvou; k válce školí svého syna, a nemá-li mužského potomka, pak musí hájit čest rodu děvče. Pan Šítek dosvědčuje, že sám viděl děvče, které vyhrálo kozácký koňský závod. Mladší legionář však zůstává hrdinou tohoto vypravování: zvonivým hlasem líčí, kolik kopí zlomil, než se naučil jezdit po kozácku. Vypravuje, jak se vrátil v dešti kulí, šlehajících mladé obilí, pro „uzdečku“, kamarád ji zahodil. On sám zahodil krásné nové sedlo a pláště, „uzdečky“ mu však bylo líto. Dodnes jí má kamarád pověšenou v bytě na památku. Ať povídá o tom, jak vypřáhli dělostřelecké koně, aby na svou pěst dobyli cukrovaru a opatřili si cukr, nebo jak útočili na místo, kde věděli, že tam jsou boty – celým jeho vypravováním se proplétají slova: choruži, šaška, čichir, burka, jako ozdobná uzdečka, již nelze zahodit, pro niž se člověk musí za každou cenu vrátit. Pan Šítek se nechce dát zahanbit a pochlubí se, jak chtěl ukrást koně a sedlo, podařilo se mu však vzít jen tašku s dokumenty.

Milí bráškové, podobných povídek zná jistě každý z vás na tucty, nemáme však čas těšit se hrdinnými vzpomínkami, ach potřebujeme zas hrdiny. Zestárli jste o více než dvacet let, jako generál Syrový, váš bratr. Národ potřebuje mladé hrdiny. Četník, kterého jsme před týdnem svezli kus po silnici, nás si ce ujišťoval, že všechny zbraně přece jen nejsou odevzdány. Než netěšme se marně, i naši bráškové se shodli na tom, že umění bojovat je uměním ustoupit.

Pan Šítek utěšuje: ty hračky si uděláme, ty máme za dva roky zas; stojí jen pár miliard a za to bude všechno zbrusu nové. Panu Šítkovi jen oči hrají představou těch nových zbraní. To je jeho záliba, jednak jako vojáka, jednak jako lovce. Darmo se nepovídá, že na podzim, při mobilizaci, přišel hlídat most po zuby ozbrojen. Rád přehání a smějí se mu, že chtěl někomu namluvit, že jedl mamutí řízky. Ale jeho řeč, jako by byla ošlehána větrem, který proletěl širokou stepí, kde se ztrácí člověk se svou puškou i se svým koněm, kde se náhle objevuje jezdec a kde jeden národ mizí a druhý se objevuje.

Pan Vajs dnes hraje karty. Ředitel záložny tvrdí, že zásoby obilí zůstaly netknuty, že je Němci nerekvírovali. Dle toho soudí, že přece jen nemají takovou bídu, jak se všeobecně soudí. Pan učitel z měšťanky vyslechl Moskvu a hlásí, že nadávala Národním listům. Doufá, že se mu podaří chytit Ameriku, která prý bude vysílat česky, dnes v půl dvanácté v noci.

Z kuchyně nás volají, chytily francouzský rozhlas. Ten hlásí: další obsazování Albánie, obavy Jugoslávie, depeši z Berlína: po Wilhelmstrasse a před anglickým vyslanectvím táhly demonstrativně vojenské útvary s nápisy: Slowakei-Berlin. Předpokládá se o nich, že táhly dále na polskou hranici. Vracíme se ke stolu, pan učitel jde za námi a slibuje, že nám zítra přinese a půjčí americké noviny, kde je otištěna Benešova řeč.

Pokračování: Vzkříšení v Městečku

Zatímco se u stolu na Formance hlasitě debatovalo, podíval se někdo do vedlejší místnosti a upozornil, že by se mělo zavřít, ale seděli tam jen dva milenci a „ti měli jiné starosti“. Druhý den ráno byla slečna veselá a pán trochu zaražený, snad to mělo být obráceně, jsou však takové případy. Ti dva byli jako to ptactvo nebeské, zpívající i do šedivé a nevlídné oblohy. Co jim bylo do uspořádání světa, Evropy, co jim záleželo na osudu jejich národa. Zpívali jeho neumírající píseň a rděli se při tom jako vrbové proutí. Co by byl svět bez nich? Požehnání všem mi-

lencům, byť vypadala tvář pána sebesměšněji, s vystouplým nosem a zapadlou bradou, byť vypadal slečnin klobouk komicky.

Když jsme se vraceli domů z procházky, bylo vidět, jak lidé z vesnic míří do Městečka. Před sedmou hodinou bylo plné náměstí a v sedm hodin zaplanuly ve všech oknech svíce. Na Formance měli krásné staré dřevěné barokní svícny. Z horního kostela vyšel průvod: hudba, katoličtí skauti, za nebesy kníže se syny, pak lesníci, honorace – obcházeli náměstí. Pan Burda v parádní myslivecké uniformě kráčel mezi ostatními; když jsme ho dopoledne potkali v lese, řekl nám nejen, kde rostou podléšky, nýbrž i to, že se kníže prohlásil Čechem; když prý se ho Němec při obsazování Městečka ptal, proč nevyvěsil na zámku hakenkrajclerský prapor, odpověděl, že se cítí Čechem. Je to pravda? Každý se vypravil na Vzkříšení, méně z hluboké víry a přesvědčení a více proto, že je to zvykem. My všichni, celá Evropa jsme spoutáni zvyky, jimž věříme jen zčásti; nedávají nám již sílu k činům, k životnímu obsahu, ke štěstí, k světovému názoru, držíme se jich však proto, že nemáme nic, co bychom dali na jejich místo, schází nám odvaha, abychom se dobrovolně vzdali některých z nich. Všechny osobní a národní útesy od odpovědnosti jsou dočasné a zhoubné.

Malý národ musí mít velké cíle. Jinak zahyne. S tím by souhlasil Masaryk. Vždy bojoval proti pohodlí zvyku a konvence. Byl přesvědčen, že národ roste velikostí idey, již žije. Jeho idea se jmenovala Humanita. Můžete zaměnit humanitu za odboj proti lži. Ale nemůžete ji zaměnit za pouhé zachování určitých hmotných výhod. I žák Masarykův Beneš uznal, že hodnotu národa možno udržet pouze velikostí idey; u něho se jmenovala Demokracie. Můžete zaměnit její jméno, ale nikdy se nemůže jmenovat otroctví nebo obchodní spojení.

10. dubna 1939 Pondělí velikonoční

Včera jsme potkali Bendovou, byla na páteční procházce. Ptali jsme se na máslo, ona na maminku. V hovoru se zmínila, že teď

konečně dojde na Židy. Co ona se nadře mimo obchod! Muž jezdí s máslem a vejci do Prahy a to je vlastně živí. Ona musí vyprat, udělat všechny domácí práce, a Žid Vajs (má krám vedle jejich) má u dětí slečnu, služku a jistě i v téhle době vydělal na látkách. Židi na všem vydělají a vždycky se mají dobře. To je názor hokynářky Bendové na židovskou otázku, jinak ji nevidí a je pro ni těžko, aby ji viděla jinak. Když jsme se vraceli domů, nebe ukazovalo na vyjasnění a kouřící střechy v Zářech večer. Sem tam vyšla z domu ženská, vylila hrnek, vysypala bramborové slupky. Obraz míru a pokoje, jak si jej představujeme od dob Vergilových. Mír a pokoj v podobě od těch dob skoro nezměněné. A přece již ani tomuto míru nemůžeme důvěřovat, alespoň ne tak, jak mu důvěřoval Vergil. Měl se ještě ptát s Rousseauem (snad jsme na prahu nového osmnáctého století?!), jak přispěla civilizace ke štěstí člověka? Můžeme dát touž odpověď jako Rousseau? Můžeme dle něho odpovědět, že civilizace nepřispěla ničím ke štěstí lidstva?

Měli bychom se však řídit jeho příkladem a zkoumat tuto otázku: jak odpovídá stav dnešní společnosti na základní podmínky lidského štěstí a jaké předpoklady mu poskytuje? Neodchýlila se lidská společnost od zásad, jež jsou základem šťastného života? Každá doba má pátrat, je-li tento základ neporušen a v jakém poměru je ke skutečnosti.

Třetí večer na Formance

Je plno. Vajs hubuje na své soukmenovce: nebyli pravými Čechy; on je však od roku 1909 sokolem. Nebudeme na tomto místě řešit židovskou otázku. Vajs narazil na její zvláštní československý případ, který jinde neexistuje: u nás totiž byli Židé germanizačním živlem. Kdyby byl Hitler získal Židy a katolické kněze, pracovalo by se mu ve střední Evropě snadněji, o tom není pochyby.

Pan Vajs přinesl senzační zprávu: jeho příbuzný z Horažďovic mu říkal, že slyšel dnes v noci, ve tři hodiny Ameriku: mluvil Beneš, nabádaje nás, abychom vytrvali čtyři měsíce, na čty-

ři měsíce se zásobili, že doufá, že 28. října 1939 položí osobně věnec na hrob prezidenta Osvoboditele. Pověst o tom, že Beneš bude mluvit tu noc z Ameriky, byla rozšířena již předtím. Tady v Městečku se mnozí marně pokoušeli (v půl dvanácté) Ameriku chytit. Pan učitel té Vajsově zprávě nevěří: to není způsob Benešovy řeči!

Zato nám pan učitel přinesl výtisk chicagského „Denního Hlasatele“ s datem 21. března. Beneš tam popírá pověsti o založení prozatímní československé vlády a prohlašuje, že až do posledního dechu bude pokračovat v boji za svobodu národa a jeho práva.

Když jsme to se Zdenkem přečetli, zvedli jsme ruce a přísahali totéž.

Vraťme se však k našemu večernímu stolu. Rádio hlásilo další pronikání italského vojska do Albánie, pohyb německých vojsk na polské hranici. Neustále se mluví o srážkách, o raněných v českých nemocnicích. Pohraniční boje jistě jsou, nemyslím však, že v nějakém větším měřítku. Evropa žije již ve válce, není prohlášení války, ale žijeme v ní.

V Londýně byla svolána ministerská rada. Chamberlain prý však v neděli, včera 9. dubna, nebyl ještě v Londýně.

Jeho politika měla dosud neúspěch, alespoň pro přítomnost; pro Angličany ne snad pouze ve smyslu střední Evropy, nýbrž zejména ve smyslu Středomoří. Věřil Chamberlain ještě po zklamání z Hitlerova mnichovského podpisu v platnost italsko-anglického statu quo ve Středozezemním moři? Dnes je zničena i tato úmluva. Kde je tedy výsledek Chamberlainovy politiky? která obětovala Československo, přičemž jásala Paříž i Londýn, kdy hysterické ženské posílaly Chamberlainovi dopisy „ze všech koutů světa“, plné díkůvzdání za mír? Tehdy se zakládala sbírka, aby byl Chamberlainovi vystavěn dům, jakýsi palác nebo chata míru, ale nějak brzy potom to ustalo. Tehdy se paní Chamberlainová modlila s canterburským arcibiskupem za úspěch svého manžela. Ty doby jsou však ty tam. Co zůstalo Anglii z jejího mnichovského úspěchu?

Českoslovenští vojáci by byli rádi bojovali – to svědectví pravdy musí být vydáno – za Anglii, za Polsko, za Jugoslávii. Snad by bylo ani nedošlo k boji, kdyby byly Francie a Anglie nepodlehly zbabělému hnutí a domněnce, že se dá usmlouvat, co bylo nutno rozhodnout. Kdyby nebylo obětováno Československo, možná, že by byl Gibraltar také ohrožen, ale ne s onou silou a ne s oním cynismem jako dnes.

Nenechávejme se však strhnout osobními a národnostními hledisky. Kdo ví, snad je nyní vhodnější chvíle nástupu k zničení diktatur, než byla v září 1938. Máme-li na mysli Chamberlainovo nové stanovisko (říká se, že je stále ještě akcionářem I.G. Farben), postup anglického zbrojení, finanční a hospodářský stav diktátorských režimů a rozpětí jejich sil, které lze těžko stupňovati, natož udržovati v rovnováze – ano, pak k tomu stavu (možno-li jej nazvat úspěchem) Chamberlainova politika vedla. Pozorujeme-li však skutečný stav věcí, jakými jsou například anglické cesty Středomořím, dnešní stav míru – pak byla Chamberlainova politika ztroskotáním.

Co asi teď říká ta moudrá lady Astorová a slečna Mildred, majetnice Hitlerovy podobizny, která cestuje s oblibou po Německu?

U stolu se mluví o odevzdávání zbraní. Pan učitel Kocourek vypravuje, že v Pardubicích zastavili Němci vlak a nařídili prohlídku právě demobilizovaných vojáků. Každý z nich měl v zavazadle nějaké zbraně. Důstojníci prý totiž řekli vojákům: vezměte si každý něco domů, budeme to jednou potřebovat. Prohlídka byla nařízena na udání.

Pan Šítek vypravuje, jak šel odevzdat loveckou pušku a starý browning. Loveckou pušku mu vrátili, browning si nechali. Panu Šítkovi vesele mrkají oči. Vždyť víme, že neměl jen jednu pušku a jeden starý browning! Jsme-li však již u lovecké pušky, musíme říci, že pan Šítek zastřelil dnes kvečeru dvě sluky: šest jich táhlo, jednu minul a dvě složil. Bylo již půl osmé, tma, sluky mu zapadly do křoví, zítra je půjde hledat se psem. Mechanik (dnes nemá modrou blůzu, nýbrž bílou košili a kravatu) ho zve na jestřáby, ale pan Šítek odmítá, musí jít pro ty sluky.

10. dubna, pokračování

Ráno přijel na náměstí vůz s německými vojáky. Na náměstí bylo právě hodně lidí, také z okolních vesnic, jak to bývá v neděli. Vojáci (policie) vyskákali z vozu, ihned se okolo nich utvořil houf. Někteří lidé dále postávali ve skupinách, dále se procházeli, ale přece se kolem vojáků vytvořil hustý hlouček dětí, mužských, ženských. Několik vojáků odešlo do hospody; jeden z nich fotografoval své soudruhy s vesničany. Bude to ukazovat: jako lásku českého lidu k německému vojsku, jako oblibenost německého vojáka u českého lidu. Já nevím, jakou propagační lež si vymyslí. Jistě neřeknou, nenapíší pravdu: že to byl hlouček vesničanů zvědavých, jak vypadá německý voják, hlouček, jenž se na tomtéž místě shromažďuje o pouti, když tam vyvolávají řeckořímské zápasy. Naštěstí vojáci brzo odjeli.

Mluvili jsme pak s Příbylem; zas sedává v určité dny na Formance u karet. Od zimy se však jeho smýšlení nápadně změnilo. Kolikrát jsme si letos se Zdenkem vzpomněli, jak s námi loni v létě mluvil! Tehdy byl pln obdivu k Německu, byl pro přátelský styk s ním. Dával za příklad německý hospodářský systém a stavěl jej nad anglický a francouzský. Byl přesvědčen o míru. Vše zcela v duchu tehdejší agrární politiky. Dnes mluví v hospodě nahlas proti Hitlerovi. Mluví s porozuměním o odstoupení agrárníků z vedoucích míst, o pravděpodobném odstoupení Berana z aktivní politiky. Znamená to, že agrárníci jsou také vlastenci? nebo že cítí nejistotu situace a v zájmu budoucích možných změn ustupují do pozadí, aby mohli včas vystoupit a říci: byli jsme vlastenci!

Doufají, že to, čím po celou druhou republiku otravovali každého slušného člověka, bude zapomenuto? Doufají, že bude zapomenuto na Beranovy řeči? nabádající k ponižování a ohlu-pování? V jakém světle se jednou ukáže jejich politika před pádem první republiky?

Jarní vody šumí, v lese rozkvétají podléšky, sasanky, orseje, psí fialky. Konec frázovitých hesel a básní o přírodě! Lidský duch a společnost musí shodit kuklu, jež jim brání vzlétnout

do nového života. S citlivostí půjde pak zároveň odvaha, se vzpomínkou zároveň křik radosti, žalu nebo pomsty. Boj za svobodu národa půjde zároveň s bojem za svobodu všech národů.

V Praze

11. dubna v úterý

Včera odpoledne jsme se vraceli domů; jeli jsme přes Hostišov; pro mě je to místo – ačkoliv jsem tam nikdy nebyla a vždycky jen tudy projížděla – poetickým místem, zpodobujícím ani ne tak známou Herbenovu knihu, jako spíše souhrn představ, jež ve mně byly vzbuzeny Slavíčkovými dopisy. Nikdy jsem necítila tak jako tentokrát, že tento svět poezie je zcela poezií minulosti. Ještě nikdy jsem necítila tak určitě, že je na čase, aby se umění zřeklo minulosti. Nechci tím nijak snižovat dobu Slavíčkovu, cítím však, že je nejvyšší čas, abychom se odpoutali od všeho, čeho se ještě přidržujeme z pouhé sentimentality, setrvačnosti, pohodlí.

moderní umění
Diktatury dobře vědí, proč pronásledují moderní umění; činí to se stejnou zuřivostí, s jakou pálili jezuité svobodné myšlenky. Chtějí v zárodku zaškrtnout ty první plody nového ducha. Ví, že moudří lidé ukazují na to, že mnoho z moderního umění bylo pouhým snobismem; ten se však objevoval v každé době a v každém slohu. Ach, jak upřímně nenáviděli mnozí lidé moderní umění a jak se mstili při každé příležitosti za to, že byli někdy okolnostmi donuceni uznávat je. Nenáviděli moderní obraz a knihu, jako nenáviděli člověka, který se odvážil nést standartu s nápisem: Svoboda, místo aby se jim poníženečně klaněl. Lidé nenávidí knihu, obraz, jež místo aby sloužily (jak často slyšíme teď heslo, že umění má sloužit! pozor na to čemu!) jejich pohodlí, křičí jim do uší hlučná a protivná slova. Jak mnohé liberální mysli ujistily moderní umění svou shovívavostí a zájmem, aby tak získaly právo říci mu, že se musí mírnit. Většinou se mírnilo, ale to nebylo umění, věřte, dnes je to již zcela zřejmé. To vše nebylo umění, byla to zábava, reminiscen-

ce, kultura, dobrý obchod, co chcete, ale nebylo to umění. Nebyly uměním ty sladké a bolestné historie o panu X a paní Y; nebyla však uměním ani týmž způsobem líčená různá sociální prostředí. Poslední byl opět jen jeden z liberalistických pokusů vyhnout se obtížím tím, že bylo zaměněno propagační a tendenční umění za slohové. Naopak: byly snad uměním ony obrazy a knihy pobuřující veřejnost svou neobvyklostí? Nevím. Nechci nikoho nutit, aby uznával za umělecká díla projevy, jež dlužno hodnotit spíše jako příznaky doby než její plné vyjádření. Musím se však přiznat, že mají hluboké sympatie, jako onen muž nesoucí standartu s nápisem: Pryč s utlačovateli svobody! On snad ví, že bude ještě dlouho utlačován, ale má na mysli více, než vyjadřuje heslo, které nese.

Proto pozdravuji všechny umělce s odvahou zřici se minulosti. Pozdravuji jejich práci, třebaš technicky a myšlenkově nevyvinutější než díla jejich soudruhů. Ať žije umění! Ať žije moderní umění, neboť kráčí v čele těch, kteří ve svátek nosí odznaky a standarty lidského pokroku a svobody. Díla, jež jsou pálena a pronásledována, zaručují (i kdyby ona sama byla pochybná), že jejich směrem vede cesta budoucího umění. Ať žije pronásledované umění! Dějiny ukázaly, že pronásledované myšlenky jsou ty, jež čeká v budoucnosti rozvinutí. Kam jsme se to až dostali od Hostišova!

Včera jsme napjatě poslouchali rádio: Albánie se brání.

Našemu národu nebylo dovoleno bránit se;* od září do března stále bylo poukazováno, že každý sebemenší odpor znamenal by ohrožení národa. Uvěřili jsme té lsti a tomu triku a spolkli jsme všechny pohany bez protestu. Konečně je míra dovršena. Konečně se objevují v tisku hlasy povzbuzující národ,

* Churchillovy Paměti (1948) poukazují na to, že kdyby se bylo Československo bránilo, byla určitá možnost, že západní mocnosti by byly bývaly via facti strženy k pomoci. Zároveň však studium dokumentů 1938 ukazuje zcela průkazně, že Rusko by bylo za žádných podmínek nevstoupilo do války s Německem jako spojenec ČSR, kdyby Západ zůstal stranou konfliktu. (2/XII/48)

aby se zbytečně nepokořoval, nehrbil, neponižoval. Doporučuje nám to sám pan Beran, který nám půl roku v slavnostních proslovech se slzami v očích a krvácejícím srdcem domlouval, abychom nějakou sebemenší vzpourou neuvrhli národ do většího neštěstí. Snad pan Beran není tak zlý, snad jen sloh, jímž se vyjadřuje, je tak nešťastný. Ano, on je z těch prvních, kteří věru s lehkým srdcem dali povel k symbolickému pálení moderního umění. Dnes ale, totiž 9. dubna, uveřejňuje v novinách proslov, který začíná sice poeticky: „I za bouře brázdí loď vlny oceánu“, zato však důrazně pranýřuje lidi hrbící „hřbety se šeredným patolízalstvím“. A Ferdinand Peroutka, který prý vyšel před několika dny z vyšetřovací vazby (ačkoliv psal o nutnosti „přátelského poměru k sousední říši“), vyzývá k statečnosti, sebevědomí a trvání na právech.

My nemáme žádná práva! Kdo by to měl lépe vědět než muž, který jistě měl ve své vazbě příležitost poznat, že jich nemáme! Nemáme žádná práva, v tom je naše síla, v tom je síla našeho odporu!

Podívejme se však blíže na to náhlé vyzývání národa k sebevědomí a hrdosti. Pane Berane, pánové Scheinoste, Chalupo, Stloukale, Ježku, Rybo! Kterí tak vzletnými slovy, v nichž se nešetří purpurem, majestátem, géniem a vzkříšením (ovšem bez revoluce!), mluvíte k národu, který si představujete jako stádo, jež přiběhne na určitá slova, jako jsou vzkříšení, hrdost, sebevědomí, aby vám lízalo z ruky a sežralo hezky v pořádku, co jim sypete do koryta. Pánové!

Proč se tak náhle shoduje větná skladba ctitele Chestertona a řekněme Beneše Třebízského? Jejich náhlou shodu ve výrazu lze však snadno vysvětlit třetí neznámou, totiž rozkazem Říše, aby byla provedena agitace pro Národní souručenství, způsobem, jímž by byly získány „hrdé“ myslí Čechů. Schází tu jen slovo: nábor, abychom poznali, že jde buď o nábor do Národního souručenství, nebo o „zapojení“ do německého duchovního prostoru. Pánové!

Pánové zapomněli na Švejka! Pánové se mu jistě také zasmáli, jak by ne, a zároveň jistě odsoudili každý pokus, který

by chtěl povyšovat tuto někdy snad vtípnou sprostotu za typ českého člověka. Pánové rozumí samozřejmě literatuře. Nesmíte ovšem před nimi mluvit o ničem jiném než o klasickém realismu a pak možná ještě o básnících, z nichž lze někdy něco použít k ozdobě řeči. Pánové správně odsoudili Švejka, Švejkův světový názor se nehodí pro jakýkoliv druh aktivismu.

Švejk byla jediná moderní česká kniha, která měla bez podpory státu a osobních styků, jen svou hodnotou, mezinárodní úspěch.* Pryč se vším mezinárodním, volají shora jmenovaní pánové, pryč!

Švejk žije, Švejkové vstoupí do Národního souručenství, nikdo nemůže tušit, co si Švejk ve své pitomé hlavě vymyslí, k bezmocnému vzteku hodného nadporučíka Lukáše i zlého plukovníka Schrödera.

Dnes je v novinách, že v biografu při předvádění filmu „Gibraltar“ došlo „k nežádoucím projevům obecenstva v místě, kde k anglické vlajce je na stěžeň vztyčována vlajka Francie. Obecenstvo snad ani netuší, jak osudný může být takový projev pro podnikatele a zaměstnance kina. Ani kino nesmí být v této době místem pro meeting.“

Pane jr., myslíte podnikateli a zaměstnanci pány Háchu a Berana? Myslíte, že svým ochotným zapojením do fašistických názorů ušetříte národ od dalších ponížcní a ožebračení?

Rok 1914 a následující léta vyvolala a dala vyrůst Švejkovu typu. Dvacet let republiky ho odsunulo do pozadí. Rok 1938/39 ho vyvolal znovu k životu. Opět se setkáváme se Švejky na ulici, v tramvaji, na úřadech, v hospodě. Opět vstupuje Švejk do místnosti a na otázku, jak se mu daří, křičí: „Jak by se mi mohlo dařit! Daří se mi výborně, jsem šťastný člověk, protože jsem konečně procitl z dvacetiletého bludu. Poznal jsem, že jsem byl hanebně klamán. Teď jsem pod ochranou mocného souseda

a hledím vstříc lepší a šťastnější budoucnosti.“ Takhle to křičí Josef, jmenuje se jinak než Švejk, ale na tom nezáleží; kamarádi na něj volají: „Pepičku, ty budeš jistě zavřenej!“

„Co bych byl zavřenej, já jen říkám to, co čtu v novinách a slyším v rádiu. Mně se nemůže nic stát.“

Švejkové se scházejí v hospodě. Takový stůl, jaký jsme našli v Městečku, je v Praze v leckteré hospodě. Správce z garáže mně vypravoval, že se scházejí každý den a vysedávají až do dvou hodin a čekají, jaké kdo přinese zprávy z cizího rozhlasu.

Stýská se mi tady v Praze po tom stole v Městečku, po těch lidech, z nichž každý měl svou důstojnost, vyplývající z jeho řemesla nebo povolání. Nedostatek charakteru průměrné střední vrstvy a průměrné inteligence vyplývá z jejího falešného poměru k práci, k zaměstnání, k životu. Ve společnosti střední vrstvy a inteligence najdeme nejčastěji typy ochotné podříditi se současným poměrům, pokud ovšem nezasahují příliš do jejich osobního života.

Vzpomínám na vás, pane učiteli, vzpomínám na vás, legionáři, vzpomínám na vás, starodružiníku, lovče sluk a milovníku zbraní, vzpomínám na vás, mechaniku, lovče jestřábů, vzpomínám na vás, potrhlý ševce a rybáři, vzpomínám na vás, sousedě. Že vás idealizují?

Pan okresní lékař je dobrý vlastenec, ale protože byl čtrnáct dní v Itálii, v Benátkách, obdivuje se Itálii a fašismu; sedí ovšem u jiného stolu než my. Jak to říká pan učitel své ženě: „Maminke, musíme dávat pozor, abychom nezbohatli, zkazilo by nás to.“

12. dubna

Uvedu tady několik příhod, které ukazují, jak pracovala německá propaganda před a při obsazování české země.

Číslo jedna:

Do Jindřichova Hradce, na vojenské velitelství, dostavilo se německé vojsko s dvaceti rakvemi, s věnci a se všemi přípravami k slavnostnímu pohřbu a žádalo, aby jim bylo vydáno dva-

* Masaryk a po něm mnozí jiní odsuzovali Švejka jako typ, který je k hanbě českého charakteru. Máme si zalhávat, že česká literatura nevytvořila Čida? Historie posledních desítek let však ukazuje, že ani klasičtí hrdinové vysoké mravní úrovně nezachránili národ od morálního úpadku. [2/XII/48]

cet mrtvol Němců, kteří zahynuli českým násilím. Velitel prohlásil s politováním, že nemůže vyhovět, poněvadž v celém Jindřichově Hradci nebyl nikdo k smrti utýrán. Němci tomu nemohli uvěřit, nakonec se však s tím museli chtít nechtě smířit, poněvadž dvacet mrtvol není dvacet živých, mrtvoly nelze tak snadno dávat k dispozici jako živé. Německá propagando, račiž uložit do oněch dvaceti rakví obrazy svých hrdinů. Poněvadž se může stát, že nastane jednou takový zmatek a krveprolití, že bys pak jejich mrtvoly marně hledala. A tvých dvacet rakví pro padlé hrdiny by zůstalo zase prázdných!

Číslo dvě:

Generála Fischera se prý ptal jeden vysoký německý důstojník, proč je v Praze tak málo hakenkrajclerských praporů. Odpověď: v Praze je 15 000 Němců a uznáte, že v milionovém městě je to mizivé procento. Kdybyste dovolili Židům vyvěšovat německé prapory, bylo by jich víc. Německý důstojník: To je pravda, to je pravda. – Ty spálené vesnice jsme také neviděli.

Číslo tři:

Němečtí důstojníci litovali české, jakou asi měli v Plzni ve Škodových závodech těžkou práci a postavení: musela to být hrozná práce mezi těmi komunisty. [?]* Naši důstojníci jim vysvětlili, že u nás byli komunisté vládní stranou, vycházející vstříc požadavkům vlády. Němci nemohli pochopit, že neosvobodili české důstojníky z komunistického pekla.

Vraťme se k současným poměrům: Albánci žádají Itálii o pomoc; oni neskuteční Albánci, žijící pouze v propagandě Osy. Zvláště katoličtí Albánci přispěchali s ujištěním oddanosti Itálii. Úloha, kterou hraje katolická církev v novověku, je stále stejná. Dokladem toho budiž i nepatrný článek v novinách, umístěný „náhodou“ právě vedle článku, v němž Albánci žádají o pomoc. Je to entrefilet, vytržený z článku profesora Weingarta. Ukazuje se v něm na starobylost a kulturu českého jazyka. Můžeme

na svůj jazyk být hrdi (opět to podezřelé slovo a hned uvidíte, že naše podezření nebylo zbytečné). Nikdy prý „nebyla jeho (totiž jazyka) vnitřní souvislost přervána; ani v té takzvané době temna, která se líčívá příliš černě“. Jen se podívejte na ta čertova kopýtka! Žádný cizinec a ani Čech, který se blíže neobíral dějinami české literatury, nepochopí, jaká nehoráznost se tu předkládá k věření. Z této doby, jež prý se „líčívá příliš černě“, zbyly z české literatury jen lidové písničky a ohavně sestavené povídky jezuitské propagandy. Po tomto smrtelném ochrnutí vzpamatovává se český jazyk v době zvané obrozenské jen zvolna; v básních i v próze vynikajících a nejlepších spisovatelů té doby nalzáme slovní výrazy a větné skladby, jež bijí do očí svou ztrnulostí, již neproudí živá krev; ta místa přímo ukazují švy a zacelené rány smrtelně poraněného českého jazyka, a to nejen v první polovině, nýbrž někdy ještě v druhé půlce 19. století.

Stačí podívat se na Jungmannovy dějiny české literatury; stačí sledovat čísla, jichž chronologický pořad tvoří českou literaturu, abychom viděli jasně křivku znázorňující smrtelný zásah Bílé hory a zvláštní úlohu, kterou při té příležitosti hrála katolická církev. Jen sledujte ty ohlupující zkrouceniny, jimiž byla zprzněna ušlechtilá a pravého Boha hledající řeč česká sedmnáctého století.*

Tehdy církev katolická přispěchala první, aby ujistila vládu svou oddaností, první přispěchala v druhé republice, aby sloužila mši za její blaho. První přispěchala, aby uznala slovenský stát. První přispěchala, aby i v Albánii ujistila Itálii svou vděčností.**

České noviny mají dnes zcela válečný vzhled: britská opatření ve Středozemním moři, na Maltě, v Gibraltaru. Neklid v Holandsku. V Praze se objevily černožluté německé vyhlášky (jako kdysi v Rakousku) vyzývající k vstupu do německé armády. V Praze a jiných městech jsou prý upravovány sokolovny na

* Otazník, který udělal lektor, mně neznámý, 1945/46. [2/XII/1948]

* Proto V. Vančura tak nenáviděl katolicismus. Pozdější poznámka. [1945]

** I am sorry. I changed my view. 4/VII/1977

vojenské nemocnice. Žijeme asi, aniž o tom ještě víme, již ve válce. Žijeme v inkubační době války. Francouzi v rádiu to nazývají „guerre sèche“.

13. dubna

Včera odpoledne jsem měla schůzku s S. Spěchala jsem, abych přišla včas, a jen jsem zahlédla na kavárně nápis: Návštěva neárijců není vítána. A v novinách předtím: Itálie považuje britskou záruku Řecku za nepřátelský čin.

Jen jsem dosedla za stůl, hned jsem o tom spustila, že to znamená blízkou válku. S. se na mě klidně podíval jako na někoho, kdo projevuje nežádoucí vzrušení. Pokračovala jsem ještě chvíli, vykládala, ale čím dál tím víc jsem cítila, že mluvím zbytečně. S. mě přerušil jen poznámkou, že prý v Praze bude německý generální štáb a že Praha bude zasypávána bombami svých „přátel“. Pokoušela jsem se získat S. pro jiné (moje) stanovisko, on mi však řekl dost omrzele: „Měli nám pomoci na podzim.“ Začla jsem mu vykládat, že světová politika není jen naší politikou atd., on mě snad vůbec neposlouchal.

Slyším-li od nevzdělaného člověka, že „Francie nás zradila“, lituji jen, že ten člověk nemá více rozhledu. Co mám dělat, řekne-li mně to vzdělaný člověk? [?]* Zajímavé je, že nikdo neřekne, že nás zradilo Rusko, to jsem ještě od nikoho neslyšela, ačkoliv s ruskou pomocí se u nás všeobecně počítalo.

I Vančura tvrdí, že Francie je prohnílá, degenerovaná, navoňená, zkrátka to, co se říkává o té krasavici. Přitom se zapomíná, že Francie vytvořila duchovní základ moderní Evropy, že Evropa žije jejími myšlenkami.

Když jsem viděla, že S. nepřemluví, přestala jsem mluvit o politice. Ptala jsem se ho na nějaké klepy. Vypravoval, že Bu-

* Stejně jako otazník na stránce 38. Státům, které se snaží cenzurovat pravdu, nikdy se to zcela nepodaří, vždy jim něco unikne, co je v historii učiní podezřelými, nebo je dokonce usvědčí z vědomého potlačování faktů. [2/XII/48]

rianovi zakázali hrát Věru Lukášovou, a to pro místa o donu Pedrovi a donu Pablovi; ve filmu prý budou jejich jména nahrazena jmény italskými. Tady má S. lepší stanovisko, protože v tom ohledu má více vědomostí a vzdělání. Mluvil hezky o B. Němcové; o tom, oč pevnější je dnes postavení naší literatury, než bylo v její době; ačkoliv je dnes útisk snad větší, přece máme v sobě povědomí dvaceti let samostatného státu a všeho toho, co se v něm uskutečnilo.

Dnes je v Národních listech entrefilet od nějakého vlastence v. m., jímž napomíná čtenáře, aby ocenili „prostou skutečnost, že české noviny vycházejí“. Vážený pane v. m., buďte přesvědčen, že kdyby všichni Češi uměli německy a kdyby mohli Němci svou ohlupující propagandu provádět jinak než česky, že by české noviny nevycházely. V tom článku se připomíná doba Krameriova. Jaký rozdíl! Tehdy byly noviny věci přesvědčení, víry a nezištnosti. Dnes jsou noviny a knihy průmyslovými koncerny, jichž zájmy jsou finanční. Srovnejte vy, kdo se dovolává Krameria, jeho činnost s činností dnešních majitelů tisku! Myslíte, že některý z nich mluví ve své kanceláři s nějakým venkovanem, který si k němu přišel pro duchovní posilu?!

Novinář a spisovatel musí stát výše než křivka obchodu, průmyslu a kalkulace. Podřídí-li se jen trochu a v něčem obchodním metodám, zaplete se do nich tak, že se z nich již neosvobodí. Nebudu se tu šířit o zkomercializování literatury, ačkoliv je jedním z příznaků dnešní duchovní krize.

Zdenek říká, že v příštích svobodných českých novinách musí být na druhé straně sloupek, a to každý den, třebaš sto nebo pět set let, sloupek, jímž se bude novináři připomínat odpovědnost jeho poslání.*

* Na to čkejte! [1977]

V pátek 14. dubna

Dověděla jsem se, že prý vláda chtěla těsně před obsazením Čech a Moravy odstoupit; ale že se její členové báli, aby nevznikl zmatek, z něhož by Němci mohli těžit. Proto zůstali všichni na svých místech. V posledních chvílích vypravili z letiště dva aeroplány, o nichž byla zmínka v novinách a také v cizím rozhlase: mluvilo se o jedenácti osobnostech, jichž jména, jakož i jméno londýnského hotelu, v němž se ubytovaly, byla přísně tajena. Nikdo nevěděl, je-li to pravda a kdo by ty osobnosti byly. Nepřikládali jsme tomu váhu a mysleli jsme, že to asi byli lidé nějak kompromitovaní, jimž se podařilo v poslední chvíli uprchnout. Teprve včera jsem se dověděla, že prý to byli osvědčení členové staré Maffie, s Bukovským v čele, opatřeni plnými mocemi, aby zastupovali Československo v cizině. V druhém letadle prý cestovala - svatováclavská koruna a české korunovační klenoty!*

Na českou zemi dopadl bič a důtky nepřítele, ale její koruna za přispění a ochrany českých patronů se vznesla do nebes. Žádný cizinec nepochopí, jakým zázračným symbolem a osvobozující myšlenkou je pro každého Čecha tato představa. Nyní už se nebojím ničeho. Už vidím den, slavný den celé české a moravské země, kdy se bude svatováclavská koruna vracet domů. Nevím, vrátí-li se zas vzdušnou cestou neb jinak; jistě, až se bude vracet, budou ji vítat nepřehledné zástupy s radostným pláčem a voláním slávy. Dej mně, Bože, dožít se toho dne, dej, abych mohla klečet mezi těmi zástupy. Jsem již dnes šťastna, protože vím, že koruna české země nepadla do rukou nepřátel. A není-li mi souzeno dožít se toho dne, chci se spokojit s nadějí a viděním toho dne, kdy se k nám vrátí.**

Zatím snad odpočívá v sejfu nějaké anglické banky, v lhostejném, neosobním sejfu, který uchovává stejně bedlivě akcie

* Tak vznikají asi mýty. Pozn. r. 1945.

** Tak naivně a provinciálně jako já cítila tehdy velká většina národa. Snad tak necítili komunisté, jisto je, že toho dovedli využít. (2/XII/48)

Suezu, I.G. Farben jako korunovační klenoty. Co na tom, že míjejí dny a noci, co na tom, že poklad naší země leží v hrobě, kam nepřichází slunce. Úředníci banky vyplňují sloupce číslicemi, podnikají v neděli výlety. Venku vyvolávají prodavači novin senzační zprávy, události překvapují novými obraty a zas se ztrácejí ve všednosti. Hluboko pod tím vším leží základy světa a evropské pevniny, a v praskání a pohybu, jež se lidskému zrak a sluchu jeví jako nehybnost a ticho, jsou uloženy nejen zbytky kostí minulých pokolení, nýbrž také nesmrtelné symboly jejich myšlenek.

Krásná jsi mezi nimi, koruno země české. Zdobila jsi hlavu lidí statečných a odvážných, vládla jsi lidu nepočetnému, ale milujícímu vždy svobodu. Vládla jsi mečem a duchem. Vdila jsi do boje nejstatečnější bojovnice. Pasovala jsi na rytíře ducha mnohé ze svých synů, řkouc: „Ve jménu Pravdy jděte a učte ostatní.“ Vykořisťovali tvé země, utlačovali a ponižovali je po staletí, nemohli však nikdy zničit víru v tvou vítěznou moc.

- *nillum caput iste super se*

Aspiciat, excepto coelorum regis potestate.

Asi před čtrnácti dny mi vypravoval Štorch, který bydlí ve Zlaté uličce na Hradčanech, jak v noci z 15. na 16. března fičel a skučel v Jelením příkopě vítr se sněhem, jako v shakespearovské tragédii. Byl to pláč koruny české, běžící zoufale Jelením příkopem, tlukoucí na všechny dveře a okna, volající o pomoc a probouzející české krále. Potom Štorch vypravoval, jak měl příští dny obtíže, když se vracel v noci domů: ačkoliv měl propustky, jednou ho nepustili Matyášovou branou a musel sejít dolů, obejít celý Hrad, až ho pustili Prašným mostem.

Tenkrát v ty dny zašel také do Svatovítského chrámu; bylo tam hodně vojáků; do královské pokladnice byl vstup tři koruny; obyčejně bývá pět a Štorch si pomyslel, že toho využije a šel se tam podívat. Mluvil s kostelníkem a ptal se ho, kde je teď svatováclavská koruna a kostelník mu řekl: „Ta je pryč, ta je teď

dobře schovaná." Vypravuje se, že před Hitlerovým příjezdem na Hrad nastala po české koruně veliká sháňka. Pravděpodobně ji chtěli Hitlerovi nabídnout! Havelka prý musel omlouvat, vysvětlovat a jak se říká „žehlit“, jak se dalo. Byla to v té královské tragédii komická scéna.

Přiřadme k ní několik drobných příhod, střídající dle Shakespearova vzoru vážné a vznešené s každodenním, obhroublým a směšným. Jedná se v holičském krámě, v průchodu Černé růže, koktavý holič drží bradu zákazníka a vypravuje. Napsala jsem, že drží bradu, poněvadž se předpokládá, že holič holí, tento bradýř je však též nohýřem čili cizojazyčně pedicurem. Proto, abychom byli zcela pravdiví, drží nohu zákazníka, odstraňuje kuří oka, zarostlé nehty a vypravuje:

Nejdříve o hrozném sběhu a křiku, který byl dnes ráno právě před dveřmi jeho krámu. Abyste věděli, jaké hyeny jsou mezi lidmi!

Za rohem je totiž cestovní kancelář vedená dvěma společníky: Řekem a Čechem, nějakým Soukupem, který byl již jednou trestaný pro podvod. Ti dva pořádali cesty uváděné na prospektech jako zábavní cesty po Středozezemním moři, se zastávkami na Korfu, v Athénách a tak dále; ve skutečnosti měly ty cesty za účel vyvážet Židy nezákonnou cestou: taková loď zakotví blízko břehu a rybářské lodi vylodí Židy tajně na palestinském pobřeží. A teď si představte, že ti dva majitelé cestovní kanceláře vybrali od každého člověka asi čtyři tisíce korun a se všemi těmi penězi utekli. Teď si představte, co to bylo za křik, za pláč a za nadávky a za zoufalství, když se tam ti ošizení lidé sešli, našli kancelář zavřenou a majitele i s jejich penězi pryč! Někteří naříkali, druzí volali gestapo. Kdo se dnes dovolá svého práva a spravedlnosti! nedovolá se jich křesťan, natož žid.

Dopoledne holil náš bradýř slovenského redaktora, chodívá k němu vždycky, když přijede do Prahy; tentokrát však odjíždí až do Anglie a vypravuje, že Sidor je zavřený. Hlinkovy gardy rozpuštěny a do týdne prý bude vyhlášen protektorát nad Maďarskem. „Jakýpak slovenský stát!“ řekl pan redaktor. „Ledaže si přetiskne známky“, což ovšem holiče, který je filatelistou, zajímá.

A pak slovenská anekdota pana redaktora: Tiso se modlí pod Ukřižovaným. Najednou slyší hlas: „Štefane!“ Tiso pozvedne hlavu a nikoho nevidí. Za chvíli se ozve zas: „Štefane!“ Tiso zdvihne hlavu a vidí, že k němu mluví sám Ukřižovaný: „Štefane, poděkuj židům!“ Tiso se ptá nesměle: „Proč mám poděkovat židům?“

„Štefane, poděkuj židům!“

„Poděkuji, Ježíši Kriste, ale rád bych věděl proč?“

„Poděkuj jim za to, že když mě ukřižovali, že mně přibíli nohy, protože jinak bych tě teď kop do prdele.“

Zasmějte se, abyste holičovi udělali radost.

Ach, ach, rabují nás páni Němci, rabují! Metaři na ulici si o tom povídají: „Josefe, já jsem zvědavý, kdy nám vytrhají i to dláždění, aby si je odvezli na pomníčky na hřbitovech.“

Holič to slyšel na vlastní uši. A povídá se, že Roosevelt dal Hitlerovi ultimátum, aby vyklidil Československo do tří neděl; Hitler odpověděl, že už vyklizuje, ale že je toho tolik, že s tím nemůže být do tří neděl hotov.

Včera jsme se Zdenkem potkali malíře Janouška a ten také nařikal, že se na to nemůže dívat; bydlí zrovna vedle nějakého skladiště a vidí z bytu, seshora dolů přímo do těch vozů, jak do nich nakládají všechno, co se dá, i staré odřezky kůží a kdejaké haraburdí. Už to nemohl vydržet, a ujel na svátky domů k mamince, do Turnova; a tam jezdil jeden německý vůz za druhým a všechny odvážely mouku v těch vysokých vozech zastřešených plachtou.

Již jsme se však zdrželi dost dlouho v té holičské oficíně! Après les informations du coiffeur voici quelques nouvelles de politique extérieure:

V Polsku se hakenkrajceři zdraví: „Heil Mai!“ To znamená, že Hitler na tu dobu něco proti Polsku chystá. Opakuje se znovu do nejmenších podrobností německý postup proti nám: bílé punčochy, útisk soukmenovců, rozhlasová propaganda, popřípadě skupinový útěk přes hranice a vydání svědectví o nesnesitelném týrání a konečně Heil určité datum, kdy má být provedeno přepadení, puč, zákrok v zájmu pořádku a klidu v Evropě, pokud možno na vlastní žádost přepadené země.

Včera v rozhlasu a dnes i v novinách se objevuje zpráva, že Eden a Churchill budou pravděpodobně přijati do rozšířeného kabinetu. Vzpomínám si, jak jsem loni, ke konci října nebo začátkem listopadu, mluvila s trenérem Wilsonem. Odejel v září do Anglie a pak po Mnichovu se vrátil, aby se pokusil dostat domů nějaké věci a peníze, které tady měl. Byla jsem tehdy překvapena tím, co říkal: že celý svět byl Mnichovem ošizen; (vzpomínám, jak líčil scénu na nádraží v Norimberce, kde mu nějaký německý voják, to bylo v září, povídal, že Němci budou bojovat proti Francii a Československu; Anglie že do války nepůjde) anglický rozhlas prý tehdy hlásil, že Češi odevzdají Německu jen německé kraje, podle zásady sebeurčení. Pak Wilson pokračoval, jak se jich zmocnilo pobouření, když slyšeli o druhém pásmu, o třetím, o čtvrtém, o pátém, o šestém. I sport, a každý ví, co sport pro Angličana (pro Wilsona) znamená, ustoupil do pozadí před zájmem o Československo. Že to tak dál nezůstane, teď že se Anglie teprve připraví k válce, on sám (Wilson) že tentokrát vstoupí do armády; dokud nebudou všechny přípravy hotovy, dotud zůstane Eden v pozadí, den, kdy nastoupí k moci, bude znamením k boji.

Myslila jsem do té doby, že Wilsona zajímá jen sport, whisky, karty, legrace a jeho rodina, a byla jsem překvapena jeho řečí; ať byla jakákoliv, tehdy mě potěšila; tehdy všechno vypadalo, alespoň z našeho hlediska, mnohem nejasněji a beznadějněji než dnes. Něco z Wilsonových slov se začíná splňovat. Již se zvedají válečné trubky, ještě nezní, ale již se zvedají k ústům; ještě nevybuchují, ale již se otvírají dělové jícny.

15. dubna v sobotu

Včera přišel ke Zdenkovi J. J., vydává národohospodářský časopis a prohlásil, že než by psal podle německého diktátu, že raději bude jíst kořínky; nějak prý tu dobu přečká.

Říkal také Zdenkovi, že za hranicemi je pro Maffii peněz dost, ale tady že je nouze, poněvadž všichni bohatí, kteří tu zů-

stali, jsou spíš pro Němce než pro odboj. Zdenek mu nabídl pomoc, jaká je v jeho možnostech. My oba bychom byli šťastni, kdybychom mohli cokoliv sebemenšího udělat. Já sama jsem si vždycky přála být nějakým způsobem účastna podobné činnosti. Pravděpodobně je to všechno mnohem méně romantické, než jsem si představovala.

Jan Masaryk se již vrací z Ameriky do Londýna.

Večer jsme poslouchali Rooseveltovu řeč. Francouzské stanice vysílaly původní přenos z Ameriky, který byl po několika úvodních větách zeslaben a nahrazen vystupujícím, asi poněkud zkráceným francouzským překladem. Tomu říkám moderní technika a taková také musí být moderní umělecká technika.

„Hrdinka oněměla úžasem. V hloubi srdce cítila přívál nejasných pocitů.“ A tak dále. To je sloh doby, která dávala zprávy posly, dopisy, drahou, a později trochu nečasově i prvním telegrafem a telefonem. Věřte, že umělecký sloh není jen něco estetického! Podle toho, jaké knihy čtete, povím vám, jakého jste smýšlení politického. Kupříkladu: pan Anthony Eden prý má rád Prousta; to odpovídá politicky pokrokovému přesvědčení. Pan Chamberlain prostě nemůže mít rád Prousta, o tom není pochyby.

Ale zdánlivě příliš jsme se odchýlili od Rooseveltovy řeči, jež je projevem moderního ducha; hlásá ideu světové společnosti národů, která by představovala sdružení lidské společnosti na základě Svobody, Rovnosti, Bratrství. Rousseau, syn Francie, byl tvůrcem Společenské smlouvy, Francouz Briand byl tvůrcem Společnosti národů. Tato tolikrát vysmívaná a žel, zrazovaná idea není mrtva. Byla odsunuta do pozadí přechodnými událostmi a lidmi, kteří nevyspěli její úrovně. Jako po Velké francouzské revoluci vrátili se na trůn králové a ministři absolutismu jen dočasně, tak také dočasně ustoupila do pozadí ušlechtilá myšlenka Společnosti národů. Rooseveltova řeč je toho dokladem. Můžeme mít různé názory o světě Američanů. Musíme jim však přiznat jednu výhodu: nejsou tak jako my zatíženi minulostí a tím také přístupnější novým myšlenkám. Mají-li Evropané mohutnější citovost a složitější myšlenkové členění, mají

Američané větší sílu a ochotu pro uskutečnění nových předpokladů. Zatímco Evropa „venalis et mature peritura, si emptorem invenerit“ opustila Briandovu myšlenku, Amerika začíná chápat její vývojovou nezbytnost. V Evropě zatím nastoupila reakce, v níž se vyžívají zbytky duchovního i citového konzervatismu. Tato reakce je však jen dočasná a již vidíme první náznaky jejího úpadku.

A nyní předvedu ukázkou reakcionářství v drobném provedení:

ČTK. Státnímu prezidentu dr. Emilu Háchovi dostalo se pozvání k berlínským oslavám padesátých narozenin Vůdce a říšského kancléře Adolfa Hitlera v den 20. dubna. Prezident dr. Emil Hácha odjede v průvodu ministra dr. Jiřího Havelky v úterý dne 19. dubna z Prahy do Berlína. Při své návštěvě odevzdá Vůdci Adolfu Hitlerovi darem originál známého malíře 19. století Spitzwega.

Řekni mi, s kým chodíš, a já ti povím, kdo jsi.

Řekni mi, jakou knihu čteš, a já ti povím, kdo jsi.

Řekni mi, jaké knihy a obrazy dáváš darem, a já ti povím, kdo jsi.

Poněvadž však snad každý z vás neví, jaký malíř je Spitzweg, a abyste snad neřekli, že mluvím nějak zaujatě, otevřeme spolu Woermannna (*Geschichte der Kunst*) na straně 208, 6. díl, a přečtěme si, co tam stojí o Spitzwegovi: „Karl Spitzweg (1808–85). In kleinen Bildern gibt er das Bayerische Spiessbürgerleben... Einen deutschen Meister, nächst Schwind und Ludwig Richter, als Spitzweg gibt es aber nicht. Motive wie der arme Poet im Dachstübchen und die Einsiedler in München, die Touristen im Gebirge und der alte Herr auf der Terrasse in Hamburg, der Kirchgang bei Dachau in Dresden, die Mädchen auf der Alm in Leipzig und der fischende Franziskanerpater in Frankfurt kennzeichnen seine Richtung. Spitzweg ist ein Vollvertreter der Biedermeierzeit.“

Podtrhuji slova Spiessbürger a Biedermeierzeit. A jen mechanicky: München, Dachau. Vidíte, že není nesnadno spojit ob-

div měšťáckého a dobromyslného umění Spitzwegova s obdivem koncentračních táborů, do nichž se zahánějí Židé a každý, kdo se opováží vykřiknout: Svoboda!

Řekni mi, či obrazy dáváš darem, a já ti povím, kdo jsi.

Z Richterových kreseb vychází Mánes, z Mánesových Aleš. Jedna a táž věc se dá použít k dobrému i k zlému. „Integrální nacionalismy, tedy i německý a český, mají mnoho společného,“ řekl jeden redaktor. Proto nekřičte, vlastenci, dokud si vše dobře nerozmyslíte.

V neděli 16. dubna

Včera večer před osmou hodinou, když jsem čekala na „l'heure exacte“ P.T.T., pustila jsem vedlejší Sottens a hned jsem se zarazila, slyšíc vyslovovat následující jména: Finsko, Lotyšsko, Estonsko, Litva, Švédsko, Norsko, Dánsko, Holandsko, Belgie, Velká Británie, Irsko, Francie, Portugalsko, Španělsko, Švýcarsko, Lichtenštejnsko, Lucembursko, Polsko, Maďarsko, Jugoslávie, Rusko, Bulharsko, Řecko, Turecko, Irák, Arábie, Sýrie, Palestina, Egypt, Írán. Než jsem mohla pochopit souvislost, řekl hlasatel, že úplný text Rooseveltova telegramu uvedou teprve v zítřejší relaci. Nemohla jsem se dočkat P.T.T. Tam stále ještě hráli nějaký pitomý valčík nebo sentimentální píseň. Konečně přišel signál, hlášení času, a hlasatel uvedl ihned nejdůležitější zprávu dne, Rooseveltův telegram v jeho plném znění. Poslouchala jsem, ne tak se sevřeným srdcem a ne s takovým zoufalstvím jako zářijové řeči: Benešovu a Hitlerovu; poslouchala jsem klidněji, ne však s menším napětím. Stále jsem čekala, neozve-li se jméno našeho státu. Po prvním překvapení kladla se okamžitě otázka: jaký je význam této řeči? Je to ultimativní hráz expanzi fašistických států? Nebo ještě jeden pokus o smíření mezi fašismem a demokraciemi? Přiznávám se, že jsem se v první chvíli trochu bála toho pokusu o smír, který by mohl býti novým Mnichovem. Ale potom mi bylo jasno, že Německo ani Itálie prostě nemohou Rooseveltovu nabídku přijmout.

Rooseveltovo poselství je pojato zcela ve slohu Společnosti národů a nebylo by divu, kdyby na jeho koncepci měl podíl Beneš (jak se tady šušká), tak nápadně evropsky vyznívají některé jeho formulace. Již to neopomenutí nejmenších evropských států jako Lucemburska a Lichtenštejnska! Rooseveltovo poselství je prodchnuto „Ženevou“ tak silně, že musí vzbudit odpor v Hitlerovi i v Mussolinim. Duch Ženevy dráždí jejich pocity méněcennosti, duch Ženevy dráždí jejich polovzdělání k nadávkám, „filozofickým koncepcím“. Duch Ženevy, vyrůstající zároveň z génia a slabosti evropských národů, z jejich složitých vztahů a vývojových stadií, dráždí primitivní stav mysli představitelů fašismu. Jaká bude jejich reakce? V dnešních novinách: „Rooseveltova nesmyslná mírová nabídka. Nezastřené válečné štvání.“ V současné ideologii a frazeologii nár. socialismu* slova: mír a válka se stále zaměňují a existuje mezi nimi zvláštní pohyblivý poměr. Hlavním důvodem zamítnutí Rooseveltova mírového poselství však zůstává to, „že státníci velkých demokracií nespátřují žádné ideologické rozpory mezi sebou a bolševismem, ničícím národy“. Přijmouti Rooseveltův plán „by znamenalo otevřítí dokořán dveře bolševismu pro jeho zločinné plány a akce“.

Ve dvou bodech odmítnutí se Němci dotýkají podstaty problému: nabídka Rooseveltova je obkličovací politikou a otvírá „dveře bolševismu“. Staví Evropu a svět před nové pokračování světového vývoje. Divím se jen, že Rooseveltův telegram byl uveřejněn v doslovném znění, že nebyl cenzurován. I přes nesmyslné výklady budou jej přece čísti rozumní lidé, schopní vlastního úsudku. A předpokládám, že takoví dosud jsou v Německu i v Itálii. Co si ti lidé pomyslí? Či si Hitler i Mussolini myslí, že ohlušení hesly a propagandou je již zcela bezpečně a dokonale provedeno?

Na konec komentáře je zmínka: „Pokud jde o Protektorát Čechy a Morava, nutno konstatovat, že bylo jeho území přejato

* totalitárních diktatur (2/XII/48)

pod ochranu a do svazku Německé říše na přání státního prezidenta dr. Emila Háchy, který byl právoplatně zvolen československým Národním shromážděním.“

Doufám, že se dnes dr. Emil Hácha, čta tyto řádky, zastyděl, že ho polila červeň hanby. Nikdo ho neznal před zářím 1938, kromě jeho osobních známých žádný Čechoslovák nevěděl, kdo to doktor Emil Hácha je. Snad ho znali nadřízení a podřízení v jeho úřadě, vrchní v kavárně, kde sedával, snad ho znali lidé, s nimiž se seznámil na letním bytě. Ale neznal ho nikdo z národa. Snad byl dobrým odborníkem a čestným člověkem. Ale svou čest ztratil, ztratil ji již tím, že jeho jméno může použít nepřítel k potupě a hanbě českého národa.*

Podívejme se nyní jakoby kamerou filmového týdeníku na některé události posledních dnů. Ovšem, že tady použijeme jen záběrů pořizovaných soukromě nebo vystřižených a vypuštěných cenzurou.

K uvítání Blaskowitze na Pražském hradě

Operatéri filmového týdeníku se připravují k práci. Vláda stojí v hloučku. Jeden ukazuje, jak ho škrtí límeček, druhý se vyptává na rozdělení hradních místností. Německý ceremoniář přistupuje k českému hloučku, aby navázal rozhovor, všichni se mu však rozutekli. Nedostatek společenských způsobů? Jen společenský Feierabend ukazuje ceremoniáři z okna význačná místa architektury, pohledy na Prahu. Společenská uhlazenost mu nedovoluje, aby ukázal alespoň přibližně místo, kde byli svrženi z okna čeští páni; to by přece ceremoniáře muselo zajímat!

* Snad dr. Emilu Háchovi křivdím. Snad vykonal a vykonává nejlepším možným způsobem svůj nevděčný úkol a úlohu. Snad vzal na sebe hanbu, aby zachránil, co se zachraňovat dalo. [?]** Nemůže však nikdy počítat s vděkem národa, který přijal jeho prostřednictvím a jeho rukama svou potupu. Chce-li se ospravedlnit, musí pochopit náš nevděk a naši nenávisť. Pozdější poznámka. [1945]

** cenzor - pozn. 2/XII/48

Filmaři, vláda, ceremoniář se seřazují k oficiálnímu záběru. Ceremoniář bere stranou svého známého od filmového týdeníku, nenápadně mu strká do ruky svůj krásný filmovací Kodak a šeptá: „Vezměte mně to nenápadně, buďte tak laskav, to víte, takový snímek bude mít jednou historickou cenu!“

Po obřadu oficiálního uvítání zahajuje Blaskowitz cerce. Teď se naši páni nebudou moci vyhnout konverzaci. Blaskowitz přistupuje k ministru kultu a vyučování a ptá se ho, od koho je obraz visící na stěně. Marie Terezie v brnění přijímá obvyklým panovnickým pohledem počtu generála a shromáždění ministrů. Ministr Kapras, ministr školství a osvěty, prožívá právě jednu z nejtrapnějších chvílí svého života: nedovede Blaskowitzovi odpovědět. Nemá tušení, od koho by ten obraz mohl být. Tableau! Obraz!

Večeře na Hradě

Hrad je celý rozsvícený, září světly, jako nezářil ani za mobilizace v září, jako nezářil ani za návštěvy rumunského krále Carola. Je večer 15. března a na Hradě je první slavnostní večeře, které se účastní Hitler. Večeře se blíží konci, Hitler pronáší některé ze svých žertů o své skromnosti v jídle. (Jiní národové chtějí válku, on chce mír, jiní žerou, on jí skromně.) Po skončené večeři mají sklepníci nařízeno opustit místnost. Hitler pronese řeč. Sklepníci jsou shromážděni za skleněnými dveřmi, kudy je vidět, ale ne slyšet. Hitler se zvedá a začíná: zpočátku nevidí sklepníci nic neobvyklého, jen řečníka v čele stolu; za chvíli se však řečník začíná rozohňovat, začíná se ho zmocňovat zlost a zloba. Spílá někomu, třese jím nenávist, začíná někomu vyhrožovat, zapomněl asi, že je banketovým řečníkem, obrací se k někomu, k někomu neviditelnému a jeho rozčilení vrcholí v tom, že vztekle hodí o stůl ubrouskem a opustí místnost.

Devět klíčů české koruny

Svatováclavská koruna prý je uzavřena na devět zámků; devět klíčů od nich je svěřeno devíti různým osobám. Jednou z nich je například biskup ostráhoimský, jinou prezident moravskoslezské země a podobně. Když americká filmová společnost (Warner Brothers) chtěla filmovat svatováclavské skvosty, bylo jí poukázáno na značné obtíže. Společnost však byla ochotna zaplatit výdaje, jaké by vyžadovala cesta devíti klíčníků do Prahy. A tak byly přes složitost postupu a výdaje natočeny - tři metry filmu.

Jak se pak mohla octnout svatováclavská koruna tak rychle a tajně v letadle, v poslední chvíli před okupací? Někdo tvrdí, že byla odvezena již na podzim. Tehdy prý byla dokonce do Švédska odvezena bula císaře Karla.

Podpisy na ústavě slovenského státu v rámci republiky

Generál Syrový je filmovým amatérem. Přistoupil ke skupině filmového týdeníku, který se chystá k práci. Bere za loket známého filmaře a upozorňuje ho, aby nebylo na snímku vidět, že scházejí některé podpisy.

Večer bude u generála Syrového večeře a on by si ji také rád zfilmoval. Proto žádá filmaře, aby mu na večer půjčil lampy, a radí se s ním, jak by měl „zablendovat“. Zkrátka filmový fanoušek, jehož ani velké historické události neodvedou od jeho záliby. Lid mu teď říká: „Hrdina od Zborova, posera od Prahy.“

Dne 17. dubna v pondělí

Včerejší neděle byla chladná a větrná, ale odpoledne přece vyrazilo slunce a s ním množství lidí z Prahy. Od konečné stanice tramvaje směrem k Chuchli se táhly proudy lidí. Obsaze-

né parníky se bělaly jako první jarní květy a na čerstvě zeleném chuchelském závodisti na hlavní tribuně se červenala hakenkrajclerská vlajka. Zatímco věrejší noviny v jiných zemích vycházely ve zvláštních vydáních a přinášely zprávy o Rooseveltově poselství, byla dnes v českých novinách celá věc upravena tak, že vnějším vzhledem působila jen jako pouhé pokračování předcházející Rooseveltovy řeči. Některé nedělní noviny, které vycházejí dříve, Politika, Lidové noviny, poselství vůbec nepřinesly a zdejší německé jen asi patnácticentimetrový sloupek. Již tím způsobem se docílilo smazání dojmu. I inteligentní lidé (Vančura, Fierlinger*) nepřikládali zprávě žádný význačný politický význam.

Zatím byl podnět přijat Francií, Anglií, Ruskem a neoficiálně odmítnut Německem. Vídeňské rádio prý hlásilo, že na řeči Rooseveltově měl podíl Beneš.

Ostatně Němci mají nyní hlavní starost s Hitlerovými narozeninami. Dnes je v novinách uveřejněn pořad slavnostního dne:

9.20 blahopřání apoštolského nuncia

(Proč blahopřejete, služebníku Kristův, člověku, jenž místo kříže učí lid vyznávat znamení pohanské svastiky? Jste-li muž věřící a nikoliv jen člen světového koncernu zájmů církve katolické, jak se to srovnává s vaší vírou?)

9.25 blahopřání říšského protektora a prezidenta dr. Háchy

(Pane dr. Hácho, dříve si drželi u dvorů šaška, aby mocný pán měl někoho, koho může zkopat, když je ve špatné náladě. Měl-li pán dobrý rozmar, sloužila mu pitvorná tvář a postava k obveselení.)

9.30 blahopřání ministerského předsedy dr. Tisa

(Šašku, vždyť ty toho kněze musíš znát! To je ten křivopřísežný kněz, který přísahal věrnost nové ústavě Česko-Slovenské, to je přece ten křivopřísežník, jemuž svatá církev apoštolská dovoluje sloužit mši svatou. Nezdá se ti, šašku,

* the relative (brother, I think) of Z. Fierlinger [1977]

že je tu najednou příliš mnoho kněží, jež se klanějí pohanskému znamení svastiky?)

10. hod. velká vojenská přehlídka

16. hod. lidové písně berlínského Sängerbundu

17.15 blahopřání maďarské delegace pod vedením maďarského vyslance

(Tak vidíš, šašku, našel se přece ještě jeden lezprda!)

17.20 čaj u říšského kancléře pro zahraniční delegace

18.30 blahopřání zástupců německých národních skupin v Evropě

Milý šašku! tomuhle ty říkáš slavnost?! Kdepak teče víno ze studní, kdepak házejí zlatem mezi lidi?! kdepak se tísni poslové cizích králů, aby se předháněli bohatostí průvodu a darů? Dej pokoj, je to všechno žebrota, špatné jídlo, špatné pití, ošklivé ženské, křik a ti dva kněží zapírající Krista mezi tím! to je věru nepěkný pohled, jen si, šašku, nemysli, že ty tomu dodáš skvělosti a nádhery. Pročpak neřekneš, že tě bolí zuby, břicho, že se o tebe pokouší horká nemoc?

Dnes jsem dostala do ruky seznam knižních novinek z Orbisu. Názvy nových knih o českých zemích:

Kohle und Eisen in der Tschecho-Slowakei.

Donau - Raum Völkerschicksal.

Plan-Fragmente aus der deutschen Dombauhütte von Prag.

Die Tschechen und die deutsche Frage.

Benesch, Stalin & Co.

Wirtschaftskräfte u. Wirtschaftspolitik der Tschechoslowakei.

Masaryk - Benesch. Philosophen - Abenteurer

- Staatsgründer.

Uvádím tady ten seznam knih, protože vystihuje myšlenkové schéma Němců v poměru k nám.

a) Praktické národohospodářské využití a zneužití

b) Oprávnění toho historickými, zfalšovanými důvody

c) Podvod se socialismem

Na rohu kasáren je úmyslně otlučeno kus omítky, aby bylo vidět starý nápis, z něhož se zachovalo:

va ulice
gasse

Nedávno to byl jen starožitný ornament, dnes však to není jen památka na staré doby, nýbrž připomenutí všech minulých potup, vždy vyhlašovaných, tištěných, vylepovaných, vyvěšovaných tím zlověstným švabachem.

Kasárna byla tenkrát válečnou saní podřimující klidně v odpoledním slunci; válečnou saní píšící švabachem, rozkazující švabachem psanou řečí. Zas už dříme v odpoledním jarním slunci ta válečná saň; u jejích úst se to rojí vojáky. Ona dříme a do její hlavy, kterou si svévolně a chtivě vyzdobila uloupenými královskými znaky české země, se opírá jarní slunce. Bodejť by se neusmívala ze sna, ta dobře krmená dračice! Cítí ve snu vůni krve a nemoci, šířících se z jejích výkalů.

Zatím přicházejí vojáci s balíčky, dělají něco na dvoře, kouří a jeden z nich hraje na lesní roh. Je sladší chvíle k dřimotě než jarní slunce, v němž se třepetají bledězelené lístky a zvuky lesního rohu?

Válečná saň zapomíná na čas, zapomíná, kolik času uplynulo od minulé války k té, kterou čenichá. V příjemném snění zapomíná, že to jsou zas jiné uniformy, jež přechovává ve svých útrobách. Pro ni je voják jako voják, válka jako válka. Kdo to řekl, že by měla být její moc spoutána? navždy spoutána?

Však ona přišeptá některému z těch mladíků válejších se na kavalci, jak je to krásné být hrdinou, jak je to krásné vysvobodit se z nudy odpoledne, osvobodit se ze samoty a slyšet kolem sebe hluk a jásot – zvedá se ke komu?

K tomu mladíku, který se válí nespokojeně na kavalci.

Kdo je ten mladík?

Ten nebo onen. Voják jako voják, válka jako válka, mladík jako mladík.

Válečná saň mu šeptá u ucha: prapory, mnoho praporů. Volání slávy! Moc, moc! Velká myšlenka, velká myšlenka!

Kdo ji má uskutečnit?

Ty! šeptá saň nepatrnému mladíkovi.

Válečná saň to zkouší u jednoho, u druhého, u tisíců, u statisíců, jednou za staletí se jí to podaří a z nepatrného mladíka, nespokojeně se válejšího na kavalci v kasárnách, se stane její nástroj, nástroj její nenávisti a touhy po vraždění.

Venku v parku jezdí kočárky s dětmi, ve vysokém trávníku hnízdí kachna a její sameček plave na umělém rybníčku.

Holčička vypravuje, že ta paní (která houpe kočárkem) má dvě holčičky. Po cestě jdou dva chlapečkové a holčička ukazuje na jednoho z nich: „To je ten Venda.“

Milenci, oni jediní, na jejichž svolení záleží, budou-li vysoko v nebi kroužit bombardovací letadla, oni jediní, na jejichž svolení záleží, budou-li se plnit kasární zdi, oni jediní, na nichž záleží, bude-li uspokojen hlad válečné saně, oni jediní, na nichž vše záleží, zaměstnávají se jen sebou samými a nepozorují, že než se nadějí, bude na nich vyloučeno svolení k všeobecnému vraždění. Kdyby byli střízlivější, nešli by do toho parku, dokud jim nebude zaručeno, že už nikdy nebudou na nebi létat bombardovací letadla, že válečná saň nikdy už nebude krmena živými lidmi. Ale oni nevidí, neslyší, až když je pozdě, pak chtě nechtě přijímají podporu pro novomanžele. Nevědí, mají-li být pyšní, že jim nejvyšší úřady prokazují tak roztomilou pozornost, neb mají-li se stydět. Ale všechno jde rychle: za krátký čas je muž v kasárnách a žena s útězkem. Teď jim nezbývá nic jiného než poslouchat. Mládí, svoboda, jaro, je pro nerozumné milence a básníky.

„Kam jdete, volové?!“ zastavuje na ohybu cesty mladík své kamarády. Všichni se pak dají družně na cestu a do pískání. Vzdalujeme se s nimi do odlehlejších částí parku, k malebným skupinám, ke kvetoucím zákoutím.

Na osamělé lavičce sedí mladý muž; snad mu jeho samotájská povaha nebo – popusťme uzdu fantazii – malířské založe-

ní brání sedět s děvčetem na lavičce, snad mu nějaké vážné myšlenky brání tlachat naprázdno s kamarády. Takoví osamělí mladíci se uchylují do parkových zákoutí, aby tam na zastrčené lavičce vyvolávali erotické stavy.

Všimněme si lépe toho osamělého mladíka, všimněme si lépe jeho zálib a myšlenek. Uhodli jsme, že má zálibu v „malebnosti“, není sice uznaným malířem, považuje se však za něj a na svých osamělých procházkách, tváří v tvář přírodě, uvědomuje si křivdu, kterou na něm páchají všichni, kdo odmítají jeho obrazy: profesori na Akademii, obecnstvo, umělci. Pátrejme po životě toho umělecky založeného samotáře. Kdo nám o něm něco řekne? Lidé se domluví, jeden zná druhého, a tak se náhodou dozvíme, že paní Vondráková z naší ulice je z téže vesnice jako on. Jak jsme se o něm domluvili?

Snadno, poněvadž onen samotářský mladý muž se zatím stal politicky vynikajícím mužem. Bodejť by ho neznala!

Rodiče paní Vondrákové měli stavení právě vedle domku jeho rodičů a jeho matka si vždycky na Adolfa stěžovala, že je takový umíněný, svéhlavý. „A to mu zůstalo, hajzlovi, co chce, to musí mít,“ řekne paní Vondráková. Jen si od ní nechte vypravovat, jak jí velký diktátor, když byl ještě hochem, přinesl slepic!

Dlouho je tomu, co chodíval samotářsky alejí, jež se za krásných večerů hemžila milenci; vyhýbal se jim opovržlivě a čekal, až odejdou, aby se mohl věnovat svým romantickým myšlenkám. Neměl rád, když ho někdo vyrušil. Obyčejně se nikdo ani nepokoušel zapříst s ním rozhovor.

Jednou se vracel alejí od děvčete hoch, Čech (byli dva bratři ve vesnici), a nedalo mu to: proč ten Hitler chodí tak sám? Zastavil se u něho, Hitlerovi to bylo nepříjemné, ale pak se trochu rozhovořil a řekl otevřeně, že on Čechy nemá rád: nic nemají a jak si počínají? jako by jim všechno patřilo. Jen když mohou dělat v hospodě pány!

S tím se rozešli ti dva mladí muži, jeden domů a druhý pokračoval ve své samotářské procházce starou alejí. Z Čecha se

stal továrník obuvi a ze samotáře diktátor. Nezapomněl nikdy na svou nenávisť k Čechům, nezapomněl nikdy na starou romantickou alej a na myšlenky, které mu vnukala, nezapomněl nikdy na svou zálibu v malířství; nezapomněl ani na své opovržení k milencům, procházejícím se v staré aleji.

Kdyby v něm nebyla nějaká kapka české krve, mohl by Čechy tak nenávidět? Kdyby v něm nebylo kus malíře, mohl by tak nenávidět moderní umění? Kdyby v něm nebylo kus erotického samotáře, mohl by upadat v hysterické stavy?

Nedávejme se však mýlit touto básní a pravdou – ani vystoupením diktátorů. Jejich význam je v myšlence, již ztělesňují, v typu, který představují, nikoliv v jejich osobnosti.

„So gehören wir zusammen – ich und die Arme – so sind wir füreinander geboren, und so wollen wir unaufhörlich fest zusammenhalten, möge nach Gottes Willen Friede oder Sturm sein. Ihr werdet Mir jetzt den Eid der Treue und des Gehorsams schwören, und Ich gelobe, stets eingedenk zu seien, dass die Augen Meiner Vorfahren aus jener Welt auf mich herniedersehen, und dass Ich ihnen dermaleinst Rechenschaft über den Ruhm und die Ehre der Arme abzulegen haben werde.“

Stačilo by provést na tomto textu jen nepatrné změny, abychom mohli zaměnit tuto proklamaci Viléma II. za provolání Hitlerovo. Základní myšlenkový půdorys zůstává stejný. Mění se jen figura, která se na něm pohybuje.

19. dubna ve středu

Usazují se tu páni Němci, všude pěkně do tepla!

Svobodný pan šlechtic Neurath byl si již prohlížet Lány. Bude se mu tam líbit, či nebude?

Když je hezká noc, objevuje prý se u hřbitovní zdi Masaryk ve svých bílých jezdeckých šatech a dívá se zamyšleně ku Praze.

Máte, svobodný pane šlechtici Neurathe, smysl pro lidovou fantazii? Jistě máte smysl pro dokonalý komfort, jaký je na lánském zámku. Půjdete se někdy podívat na hřbitov?

Nenajdete tam ovšem žádné zpodobení velikášských myšle- nek, na něž jste u vás zvyklí, ať se jedná o život nebo o smrt. Neznáte Erbenovu báseň o mateřídoušce? Neznáte. Ježto však prohlašujete tak velkomyslně, že se chcete věnovat a pochopit potřeby národa, který byl svěřen vaší péči (my víme, že jste z těch slušnějších), bude vám jistě každé poučení vítáno.

*I zželélo se matce milých dítek,
duše její se vrátila
a vtělila se v drobnolistý kvítek,
jímž mohýlu svou pokryla.*

Takovým drnem je pokryt hrob prezidenta Osvoboditele. Mohu-li vám radit, nechte si něco vypravovat od lánského hrobníka. Mohl by vám povídat, jak prezident Beneš přijel před svým odjezdem rozloučit se k hrobu prezidenta Osvoboditele a jak odcházející stiskl hrobníkovi ruku, řka: „Tatíku, doufejte!“ Všichni tři (byla při tom manželka prezidenta Beneše) měli v očích slzy.

Nevím ovšem, získáte-li hned na poprvé hrobníkovu důvě- ru. Ale to jste si přece vytkl za úkol získat naši důvěru?

„Také prý žádný národ nemůže setrvávat tuzze dlouho v okolnostech, kteréž jej kormoutí; a co se děje násilím nebo strachem, toho soudce neuznává.“ Tak pravil již dějepisec Livius a po něm opakoval Pavel Stránský, spisovatel knihy O státě čes- kém a současník doby připomínající tak v mnohém dobu naši.

Čteme-li dnes v novinách pokyny pro „náborovou“ akci Ná- rodního souručenství, zdalipak si nepřipomínáme pronásledo- vání v době pobělohorské?

„Neboť, když nemohli lidi ani sliby ani hrozbami odvrátiti od jejich přesvědčení, odníмали jim všechny náboženské knihy a vnucovali jim knihy spisovatelů rázu svého, plné lichého mudrování a hanobení víry evangelíkův, ano plné i bájek, a vy- máhali na lidech, aby přisvědčující, stvrzovali věroučné články, obsažené v oněch vnučených knihách.“ Tak píše Pavel Stránský r. 1645.

Roku 1939 píše dne 19. dubna Národní listy:

„Každý český muž starší 21 let obdrží přihláškový list.“

Dne 1. května budou přihlášky vybrány a to tímž způsobem, jakým byly roznášeny.

Shromážděné přihlášky odevzdají se pak místnímu zmoc- něnci pro nábor spolu se seznamem těch, kteří odepřeli přihlá- sit se do Národního souručenství. Dodatek. Po skončení náboru 1. května za soumraku budiž v obcích zapálen péčí místní- ho vedoucího slavnostní oheň v rámci vhodné místní oslavy. (Např. hudba, zapění národní hymny.)

Vždyť my víme, odkud k nám přišly ohně za soumraku, hudba a pěni písní! Dnes večer (zítra jsou totiž Hitlerovy naro- zeniny) byl osvěcen Hrad, před dómem (u nás se dříve nikdy ne- říkalo ani nepsalo dóm) se sešli pražští Němci. Po vojenských přehlídkách promluvil zástupce primátora prof. dr. Pfitzner.

20. dubna ve čtvrtek

Předevčirem jsem psala o tom, že význam historických osobností spočívá více v myšlence, kterou představují, než v je- jich vlastní osobě. Myšlenka, lépe řečeno vývoj, jež se jimi uskutečňuje, je samostatnější než jejich osobnost.

Podívejme se v tomto světle na osobnost Hitlerovu. Dnes je k tomu příležitost, neboť dnešek, dnešní noviny nás nutí k to- mu, abychom se podívali na obraz, sochu, osobnost německé- ho diktátora.

Uskutečňuje německý militarismus právě tak, jako jej usku- tečňovali jeho předchůdci. Jeho metody jsou ovšem zbaveny oněch jemností, jež s sebou přinášela výchova a vzdělání jeho předchůdců.

* Dokud budou lidé, nejen v ČSR, ale v Evropě, dostávat podobné přihláškové listy, nebude tam svoboda, což je jen symbol podmínek pro lidský vývoj, civi- lizaci, hospodářství - a štěstí.** (3/XII/48)

** Is it? VII/77

Než něco se od té doby změnilo. Nejen technika, poskytující nové možnosti rychlých vojenských přesunů, stavby dálnic a budování letectva. Změnilo se ještě něco jiného: svět začíná uskutečňovat, nejen teoreticky v malém jako za doby Vilémovy (II.), nýbrž ve velkém, nové sociální myšlenky; celý společenský řád pocítuje potřebu přerodu. Nezáleží na tom, kolik jednotlivců si to uvědomuje. Záleží na tom, že příznaky tohoto přerodu se jeví hromadně. Dnes již nikdo nepochybuje, že v budoucnosti dojde k řešení.

Člověk potřebuje k svému štěstí a) řád mravní, b) řád společenský, c) víru v obojí.

Musíme si přiznat, že pevný a živý řád mravní a společenský na světě nenalzáme. Všude žijí pouhé kompromisy, životy postavené na zdání určitých hodnot nebo společenské řády uspokojující pouze část lidské společnosti.

Ano, přiznejme, že Hitler je jedním z nejnápadnějších příznaků kritického stavu lidské společnosti. Bez vzdělání a bez jakékoliv myšlenkové hloubky podobá se Hitler osobám, na nichž se myšlenkový směr jeví spíše jako posedlost než čistá myšlenka. Právě takoví lidé jsou však schopni vést za sebou množství lidí. Množství půjde raději za člověkem, jenž jim bude slibovat podívanou, ohně, krvácení, senzace, než za člověkem mluvícím střízlivě.

Základní rysy Hitlerovy osobnosti můžeme vyložit dvěma zcela neosobními složkami: v první ožívá velmi charakteristicky německý imperialismus a militarismus; v druhé žije mnohem temněji a zmateněji mravní a společenská krize, před níž stojí svět.

Demokratický svět má dnes v ruce zbraň, kterou nad ním zvítězí; nejen moc politickou, finanční a hospodářskou, nýbrž i moc mravní; proti jeho saní s tisíci lživými jazyky může vytažit meč Svobody.

Až k těmto úvahám nás dovedl dnešní den.

Všude jsou vyvěšeny prapory, všichni Němci je vyvěsili, také někteří ochotní Češi, ale těch poměrně málo; hned naproti nám, kdo? asi majitel domu pan Švarcenberk.

Porovnejte dnešní Hitlerovy projevy s řečmi a prohlášeními

Viléma II.: „Meine Liebe zum deutschen Heere wird mich niemals in Versuchung führen, dem Lande die Wohltaten des Friedens zu verkümmern, wenn der Krieg nicht eine durch Angriff uns aufgedrungene Notwendigkeit ist.“

Wir Deutschen fürchten Gott, aber sonst nichts auf der Welt!“

Nepředstavuje filantropický poměr dnešního Německa k jeho dělníku „křesťanský socialismus“ v okolí Viléma II.? V květnu 1889 při stávce vystupuje Vilém II. jakožto ochránce dělníků, mluví ostře proti akcionářům a velkopřůmyslníkům. Právě tak dnes chce Hitler být otcem všech pracujících, nesmí se ovšem stát komunisty, jako se za doby Vilémovy nesměli stát sociálními demokraty.

Roku 1888, řeč Bismarckova:

„Bulgarien, das Ländchen zwischen Donau und Balkan, ist überhaupt kein objekt von hinreichender Grösse, um seinetwillen Europa von Moskau bis an die Pyrenäen und von Nordsee bis Palermo hin in einen Krieg zu stürzen, dessen Ausgang kein Mensch voraussagen kann.“

Nebude to také zítra, někdy v dubnu 1939, to malé Bulharsko, které se stane ohniskem válečného výbuchu? Právě žádá úpravu svých hranic z roku 1913. Státníci Osy však prohlásí: pro takovou malou úpravu, týkající se vlastně jen mocností Osy, která má vždy zájem na klidném uspořádání poměrů, nikdo nerozpoutá válku, která by tentokráte sahala za Pyreneje, za Palermo a jejíž výsledky nemůže nikdo předvídat.

Quod erat demonstrandum.

Význačné historické osobnosti jsou tvořeny zcela neosobními složkami vlastními určitému celku, jim nadřazenému. Pokud se nezmění jeho základy nebo základní vlastnosti, nezmění se také charaktery jeho význačných osobností.

Události, okolnosti se znovu a znovu opakují. V této vývojové řadě však přicházejí po určitých obdobích k platnosti složky, které dávají převládnout zcela novým směrnicím. Tak tomu může být také v příštím evropském vývoji a není důvodu, proč bychom nemohli předpokládat, že něco podobného nastane.

Celá dnešní doba je v každém směru, politickém, duchovním, společenském, dokončováním vývoje, který začal v osmnáctém století. Máme mnoho předpokladů, že tato evoluce dozrává k úplnému vyžití a přináší s sebou nové směry světového vývoje.

Abychom nezapomněli!

Hitlerovi se dostalo té cti, že Národní listy otiskly v den jeho narozenin jeho velkou fotografii. Musíte povážit, že Masaryk jim k tomu nebyl dost dobrý!

Včera jsem měla obvyklou schůzku s děvčaty ze školy. Z J. se stal úplný fašista; nadává Francii a Anglii, je nadšena Itálií, nevěří ve válku. Podle ní Hitler obsadil Československo jen proto, že by to byli udělali Poláci!

Chvilku se mi podařilo mluvit s M., ona se hodně dozví v ministerstvu. Říkala, že jdou veliké transporty vojska (německého) na jugoslávské hranice, že není nepravděpodobným obsazení Jugoslávie před Hitlerovou odpovědí Rooseveltovi. Jugoslávie má být rozdělena na čtyři „autonomní“ části. Použije prý se systému rozdělení Čech a Moravy od Slovenska, k zakročení ve smyslu udržení pořádku a podobně. Chorvatsko například bude žádat o pomoc a tak dále. To všechno není nemožné. Hakenkrajclerské heslo: jetzt kommt Balkan, by tomu nasvědčovalo.

Pak M. vypravovala o tom, že Beneš byl lehce zraněn na ruce. Že československý pavilon na výstavě v New Yorku zůstává označen jako československý, přes protest Němců. Že Rašín je v čele zdejšího odboje.

V sobotu 22. dubna 1939

List Angličanům

Děkujeme Vám, milí páni Angličané, za německý rozhlas na krátkých vlnách, v půl deváté a ve čtvrt na jedenáct, a také za „Londoner Sonderbericht“, který pak připojujete. Ani nevíte, jak

mnoho nás Čechů Vaše zprávy poslouchá, ačkoliv jsou určeny Němcům. Váš hlas, londýnský pane hlasateli, je nám pramenem útěchy a posily v našem ponížení.

Mnoho řečníků se k nám obrací poslední dobou. Máme už uši celé omlácené řevem těch uměle zesilovaných oslovení, tak nabubřelých lží, že se chvějeme nenávisť, když je slyšíme. V těch osloveních řve se na nás: přátelství, a my slyšíme: zrada; křičí se na nás: rozvoj, a my slyšíme: otroctví.

Nemyslete si však, že jsou to jen hlasy německé řeči. Takhle se k nám v poslední době mluví také česky. Povzbuzují nás slovem očista k podlosti, slovem národ k odnárodnění, slovem obroda k zcepenění.

Vážený pane londýnský hlasateli zpráv rozhlasu v řeči německé, chápete, jak mile nám zní Váš hlas, jaké ulehčení čerpáme z Vašich zpráv, kde slova jsou slova, věty větami, kde každé slovo není omletou lží a pychem na nás páchaným.

Slyšíme od Vás, že Hitler se zeptá malých národů, cítí-li se ohrožený. Těší nás, že víte, že to bude opět jen bezectná hra se slovy. Nás tu co nejdříve budou nutit, abychom ve formě přihlášky k Národnímu souručenství dali takzvaný svobodný souhlas ke všemu, co se u nás děje. Proto, pane, až bude německý rozhlas a noviny a český rozhlas i naše listy rozhlášovat, že český národ je se svým osudem spokojen, pak vězte, že každé slovo je pravým opakem. Až uvidíte ve světovém tisku fotografie, které budou tyto lži dokazovat, vězte, že i fotografickým aparátem a filmovou kamerou lze hrdlouhat. V našich novinách se například píše, že čestné občanstvo se zúčastnilo vojenské přehlídky na Masarykově stadionu. To je lež. Byli tam jen Němci k tomu účelu přivezení do Prahy. Snad tuto zprávu bude doprovázet do světového tisku fotografie; na té původní, neupravené, je však dobře vidět, že na tribunách, na nichž se za sletového cvičení tísnila hlava na hlavě, nebylo ani človíčka. Toliko na hlavní tribuně bylo několik oficiálních německých a českých osobností. Proto nevěřte ani jedinému slovu, ani jediné fotografii, která k Vám přijde z naší země.

Neopouštějte nás, páni Angličané, a pomozte nám, abychom se osvobodili z toho světa lží, jež podobny hadům, vzbuzují v nás hrozný odpor a hrozí nám smrtí.

Mnozí z nás na Vás, na Angličany, hubují. Musíte jim to odpustit. Byla to pro nás, tenkrát v září, příliš veliká rána, než aby mnozí chtěli vidět dále, za Vaši chybu, byla-li jaká. Ani soudnější mezi námi dodnes neví, zda jste obětovali náš zájem svému, neb zda jste měli již tehdy na mysli vyšší politické cíle, jimž jsme museli být dočasně obětováni. Než přes tu hořkost, kterou doufám jistě pochopíte, děkujeme Vám za to, že hájíte myšlenku lidské svobody. Zapřísaháme Vás, abyste neochabli. Víme, že jsou i mezi Vámi lidé, kteří kladou nade vše sobecké zájmy. Nechci však pochybovat, že jsou mezi Vámi i lidé ušlechtilí. Pan Elgin sice odvezl parthenonské mramory, lord Byron však zemřel v boji za svobodu Řecka. Pan Chamberlain sice podepsal Mnichovskou dohodu, pan Eden se však jistě nezpronevří svobodnému vývoji evropského ducha.

Ač jeden z Vašich duchovních, jak nedávno stálo v novinách, tvrdí, že samostatný stát český trval pouze dvacet roků, jsem přesvědčena, že jiní vzdělanci Vaší země odsuzují přísně podobné mínění. Dovolte, abych Vám připomenula, že to není poprvé, co Češi měli příležitost bojovat za svobodu evropského ducha.

Kdo hájil statečně myšlenku svobodného křesťanství, a byl obžalován z kacířství?

Kdo hájil myšlenku demokracie, a byl obžalován z bolševictví?

Vyčítalo se husitství, že bořilo kostely, umělecké památky, vyčítalo se mu, že zavleklo celý národ do bídy. Co všechno se nenajde za důvody, chce-li se bránit svobodě myšlenky!

Také jsem kdysi myslela, že by bylo hříchem zničit Rubensův obraz, spáliti krásnou stavbu. Dnes si to již nemyslím. A nebude si to myslet nikdo, kdo prožívá nebo prožil útisk svobodného lidského života nebo svobodné lidské myšlenky. Neboť bude-li utisknuta svobodná lidská myšlenka a svobodný lidský život, nevznikne žádný krásný obraz, žádná krásná stavba. Pro-

to raději obětujme zničení nádherných památek lidského ducha, než bychom zničili plodnost jeho samotného.

Proto mně dnes nepřipadá hrozným pomyslením, že by měly být zničeny památky českého národa, nýbrž jen to, že by mohla být podlomena svoboda jeho ducha. Dnes chápu, že středověcí reformátoři ničili chrámy; bez jejich vandalství by nastalo zakrnění lidského ducha; bez barbarství vandalů by nastala dekadence antiky; bez ničení revolucí zmrzačení lidské společnosti.

Nechci už nikdy poslouchat nářky nějakého památkového úřadu lidské společnosti. Budu ctít památky minulosti, nikdy však nebudu pod záminkou úcty k nim dusit nový život. Před rokem by mě byla poděsila představa, že Hradčany budou rozstříleny; dnes bych se toho nebála, dnes mě uvádí do většího zoufalství to, že tam vlaje hakenkrajclerská vlajka. A kdyby mohla být odstraněna tím, že by Hradčany byly rozstříleny, ráda bych je obětovala.

Vy, pánové, kteří vlastníte drahocenné sbírky, nedivte se revolucionářům, že nesdílejí zcela Vaše pocity. Kdyby se příroda byla řídila Vašemi směrnicemi, nikdy byste se byli nezrodili. Nemějte starost, to nejlepší z lidské činnosti je téměř nesmrtelné. A zajde-li tu a tam něco marně a zbytečně, pak zůstává stále dosti toho, čemu se můžeme obdivovat a z čeho můžeme čerpat poučení.

Vy v Anglii, máte mnoho lidí, kteří mají bohaté sbírky a všichni prý lpíte na starých zvycích. Ale kdo z nás nežije v jejich otroctví? Než neodbočujme.

Chci poděkovat londýnskému rozhlasu, že včera uvedl, jak Češi přinášeli na Staroměstské náměstí k Husovu pomníku kytičky, nejvíce petrklíče, a sestavili z nich nápis: Pravda vítězí, jenž byl na „domluvu“ policie změněn v podobu kalicha.

Ó prosím Vás, řekněte v londýnském rozhlasu, že Češi nejsou jen chudáčkové, o jejichž zemi se zpívá v anglické písni o dobrém králi Václavu. Řekněte, že to bylo již v 15. století, kdy jsme hájili pokrokové myšlenky Vašeho duchovního Viklefa. Také tehdy se části Vašeho národa zdál Viklef kacířem. Nechali

jste ho však žít klidně na venkově. Střední Evropa byla již tehdy výbušnější a násilnější než Vaše ostrovní říše. Víím, že na kostnickém koncilu vystoupili Angličané proti Husovi s nějakými listy univerzity Oxfordské. Víím, že i dnes by se našli mezi Vámi lidé souhlasící se shora uvedeným nevzdělaným knězem, který tvrdil, že není třeba starat se o stát, jenž trval jen dvacet let. Nepřestávám však věřit, že jako v patnáctém století, tak i dnes jsou mezi Vámi znamenití mužové, kteří neodeprou našemu státu přátelství a pomoc v zájmu nejen toho neb onoho státu nebo země, nýbrž ku prospěchu všech lidí.

Víme, že jako v patnáctém století, tak i dnes jsou zájmy světa především politické, hospodářské a mocenské. Ale i Vy Angličané, alespoň snad někteří, již chápete, že i na ně působí myšlenky. Vy snad vidíte pojem svobody mohutněji a v širším rozměru než my. Ani my nechceme být úzkoprsí, považte však, že odejmouti nám naději na svobodu znamená pro nás odejmouti nám naději na život.

Ne, my nemáme nenávisti vůči Němcům, ač mnohé jejich činy na nás těžce doléhají. Chceme, aby byli svobodní, a pak k nim nebudeme mítí zloby. Vždyť nezapomínáme, že z jejich středu vyšel Luther (abychom uvedli příklad z doby, o níž jsme tu psali) a dříve a později jiní vynikající muži, kteří přispěli k povznesení lidské myšlenky.

Věřte, že nám bude přes to všechno zatěžko zapomenout mnohá příkoří od Němců i od vlastních zbloudilých bratří. Nikdo by se nemohl divit, kdyby jednou při změně poměrů propukla odvěta za nesčetné hanebné skutky.

Přijměte ještě jednou naše díky zastání přinesené demokracii, to jest spravedlivé vládě lidu. Děkujeme Vám za pomoc, kterou jste kdy poskytli a kterou, jak všichni nepřestáváme doufat, přinesete myšlence svobody a tím také našemu národu.

Dovolte, abych zakončila výňatkem z dopisu mistra Jana Husa Richardu Wychovi: „Jediné mi zbývá, abych prosil a děkoval; prosil o přispění modlitby a děkoval, že z blahoslavené Anglie skrze namáhání Tvé, pomocí Pána Ježíše Krista nabyly Če-

chy již tak velkých prospěchů.“ Tímto poukazem na minulost chci ukázati na přítomnost a zůstávám s pozdravem anglickým přátelům demokracie a svobody.

24. dubna v pondělí

S. říkal, že jeho bratr, který právě přijel z Belgie a ze Švýcar, vypravuje, jak námi všude opovrhují, že jsme se nebránili. Musíme tu pohanu přijmout, neboť musíme přiznat, že navěnek se vyjímáme jako zbabělci. Já na sebe tu pohanu přijímám jako spravedlivé pokání za všechny pocity zbabělosti, které jsem kdy měla. Zkoumám-li své svědomí, nemohu říci, že jsem se vždy chovala tak statečně, jak jsem měla. I loni na podzim musela jsem v sobě přemáhat strach a děs, když jsme čekali první německý nálet, plynový útok a první bomby. Přiznávám se, že se něco ve mně vzpouzelo, když jsem okolo sebe slyšela volání po válce. Vzpomínám si, že jsem se jí v hloubi duše hrozila, a zkoumám-li přísně a do podrobnosti své svědomí, nalézám zákmit zbabělého pocitu ulehčení, který se mě zmocnil při první myšlence, že nebude válka. Nebudu se omlouvat tím, že jsem věděla, že ani Francie, ani Anglie, ani Rusko do války nepůjdou, že jsem od jara 1938 věděla z Paříže, že naše ústupky budou mnohem větší, než jsme se kdy mohli domnívat. Neočišťuji sebe, chci očistit svůj národ. Vězte všichni, kdo jej obviňujete, když jste byli dříve prodali jeho zbraně a čest, že tento národ byl hotov hájiti se.

Jeho vojákům muselo být nejdůraznějším způsobem domlouváno, aby opustili opevnění, aby se vzdali obrany své země. Sama jsem viděla a slyšela vojáky, kteří opouštěli s klidnou důstojností děti a ženy, své domovy a pole a mluvili o svém úkolu s prostou odhodlaností. Titíž rvali holýma rukama, do krve rozdrásanýma, kovové součásti opevnění, aby je Němci nedostali do rukou.

Na ministerstvo vnitra přicházely deputace, v jejichž čele stála například trhovkyně, jejíž tři synové narukovali a která

nabízela sebe a všechny své síly k obraně vlasti. Kdo se odváží měřit se s těmi neznámými hrdiny?

Po prvních zprávách o vzdání se Československa chodily po ulicích zástupy, z nichž se volalo po generálu Syrovém. V té zoufalé naději, kdy se lidem zdálo, že jsou všemi opuštěni, volali po vojákově, o němž se domnívali, že nebude schopen vyjednávání, ústupu. Jen na to zoufalé a bezhlavé volání po hrdinovi, jen na nátlak ulice byl Syrový jmenován předsedou vlády. Což mohli ti lidé tušit, že zvolením Syrového volí si pravý opak toho, co chtěli?!

Proto: obviňujte mě ze zbabělosti, obviňujte ze zbabělosti Syrového, neobviňujte ze zbabělosti český národ. Jeho zbraně jsou ukradeny, odvečeny, zčásti prý do Itálie a odtamtud do Libye. Syrový filmuje své hosty a těší se na odpočinek v Dobřichovicích. Ministerský předseda Beran chodí na tetřevy. Oba mluví v prosloveh o tragických chvílích, o vážných okamžicích. Když slyšíte nebo čtete jejich proslovy, myslili byste, že nepracují-li právě, že se stravují zármutkem a starostmi o národ jim svěřený. Nemějte o ně starost. Nazvěte je, jak chcete, nevztahujte však tu hroznou urážku na český lid.

25. dubna v úterý

Včera jsem se zastavila u Máryny. Vítala mě vesele: Gratulujte mně! Starej šel dnes do práce. Pan šéf si pro něj sám poslal!

Mělo by práce dost, na půl roku, asi třicet lidí; ale když ten Mussolini jim nechce poslat kámen, nechce prodat, jen takhle za valuty. To nevíte, co je to za ulhčení, když máte mužského z domu! To s ním byla dnes ráno vejprava. Nechtěl si vzít zimník, bídrmajer, nesluší mu, to je pravda, už ho nemůže dopnout, pořád se na sebe díval: mámo, ten kabát má ňákej divnej střih. No, nesluší mu, ale do práce ho musí donosit, trenčkot smí nosit jen v neděli. Tak vám šel radši bez kabátu, bez klobouku; já povídám: táto, nastyďneš, víš, jakěj seš choulostivej na hlavu. Ne, šel. Podívám se, co si to nese za boty do práce: byly to jen bo-

ty na led. Jiné prý už nemá. Takhle jsem ho vypravovala. To je hroznej člověk. Taky se dal do Strany práce. Bratranec povídal, že Hampl dostal dva miliony, aby strana vstoupila do Národní jednoty. A teď mají po všem. S našim tátou není k vydržení. My už se bojíme jít s ním po ulici; volá na celé kolo: podívej se, mámo, támhle jsou zas ti loupečníci. Nebo jdem po mostě a já povídám: napomeň lidi, ať chodí po pravé straně, mě už také dvakrát napomenuli, ale táta křičí: já nebudu nikoho komandovat, dost je toho, co nakomanduje fýra, já nebudu nikoho komandovat, já to nechám fýrovi. Napomínám ho: někdo tě uslyší. A on říká: nikdo neví, kdo to fýra je.

Onehdy potkal zas švagra, inženýra, a ten mu povídal, že shání pas; děti a ženu že dá k příbuzným na venkov, sám že odjede a dá se do legií. Ten náš blázen, to se ví taky, že prý by nejraději všeho nechal a jel. Tadyhle se podívejte na ty knížky, ty půjčil holce pan učitel, aby si je přečtla, než je bude muset škola odevzdat.

Prohlížíme si čtyři knihy: je to kniha pro děti o Masarykovi, Pes druhé rotý od F. Langra, třetí knížka je od Kopty, čtvrtá – na autora a na název si nemohu vzpomenout. Za Márynčina hovoru si ty knížky prohlížím. Je to možné, aby Němci nařídili konfiskaci dětské knížky o Masarykovi? Nejsou to snad ochotní, příliš ochotní Češi, jimž ta příležitost přišla vhod? Dívám se na Masarykovy fotografie a poslouchám, jak Márynka vypravuje, že se letos děti málo učí, že jsou celé rozdivočené. Vypravuje o panu učitelovi, jak si ji zavolal na pozítří; dcera ji uklidnila, neboj se, mami, je to dobrý! Ten pan učitel musel také spálit několik školních sešitů s úlohami na téma: události posledních dnů; mezi nimi byla také práce Márynčiny dcery, která začínala: „Krvelační Germáné –“

Nedovedu bohužel tak vtipně a zábavně psát, jako když Márynka líčí, jak v neděli byli všichni tři v biografu, po třech korunách v Ponrepu na „Zločinné matce“. Šli z biografu jako z funusu a otec, že prý by měl teď chuť na bramborák. Matka mu řekla: nic, doma je maso a ty budeš chtít bramborák, jako nějaký kapitalista.

Márynčin otec byl kreslíř vzorků a malíř porcelánu. Trochu umělec. Márynka po něm schovává několik obrázků a skicáky. Po něm mají také první vydání Máje. Po jedné výstavě, kam jej Márynka půjčila, byla jí nabídnuta koupě knihy. Márynka neprodala, je to její pýcha.

V tom podzemním bytě s vyhlídkou na černé dvorky a zahrádky s černou zemí, s černými stromy a trochou zeleně, tam se udržuje tradice českého národa. Tam dali letos dceři k Vánocům Erbenovu Kytici. Znáám málo tak vskutku příkladných životů jako život Márynky.

Na podzim do poslední chvíle věřila, že dojde k válce a ve sele říkala: Nic se nebojte, budeme se bránit. Mimo své šití (je švadlenou) a práci v domácnosti pracovala v kurzech Červeného kříže. Když jsem jí těsně před Mnichovem říkala, že asi k válce nedojde, měla slzy v očích.

Tentokrát asi k válce dojde. Či mají demokratické mocnosti na mysli nějaký nekrvavý útok? Takové se totiž v Praze rojí pověsti: například, že demokracie již vědí, jaká bude Hitlerova řeč a že mu chystají nějaké velké překvapení.

Anebo: všichni vojáci s červenou hakenkrajclerskou páskou na ruce prý ji v okamžiku strhnou a na její místo si dají rudou hvězdu.

Pan správce z garáže sedává v hospodě s Chorvaty a ti se zapřísahají, že nikdy nebudou bojovat proti demokraciím. Také slyšel pan správce, že na americkém konzulátě řekli jedné Američance, která se chystá k odjezdu, že je zbytečné žádat gestapo o nějaké povolení, do měsíce prý tu nebude.

Přes tyto divoké pověsti se situace opět přiosťruje. Zdenek přinesl od úřednice, jejíž příbuzná je sestrou Červeného kříže, zprávu, že projíždějí vlaky s raněnými.

Včera byla v londýnském „Sonderberichtu“ řeč anglického sportovního žurnalisty, vyladěná na známé téma: sbratření dvou nepřátel. Téma tisíckrát opakované v básních, povídkách, románech, divadlech, filmech, melodramatech. Tentokrát rozhlas oživil tu, žel, příliš ideální víru v lidské sbratření. Anglie chystá

„usmíření“ nebo „válku“. „Usmíření“ zní tentokrát bojovně. Chamberlain prohlásil včera ve sněmovně, že anglická vláda neuznává anexi Československa. Nastoupení Hendersonovo v Berlíně prý nijak neznamena změnu anglického stanoviska v této věci.

Kéž se nezmění vaše stanovisko, pane ministerský předsedo! Kéž se nezmění!

Vždyť to není ani rok, co jste o jsoucnosti Československa nic nevěděl. Opíráte se o světovou moc a představuji si ji jako ženu s korunou na hlavě v době míru, v době války s přilbicí. V ruce drží meč a váhy Spravedlnosti. U nohou jí běží kolo Osudu. Oceány a země se prostírají pod její patou. Je ozdobena souhvězdími světadílů. Vysílá do modra moří obrovské ryby lodí a do modra nebe kovové letouny. Jste prvním ze sluhů té obdivuhodné vládkyně, pane Chamberlaine, a někdy vám závidím pohled do těch závratně se otáčejících loukotí kol. Chápu, ač to u nás nikdo nechce pochopit, že jste neznal Československo. Chápu, že jste je ztratil z očí při tom mohutném pohledu. Teď o něm víte. Dokonce jste položil jeho váhu, poctivou váhu, na misku Spravedlnosti. Kéž je vaše váha spravedlivá! Jen nevztáhněte zpět svou ruku a nesejměte, třebaš tajně, z misky Spravedlnosti váhu naší země. Neberte bílý šátek a nezavazujte oči své vládkyni.

26. dubna středa

Svobodný pan šlechtic Neurath navštívil výstavu gobelínů v Topičově salonu. Copak se to děje, že svobodný pan (lidový vtíp: to některá česká holka udělá štěstí!) navštívil, sotvaže přijel, firmu Borový? právě ten stánek bývalého vládního směru, bývalé vládní kultury? Slyšela jsem, že se z Lidových novin má stát jakýsi česky psaný Frankfurter Zeitung. Propaganda pro kultivované vrstvy. Bass, bývalý šéfredaktor Lidových novin, podpisuje své články Schmidt-Bass, neboť jak víte nebo nevíte, židovské jméno Bass je jeho pouhým pseudonymem a ryze árijské jméno Schmidt je jeho pravým jménem. Před několika dny

jsme se dočetli, že čeští žurnalisté podnikli cestu do Německa, aby podrobili své názory a ne v poslední řadě svůj sloh obrodné lázni čistého německého ducha. F. Peroutkovi, aby získali jeho jméno ke krytí, pravděpodobně namluvili, že učiní něco pro záchranu českého národa, neopustí-li Lidové noviny. Říká se ostatně, že čeští novináři dostávají od Němců schémata, na něž musí psát úvodníky, tvrdí se dokonce, že dostanou články hotové a že je musí svým jménem podepsat. Víím, že F. Peroutka nic takového neudělá, jeho pragmatické stanovisko mu však jistě nebude bránit v rozšiřování myšlenek, o nichž bude přesvědčen, že jsou rozumné a za určitých okolností nevyhnutelné.

Jinde a všude v národě nejsou ovšem tak rozumní jako Lidové noviny. Z Plzně jsou hlášeny nepokoje. „Propaganda pravdy“ rozšířila v pěti stech letáčích Benešovu řeč „Duch vítězí nad mečem“. První leták této tajné propagandy popisoval Benešův příjezd do Ameriky, jeho uvítání starostou města New Yorku.

Šeptaná propaganda pak svolává lidi na pátek odpoledne, tentokrát k pomníku Wilsonovu. Také ten, po hrobu Neznámého vojína a po Husově pomníku, má být ozdoben květinami. Na hrob Neznámého vojína mohl Neurath položit věnec (ačkoliv jej položil zároveň na hrob jednadvaceti českým pánům). Snad by mohl položit věnec i k Husovu pomníku. Ale co bude dělat s Wilsonem?

Pražané, jimž by se nový protektor rád zavděčil, jsou na to zvědaví: položí věnec, nebo dá pomník vytrhnout? Ať jej vytrhne, ať alespoň Američané vědí, že Češi zasypávají americké prezidenty květinami a Němci že jim v tom brání. „My máme rádi vycházky,“ říkají Pražáci, „jednou se vypravíme na Staroměstské náměstí, potom zas k Wilsonovu nádraží a příští měsíc se chystáme k Památníku odboje.“ Však Pražanům ty jejich oslavy Němci zkracují, jak se dá. Na první květnovou neděli byl určen pohřeb Máchův na Vyšehradě. Zas příležitost k demonstracím. Po dlouhých poradách bylo ustanoveno, že pohřeb bude jen na vstupenky. Řečnit bude generál Medek.

Básníku! český básníku! proč? prostě: básníku!

Dovol, abych tě tu uctila pohřební řečí. Jistě se ti bude lí-

bit, ať bude jakákoliv, jen když to nebude ta oficiální. Ačkoliv se někdy bojím smrti a pohřbů a ačkoliv jsem nejednou měla slzy v očích pro mrtvé básníky, řeknu ti přímo, že je mi ten tvůj pohřeb k smíchu. Nejsi to ani ty. Pan konzervátor se sice zaručil, že kosti jsou zaručeně tvé, poněvadž hrobem po sto a dvě léta nebylo hnuto, a není pochyby o správnosti zápisu.

Řekni mi sám, jsi-li to ještě ty? Jsi a nejsi. Zabalili tvé kosti do brokátu utkaného dle vzoru brokátu českých králů. Víím, že by to lichotilo tvé ješitnosti. Odmyslíš-li si však ten pocit, řekni sám, není-li to jedno, ten kus šatu nebo jiný, vše záleží na tom, co je do něj vtisknuto; obraz smrtelného utrpení, jako v případě Veroničině, slza nebo vzdech lásky.

Jsi to ještě ty?

Jsi a nejsi.

Jsi to ještě ty, ta kost v královské roušce?

Jsi a nejsi.

Jsi to ještě ty ve slovech: Slavný mu pohřeb připraven?

Jsi a nejsi.

Povídá se také, že budeš ležet v hrobě, kde před tebou ležela mladá dívka, ach, kolik asi přirovnání by vyvolala v tvém duchu ta představa! Ach, kolik představ a myšlenek. Škoda, že je nemůžeš vmést v tvář těm, kteří tě budou ukládat do hrobu. Generál Medek, to je totiž generál a spisovatel, ti přednese pěknou řeč. Je to tvůj kolega: psal romány ze života českých legionářů v Rusku.

Každý chce kousek tvé slávy. Před dvěma léty jsi byl komunistou, dnes zas něco jiného. Představuješ básníka vzpoury, jimž sis vždy přál být.

Zdenek dnes mluvil s F. N. Za hranicemi prý nelze propagovat samostatné Československo. Pomýšlí prý se spíše na nějakou federaci svobodných podunajských států. Vyhraněné samostatné státy, Čechy-Morava, Slovensko, Podkarpatská Rus, Maďarsko, Rakousko, znamenaly by prý balkanizaci střední Evropy.

Nedávno byla myšlenka Spojených evropských států pouhou utopií. Snad jsme k ní blíže, než myslíme. Podunajská federace by byla jejich předobrazem nebo prvním obdobím.

Zdá se, že v zahraničí existuje několik osvobozeneckých směrů. Pravicový směr Osuského, pracující hlavně s podporou konzervativní Francie a západních demokracií. Levicový a socialistický směr Benešův.

Byla jsem u M., tam bylo právě zděšení: došla zpráva o zatčení pana K. v P. Byl členem nějakého internacionálního komunistického sdružení. Každé internacionální sdružení je německému pocitu méněcennosti solí a trnem v oku.

Jakobson poslal telegram, že je šťastně v Dánsku!

27. dubna ve čtvrtek

Letošní první květen se má konat pod heslem „Radost z práce – radost ze života“. (Jaký lyrický slovanský překlad germánského eposu Kraft durch Freude!) Nelze si opravdu vymyslet vhodnější heslo pro národ, který žije již rok v úzkostech, strachu a zoufalství, který bude „slavit“ letošní květen s pocity nejtrpčí nenávisti a touhy po pomstě. Chytře si to vymyslelo Národní souručenství, jen co je pravda. Ve všech domech již roznášejí domovníci přihlášky. U nás už také. Zdenek byl z toho celý zoufalý. Telefonoval Vančurovi, který také ještě přihlášku neodevzdal. Čekají, počítají s každou hodinou, kdyby snad přece nemuseli, kdyby se snad přece našlo nějaké východisko. Zdenek měl odevzdat přihlášku hned odpoledne, vymluvil se však, že se musí zeptat v továrně, jak se má přihlásit. Všem se zdá, že by snad českých hlasů mohlo být použito již zítra, v souvislosti s Hitlerovou řečí. Ačkoliv je to nesmyslné, ten pocit mají všichni.

M. přinesl z ministerstva, že se v ministerské radě mluvilo o tom, aby Hitlerova řeč byla zachycena na mluvící pás. Jeden Němec prý však prohlásil, že na to už v pátek nebude čas.

V pátek ráno má být totiž zahájen německý pochod do Polska. Nebo bude tou událostí zrušení Protektorátu?

O posledním se mluví již dlouho. Proč tedy přijel Neurath, proč si prohlíží Lány? Proč se sbírají hlasy pro Národní souručenství? Mají snad právě ony být použity jako plebis-

cit k úplnému připojení k Říši? Tak prorokuje bohyně Fama.

Zdenek prorokuje jinak: „Mám strach o Hitlera. Kdybych byl na jeho místě, tak bych vzal kasu, oholil knír, dal si falešnou bradku, než mi naroste pravá, a jel bych.“

„Kam?“ ptám se.

„Nevím kam, ale jel bych. Cestoval bych třeba s kufříčkem a prodával Primeros.“ (To zboží Zdenek uvádí proto, že Der Neue Tag odmítl ze zásadních důvodů inzerovat Primeros.)

Zdenek nežertuje. Připomíná mi, jak v Paříži po 21. květnu, když jsme jednou vycházeli z Café de la Paix, také řekl, že z toho nevidí východiska. Tenkrát měl na mysli Beneše a naši situaci. V novinách byl tenkrát obrázek Beneše v Táboře.

Ještě dnes vidím tu ulici v Táboře, dobře ji znám, tu úzkou všední uličku, obraz každodenního života, v němž se Benešova postava nezvykle vyjímala. Na místě, kde jindy bývají slavnostní schodiště, křesla a květiny, bylo všední dláždění. Obrázek působil dojmem nějaké koláže, na níž je usmívající se politická osobnost vystřižena a přilepena před hokynářství; nápis s cenou brambor se ocitá u cylindru a dobromyslná tvář tlusté ženy u křídla černého kabátu. Stranou čihá nějaká nestvůra, aby zavraždila nebo odvěkla nic netušící oběti. Tak na mě tehdy působil ten obraz.

Ten obrázek jsme viděli v tehdejších francouzských novinách. V Havasu nám J. říkal: „Budete muset dělat ústupky. Velké ústupky. Větší než si myslíte.“

A dnes zas Zdenek opakuje: „Nevidím z toho východiska.“ Tentokrát tím myslí německou situaci Hitlerovu. Uvidíme, jak se osvědčí jeho předpověď.

Dnes jsme potkali na silnici německá nákladní auta s nápisy: Prag-Koblenz, Im Osten nichts Neues. Parole Heimat.

Téhož dne večer

Odpoledne jsem mluvila s B. Vypravoval mi, jak se k nim teď těžko chodí, jen na propustky. Zmínil se také o mlékařce, která k nim jezdí léta, a i ta měla ráno potíže se vstupem; pak

ji na komandu, kde propustky vydávají, upozornili, že bude lépe, když zítra nepřijede (z venkova). Vzpomněla jsem si, co říkal M. o Němci, který v ministerské radě prohlásil, že v pátek už nebude čas na natáčení Hitlerovy řeči. Co tedy bude zítra? Zrušení Protektorátu? Vojenský pochod? Kam?

Lidová verze: naše Alba přišla, že prý zítra odpoledne ve tři hodiny bude vyhlášena válka. Povíдалo se to u Martinců, kde jeden pán koupil celou bednu mýdla. Prahou bude pochodovat vojsko, pekaři budou péct jen pro ně.

Co tedy zítra bude? Hitlerova řeč.

28. dubna v pátek

Ve včerejších Lidových novinách byl článek, v němž byl citován Völkischer Beobachter, který tvrdí, že Německo 21. května minulého roku nemobilizovalo. K tomu budiž připojena následující, nikoliv vymyšlená, nýbrž skutečná rozmluva českého a německého důstojníka.

Místo děje: Plzeň

Doba: duben 1939

Osoby: Milota, český důstojník

Německý důstojník

První dějství

Úřední vojenská místnost. Německý a český důstojník ukončili právě nějaká úřední jednání; zapalují si cigarety, kouří, přecházejí, hovoří, zkrátka počínají si jako dva lidé, již delší společné zaměstnání a styk nutně sblížil

Německý důstojník:

Řekněte mi na svou důstojnickou čest - byly tu komunistické nepokoje, nebo nebyly?

Milota:

Nebyly; komunistů je tu ovšem dost, ale to ještě nic neznamená; nepokoj tu nebyl ani jediný, ani jeho příznaky.

Německý důstojník:

Řekněte mi na svou důstojnickou čest, je to pravda, že se tu střílelo do dětí?

Milota:

Co vás to napadá, jak by se mohlo střílet do dětí? proč by se něco takového dělalo? (zarazí se) Počkejte! Střílelo se tu, vidíte, kdybych nebyl Plzeňák, byl bych vám to zapřel. A si ce roku 1917. To tady byly hladové bouře a střílelo se. Zahynuly při tom děti. Je na to památka, pomník s datem 1917, zavedu vás tam, abyste se přesvědčil.

Druhé dějství

V Plzni u pomníku dětí, jež byly zastřeleny za hladových bouří r. 1917

Milota:

Tady to vidíte a můžete se přesvědčit na vlastní oči.

Německý důstojník:

A nám řekli, že jsou tu komunistické bouře a že se tu střílelo do německých dětí.

Milota:

A teď mi řekněte vy, na svou vojenskou a důstojnickou čest, mobilizovali jste před 21. květnem, nebo nemobilizovali?

Německý důstojník:

(vázně a odpovědně) Mobilizovali jsme, 21. května jsme stáli na vašich hranicích.

Opona

Z bývalé kadetky odešli němečtí vojáci a nastěhovala se tam elitní standarta Germania. Předcházelo tomu několik drobných příhod. V přízemí bydlily dvě rodiny ministerských podúředníků; ministerstvo se stěhovalo ve dne v noci. SA však to bylo stále všechno pomalu. Chtěli už mít všechno pro sebe. Proto vyházeli z bytu jednoho podúředníka nábytek oknem na chodník. Byla to pro ty mladé kluky jedna radost, když se tak pěkně lámaly nohy od židlí a praskala prkna. A pak se hnali do druhého bytu. Ale tam stál ve dveřích pan Mlejnek se sekyrkou na dříví v ruce a řval, že zabije každého, kdo na něho sáhne, že není válka, aby se mohly rabovat soukromé byty.

Hned pana Mlejnků vzali a odvedli na komando do prvního poschodí. Pan Mlejnek šel i se sekyrkou a vypovídal odhodlaně:

„Ano, řekl jsem, že zabiju každého, kdo mi sáhne na můj majetek. Není přece válka, aby mohl chodit voják do soukromých bytů a ničit tam majetek. Vy jste nám řekli, že jsme Protektorát, a protektor, to znamená ochránce; přišli jste sem dělat pořádek, a teď dovolujete, aby se tu děly takové nepořádky. Vystěhuju se rád, jen až budu mít kam. Myslíte snad, že je mi to příjemné žít tady jako na pevnosti?“

Pana Mlejnků pustili. Na jeho rodinu, na jeho nábytek, na jeho majetek nesmí nikdo sáhnout a vystěhuje se, až bude mít náhradní byt. Jeho soused má všechno rozbité. To je tak, když člověk nestojí na svém právu.

Co to pan Mlejnek povídal? Že si nikdo nesmí myslet, že je mu příjemné bydlet jako na pevnosti. Co tím myslel? Myslel tím například, že každý, kdo k nim jde, musí mít propustku. I švagrová, když k nim přijde na návštěvu, musí na komando pro propustku a za hodinu pro ni přijde voják, že už je na návštěvě hodinu, to že stačí.

V kantýně, odkud v půl jedenácté nosívala paní Vondráčková svačiny, bouchají od rána láhve s pivem; celý trávník je posetý papíry od párků a od hořčice, všude se válejí rozbité flašky od piva. Vondráček dal vedle okna bednu, aby do ní vojáci házeli papíry, ale to ne, ta prasata to házejí kolem sebe. Von-

dráček napichuje vztekle mastné papíry na hrábě. Když si ti kluci – někteří jsou kluci – vzpomenou, vezmou píšťalu a bubínek a chodí po zahradě a hrají. Když je to zas omrzí, jdou na pivo do kantýny k Vondráčkovům; sprostě řvou, hulákají; na jedné straně děti a na druhé zvěř. Pak by si ještě někdo myslel, že v tomhle sajrajtu by chtěl pan Mlejnek žít!

Co to přebujelo přes ušlechtilé vlastnosti německého národa? jejich ohlas zaléhá k nám teď jen z velké dálky. Včera večer se mně ozval z rádia. Čekala jsem na *Physionomie de la journée* a otevřela jsem Berlín. Tam hlásili ukázky skladeb z chystaných Brahmsových oslav: klavírní skladbu, píseň, symfonickou větu. Píseň zpívala: „Auf Wiedersehen!“ Na shledanou v lepších časech, na shledanou ve světě, v němž Němci budou svobodni. Na shledanou v duchovním světě, jež ctí národnost jen jako svobodu. Na shledanou!

Přiznávám se, že jsem byla náhle dojata, když mi dával sbohem a na shledanou ten svět, jenž musel ustoupit násilí a nenávisti.

Slyšíme, že Francie je odhodlána k boji bez zvláštního nadšení. Což je pochopitelné, neboť ona dosud krvácela nejvíc, její země i její lidé. Anglie naopak je prý plna bojechtivosti. Chamberlain prý se cítí osobně dotčen (sic!). Za hodinu uslyšíme Hitlerovu řeč. Nemyslím, že by přinesla nějaké rozhodnutí, přece však je viditelným mezníkem, od něhož se bude rozvíjet rychle postupující pásma událostí.

V Městečku

v sobotu 29. dubna

Hitlerova řeč

Byla vypočítána na účinek na nejširší vrstvy. Její přednes byl vyšperkován všemi divadelními efekty. Tentokrát nejen v hrdinném slohu, posvátném a tragickém, nýbrž i v satirickém; zvláště v oddílu, který se obrací k prezidentovi Roose-

veltovi. Sbory jásalý, smály se a byly uneseny na pravých místech. Byla to příliš dokonalá souhra. Působila na nervy posluchačů tak, jak bylo vypočteno. Odcházel od přijímačů jako z Grand Guignolu. Říkali si: „Je to nesnesitelné.“

„Co?“

Nikdo již neví co. Jen se říká: není to již k vydržení!

„Co není k vydržení?“

Nevědí to Němci, nevědí to Češi, tak mají hlavy popletené a nervy opotřebované.

Tisk vyzdvihuje z řeči vypovězení smlouvy Anglii a Polsku. Řeč Hitlerova je řečí politika a ne státníka. Stranicko-politické je její tendenční a populární zkreslování historie: „Když se v průběhu stěhování národů začaly z příčin nám nevysvětlitelných stěhovat německé kmeny z dnešního českomoravského prostoru, vsunul se do tohoto prostoru mezi ně a Němce, kteří ještě zbyli, cizí slovanský národ.“ Stranicko-politické je její zkreslování vlastní osobnosti: „Já sám ... jako muž, jenž má český národ v úctě.“ Jen si vzpomeňte, co tu bylo uvedeno o jeho dřívějším a původním názoru na Čechy. Stranicko-politické je její používání lži jako účelu, který světí prostředky: „Nepotřebuji opakovat znovu, že Německo nezmobilizovalo v květnu minulého roku ani jediného muže.“ Stranicko-politické je překrucování politických událostí: Mnichova a jeho následků, jichž podrobná analýza přesahuje rámec těchto záznamů. Konečně stejně stranicko-politické je vychvalování vlastních hospodářských metod. Celá Hitlerova řeč je řečí populárního stranického řečníka. Liší se od průměrných zjevů tohoto druhu jen svým rozsahem a množstvím, které strhuje. Zdůrazňování božské pomoci: „Tak mi dopomáhej Bůh! ... Cítil jsem se povolán Prozřetelností...“ a vlastního já, ukazují na známé opotřebované německé vzory, tentokrát v nacionálněsocialistickém vydání.

Včera večer jsme nemohli poslouchat rádio. Dnes se dovídáme, že prý Polsku bylo odevzdáno ultimátum do 5. května. V Praze prý bylo vyhlášeno stanné právo?!

Tady, tady kvetou stromy. Jak naléztí spojitost mezi trsy blatouchů, lesními stráněmi zasněženými květy šfavelu a řečí říšského německého kancléře?! Dějiny jsou netečné k jednotlivci a příroda je netečná k dějinám.

Bába naříká, že není máslo, a prodává je potají. Začíná válečná lichva! Tabulky v krámech: Čistě árijský (křesťanský) obchod, objevují se na známých místech jako nové domky nebo nové náhrobní kameny. Pokoj v lázních, kde bydlíme, připomíná mi nějakého důstojníka z Bílého kříže (měl kdysi sídlo v této budově), důstojníka, jemuž končí dovolená. Nebo to snad ani nebyl důstojník z Bílého kříže, snad to byl jen agent dodávající do Bílého kříže mouku. Ale s agentem by se přece ta silná, hezká dáma tolik nebavila. Snad to vůbec nebylo tady, snad to bylo v Benešově. V Benešově spal ten agent, který dodával mouku nikoliv do Bílého, nýbrž do Červeného kříže, zatímco důstojník, poslední den před odjezdem z dovolené, strávené v Bílém kříži, byl na procházce s dámou, kterou mám na mysli (silnou, hezkou, asi čtyřicetiletou, ženou soudního rady), zatímco Benešovem projížděl vlak, za nímž vyhlédla z okna, za pelargoniemi, paní (také hezká, silná, asi čtyřicetiletá), kterou zahlédl z kolemjedoucího vlaku do Prahy agent, který dodával do Bílého nebo Červeného kříže.

Vidíte, že osudy důstojníka na dovolené v Bílém kříži, za minulé války (za budoucí) byly, jsou a zůstanou neurčité. Již jsou zapomenuty; na co z nich se pamatuje silná, hezká dáma, žena soudního rady? Co si z nich pamatuje agent, který dodával do Bílého kříže? Co si z toho všeho pamatuje paní, jejíž tvář jsme zahlédli v Benešově, z mimojedoucího vlaku? (Nikdo nenapíše román, který by vyčerpal skutečnost života.)

Bylo to roku 1916. Snad některá z těch zúčastněných osob již nežije; některý z těch osudů však možná pokračuje. Roku 1939. Dějiny pokračují.

Četla jsem tyto dny Anatola France: Bohové žízňejí. Chápu tu knihu lépe a cením si jí více, než kdybych ji byla četla jindy než dnes. Snad také tento deník bude se zdát jednou přebytečný. Snad nalezneme čtenáře zas jen v době, jež bude obdobou dneška.

Teze Anatola France je správná: jedinec musí být obětován vývoji celku. Dočasně se tento vývoj může zdát krutým, nespravedlivým, na tom nezáleží, záleží na tom, přináší-li užitek budoucím pokolením. Rovněž umělecká teze „Bohové žízňejí“ je správná, ač není tak jasně a ostře vyjádřena jako první: umělec podřizuje své umění vývoji; stojí-li stranou, stává se břídilem nebo dočasně libivým řemeslníkem. Největší umělci, určující sloh, stáli blízko světovému dění, tím neb oním způsobem, vnějším nebo vnitřním.

Čím je současná světová románová tvorba než obchodně založeným kompromisem, který nemá dost odvahy, aby lidem dal nebo vzal odvalu k pravdě, k víře, ke štěstí? To, co jsme považovali v poválečném* umění za extrémní, bylo jen extravagantní, nikoliv revoluční. Bylo více revolučnosti v německém předválečném expresionismu než v celém onom slavném poválečném výtvarném období, které se utíkalo do klasicismu a maloměstského pohodlí. (Z. Rykr)

Nynější stav Československa není jen výsledkem jeho vnitřní a zahraniční politiky. Světová politika není usměrňována jen Hitlerem. I on je osobností podřízenou nadřazeným veličinám. Evropa prožívá změny, chcete-li početí změn. Bylo by směšné myslet si, že je vyvolává osobnost Chamberlainova, Mussoliniho a podobně. Oni jsou pouhými nástroji. Jmenujte revolucí porod, k němuž se chystá Evropa.

* after World War I. [1977]

Kdo bude revolucionářem? Kdo bude vojákem nové Evropy? Občané, kteří sní o vlastním domku, automobilu? umělci, kteří sní o kytici květin vystavené v salonu, o úspěšném románu? Nižší třídy sní o tom státí se maloměšťáky? Jsou ochotni dáti svobodu za Kraft durch Freude, ať už poslední znamená vlastní domek nebo automobil. Hitler chce tímto způsobem ulomit hroty revoluci, nejen on, nýbrž síly, jichž je výslednicí, bez nichž by se byl nikdy nemohl uplatnit. Tyto síly nechtějí revoluci, nechtějí válku, jsou pro ústupky nacionálnímu socialismu. Proč? protože nechtějí přijít o svou vilu, automobil, výstavu, knihu, o své maloměstské touhy, o svůj maloměstský sen o štěstí. Jsou zbabělí. Kdo řekl to slovo? Slyšeli jsme je v poslední době tak často, že již nevíme, kdo je vyřkl první. Pan Blum se vyjádřil na podzim: Přijali jsme Mnichov s pocitem hanby, ale úlevy. Je možno, aby muž mluvil takto veřejně? Aby se lidé za zbabělost nestyděli?! Vzpamatujme se! Nakonec to přece nebude nikomu nic platné. Všichni se budeme muset vzdát svých maloměstských snů, občané, politikové i umělci.

Až se lidé odhodlají postavit svůj sen o svobodě a nové Evropě nad svůj sen o vlastním domku a automobilu, pak začne nová Evropa. Pak přestane kult matek, dětí, psů, umění, pak bude opět kult toho, čemu se kdysi říkalo kult bohů, a ze žádného národa Evropy se neozve slovo zbabělost.

Evropa chce zrodit novou svobodu, nové lidi, nové domky, nové automobily. Nejdříve však novou svobodu.

Městečko

1. května v pondělí 1939

Zapomněla jsem poznamenat, že Zdenek dostal v sobotu odpoledne od Vančury telegram: Odporuji vstoupit. Což znamenalo vstoupit do Národního souručenství. Včera jsme se dozvěděli, že moskevské rádio hlásilo, že v Berlíně je rozladění nad stoprocentním úspěchem Nár. souručenství. V Praze se ší-

řila zpráva, že Nár. souručenství není vlastně plebiscitem pro kombinaci Hácha-Hitler, nýbrž soupisem všech Čechů. Přihláškami do Souručenství se prý přišlo na to, jak velké procento Čechů je vlastně v některých místech (Brno). Jiný předpoklad: očekávalo se, že přihlášky budou minimální, že vznikne nejednota, jíž se dá použít k dalšímu rozvrstvenému postupu ze strany Němců. Tento poslední plán nazývá zdejší děkan „dábelský“.

Pan děkan ve své dobrotě tvrdí, že slovenští kněží nejsou katoličtí, poněvadž schvalováním rasismu jednají proti dogmatu církve katolické o rovnosti všech lidí, pokud přijali nebo mohou přijmouti křesťanské náboženství. Jak to, že papež nechává tyto „nekatolické kněze“ v lůně církve katolické? Jak by na to pan děkan odpověděl? On obhajuje všeobecnou nechuť k válce utrpením, na něž se všichni dosud pamatují. Ve skutečnosti to není strach z války, nýbrž reakce, strach z radikální změny. Věřím, že matky zoufají nad možnou ztrátou svých synů. Ti však, kdo rozhodují o válce a míru, využívají jen jejich lidského citu ke svým reakčním účelům. Bojí se války ne proto, že lidé budou trpět, nýbrž proto, že by válka neposloužila jejich politickým, hospodářským, finančním a mocenským cílům.

Pan Šítek (jsme zase večer na Formance) poslouchá Varšavu; říká, že Polsko nebude Československo. Vysvětluje nám, že československé zbraně se pro německé vojsko nehodí; nic není horšího, než má-li vojsko dvojitý druh zbraní a dvojitý druh nábojů. Pan Šítek to zkusil, měl ruské i japonské zbraně. Pro menší územní úsek, jakým je například Libye, tam prý se ještě československé zbraně jakž takž hodí.

Pan Šítek, umělec vzhledem, umělec fantazií, lovec a milovník přírody (sluky už nejsou a tetřevi byli špatní), vždy voják, vždy pansláv, říká: „Národové jsou jako moře. Moře musí být stále v pohybu, národ, kterým se nechýbe, shnije a ti, co se hýbou nejvíc, ti, co jsou nejvíc vepředu, ty někdy vynesou vlny až vysoko na skálu, kde uváznou, už nemůžou zpátky a uschnou tam.“

Včera hlásilo rádio zákaz všech chystaných schůzí, průvodů a shromáždění. Každý má zůstat doma a poslouchat rádio. A přece mělo dnes Nár. souručenství pálit ohně, zpívat písně a tak dále!

Uvidíme! Budou-li noviny jásat, že nábor Nár. souručenství měl úspěch, pak je Souručenství v intencích Německa; bude-li ticho, pak to znamená opak.

První máj 1939! Smutný pro dělníky i pro básníky. Příroda nesdílí starosti básníků a dělníků.

Byl první večer, první máj!

Pro všechny, kdo necítí utrpení Svobody, je dnes krásné májové počasí.

Praha

2. května 1939

Všude na zpáteční cestě rozkvétaly nádherně stromy, všude byl ten nejkrásnější máj, ale nikde májová slavnost, nikde chasník, házející do vzduchu čepici, nikde schůze, z níž se mužští rozcházejí rozpaření pivem, slovy a nadějemi; nikde muziky a průvody, při nichž děvčata trpělivě čekají, až si mužští vyřídí věci, bez nichž myslí, že by svět nemohl být; chlapci se nechlubí děvčatům s vojnou a mužští ženám s rozumem. Nikde se nestkví nad rozkvetlými stromy vysoká máj a nezpívá svými fáborů o slávě krásy, domova a vlasti. Bez slávy sedí mužští u piva, bez slávy ukazují ženské své nové šaty.

Čím blíže ku Praze, byly stromy rozkvetlejší, přibývalo lidí, vozů. Před potravní čarou zastavovali četníci vozy a ptali se po vejcích. (Vypravuje se, že panu Havelkovi bylo zabaveno 280 vajec! Jako bychom byli ve válečné době.)

Noviny pochvalují středním tónem úspěch Nár. souručenství. Francouzské rádio vyvrací zprávy o chystaném německém protektorátu nad Maďarskem.

Šéfredaktor Post Parisien upozorňuje na Hitlerovo zdůrazňování jednoty německého národa. Což by nebylo Německo tak jednotným, jak si jej představujeme?

Uvedu tady několik příkladů jako odpověď na tuto otázku, příkladů uváděných v Praze v mnoha obměnách.

Obměna 1)

U kavárenského stolu sedí tři univerzitní profesori a mluví o současných událostech. Teprve za chvíli pozorují, že u vedlejšího stolu sedí německý důstojník, který má sice před sebou otevřené noviny, jež však zřejmě nečte; maluje si něco na novinový okraj a jistě poslouchá. Páni profesori dostávají strach, a když se voják zdvihne a odchází, myslí najisto, že odešel, aby na ně přivedl policii. Jeden z pánů se jde podívat, co to ten voják črtal na novinách, a najde okraj novin pomalovaný pěticípými hvězdami, k nimž je připsáno: „So sind wir alle.“

Variace 2)

Bankovní úředník prokázal nějakou laskavost německému vojákovi. Voják by se mu rád odsloužil; nemá však nic, co by dal darem, jen pěkný zapalovač, je sice trochu polámaný, ale to je maličkost, která se snadno dá spravit. Bankovní úředník po krátkém zdráhání zapalovač přijme; doma si jej prohlíží, co je na něm vlastně polámaného? a nachází v něm svinutý papírek, na němž je napsáno: Stalin.

Variace 3)

V dílně u polských hranic je zaměstnáno pět Němců a jeden Čech. Čech přistihl Němce, aniž ho zpozorovali, při hovoru, z něhož poznal, že jsou všichni komunisty. Od té doby se ho bojí tak (aby je neudal), že si může dělat v dílně, co chce.*

Praha

3. května

Jak se tvoří pověst

Počet československých zbraní udávaný v Hitlerově řeči připadá lidem malý, zvláště v některých oborech. Snad proto

* Tím jsme se utěšovali! Pozn. 1945.

se mluví o tajných skladištích, o podzemních garážích, které Němci dosud neobjevili. (Není to jen hledání útěchy?) Vypravuje se o československém důstojníkovi, který zradil jedno takové vojenské tajné skladiště; jedna pověst říká, že bylo na Žižkově, jiná, že bylo v Hradci Králové. Konečně se fáma dostává až ke klukovi, jenž zajistiv si napřed svého posluchače slavnostní přísahou mlčenlivosti, vypravuje, že uvnitř Nebozízku jsou obrovské garáže, kde máme ukryty ty nejlepší tanky a zbraně.

V pátek podá ministr Beck protinávry. Je to diplomatický útok, přechod z defenzivy do ofenzivy demokratických mocností? Necouvne Německo, jako couvlo loni 21. května?

Kéž jsme vysvobozeni z toho prolhaného ovzduší, které s sebou přináší nacionálněsocialistické Německo!

Noviny hlásí nepokoje na Slovensku, podnětené prý komunisticko-maďarskými štváči, aby byl zkalen přátelský poměr slovensko-německý. Londýnské rádio hlásí rvačky mezi Slováky a Němci. Slováci chodí s nápisy Slovensko Slováckům a Němci v bílých punčochách. Ó historikové, nezapomeňte na bílé punčochy, až budete psát dějiny této doby! Ty jejich bílé punčochy, ty jejich obličej, křečovitě stažené do výrazu Kraft und Freude! ty jejich ženské s bujným poprsím a kravským pohledem, v uniformách hnědých sester! válejí se a žerou v hotelích, na nichž se po uměle vyvolaném incidentu ocitnou nápisy: Židé nevitáni! Židům vstup zakázán. To vyžrané ženství je přiděleno k hrdinné službě Zug von Bayern, který jezdí po vesnicích a rozdílí renegátům potravinové náhražky, za kteréžto dobrodiní dostane pak účet obec, z níž dříve jiný, právě tak výborně organizovaný oddíl, rekvíroval hodnotné zásoby. Tak pracuje německá organizace. Německá organizace dělá dobrodiní z cizích kapes, německá organizace vítězí bez boje, německá organizace přesvědčuje ostatní národy lžemi o pravdě.

Litvinov odstoupil. Ať to znamená cokoliv, je to v každém případě změna, obrat v anglo-ruském jednání. Že by Litvinov byl nasazoval vše pro dohodu se západními demokraciemi? V našem postavení je těžko sledovat světové události z patřičného odstupu, a přece jen tak mohou být chápány.

Širší veřejnost zná Chamberlaina jen jako anglického státníka, jenž podepsal Mnichov a jehož zvláštním humoristickým rozpoznávacím znamením je deštník. Kdo z těch lidí, kteří o něm dnes mluví, ví, že v letech 1900 byl anglický státník, také jménem Chamberlain, pro dohodu anglosaských národů, Německa a Anglie?

Již tenkrát potřebovalo Německo kolonie, mluveno dnešní řečí: větší národohospodářský prostor. I tenkrát byla na anglické straně ochota k dorozumění. I tenkrát stála v čele německého národa vláda, která nebránila své hlavě vykřikovat do světa urážky anglického národa; tenkrát se týkaly třeba Transvaalu jako dnes Palestiny. Jednou byla historickým jevištěm jachta na Baltickém moři, podruhé orlí hnízdo v Berchtesgadenu.

Než opustíme široké panoráma dějin a dívejme se na události každodenním způsobem. Lidová historie jako lidová poezie snaží se zachytit událost a svůj cit ve zkratce.

Tak se dnes o Benešovi říká, že „malými dveřmi odešel a velkými se vrátí“. Co záleží člověku z ulice, který v tom rčení nalézá řešení, na tom, že se osvědčuje Benešova myšlenka o nutnosti mezinárodní kolektivní politické spolupráce? Člověk z ulice vyjadřuje svou příslušnost k velké myšlence vtipem, rčením, přirovnáním.

Jsmeli-li již v lidové oblasti, připomeňme historku Terezy z Kornersreuthu, která viděla Hitlera umírat ve velkém krveprolití. Dále méně senzační proroctví, jehož první část se již vyplnila, že totiž Hitlerovi se podaří ještě jedna věc (obsazení ČSR) a pak že nastane jeho pád. Není nezajímavé, jak se velké události odrážejí v lidském celku, i v jeho patologické části.

Zvedá se křik dětí, zvedá se křik bláznů, zvedá se křik moudrých, zvedá se křik slabomyslných; křičí bohatí a křičí chudí. Všichni jsou tvé děti, Evropo! Jaký osud jim přichystala tvá dobrodružná mysl? Projevila si již mladičká, když jsi věncila rohy na oko krotkého býka, který tě pak unesl od otcovských květnatých luhů do neznámé země. Nepřehledný dav k tobě křičí a volá, vidíš mezi nimi hladové, vidíš mezi nimi ubožáky, kteří se celý život dřeli, abys měla krásná a vonná roucha, vždy nová, umělá, překrásná; vidíš mezi nimi bohatce, lichotící tvé krásce; tvořili tvůj dvůr a nyní se potí strachem, že pozбудou svých výnosných míst, úřadů, jež jsi jim svěřila. Dav zpívá písně na tvou oslavu, básníci tě oslavují. Jsi-li opravdu krásnou bohyní, za niž tě máme, ukaž nám svou nesmrtelnou a věčně mladou tvář!

Slyšela jsem, že se jednalo o tom, aby v nové vládě Protektorátu měli Němci ministerstvo vnitra, zemědělství a financí. Proti tomu prý se Hácha opřel a prohlásil, že kdyby mělo k něčemu takovému dojít, že dá do světového rozhlasu prohlášení o svém nesouhlasu a že se zastřeší.

Že bychom byli Háchovi křivdili? I kdyby tomu tak bylo, mohl by se sám divit, že soustředil na své hlavě nenávisť národa, přinuceného přijmout z rukou svých představitelů tolik porážek, ponížení, zoufalství a neštěstí? Mohl by se divit, že je nenáviděn národem, který se musí nějak bránit, aby nemusel zoufat sám nad sebou?

Na cestě do Berlína na Hitlerovy narozeniny doprovázel Háchu profesor Maixner. Při první cestě, kdy ho nedoprovázel žádný lékař a kdy prý na něho přišla při podpisování úplné československé kapitulace nevolnost, dal mu injekci německý lékař. Göring prý se nabídl, že si ji dá vstříknout zároveň, aby, kdyby se snad Háchovi něco stalo, nepadlo na Němce nějaké podezření. Jaké středověké divadlo!

Zdenek říká, že ať už je důvod odstoupení Litvinova jakýkoliv, pravý význam jeho pádu spočívá v zesíleném nástupu světové revoluce; nejen jakožto zdůraznění ruské vnitropolitické směrnic, nýbrž i jako tendence ruské zahraniční politiky. Kdyby pád Litvinovův znamenal jen rozbití anglo-ruské jednání, jásali by Němci více. Velmocenská politika Ruska ve smyslu světové revoluce (i když se dočasně jeví jako podpora demokracie), to je nebezpečné stejně Němcům jako Angličanům.

Tohle všechno doléhá k nám jako do vězení. V našich novinách se píše, že Anglie uznala de facto slovenský stát. Anglický rozhlas (francouzská verze) mluvil včera o úspěchu Národního souručenství: „- - dans les bourgs et dans les villages la population joyeuse se groupait -“ Pro naše uši to zní, jako by se mluvilo o nějaké neskutečné pohádkové zemi. Ve skutečnosti nás pojímá hrůza při pomýšlení na všechno, čemu budou ta městečka a vesnice vydány. Za deset let by byly zgermanizovány Budějovice, Plzeň a mnoho ostatních. Za deset let by byly „vesnice a městečka“ úplně zbídačeny, ne-li ve smyslu hmotném, tedy mravním.

Před časem jsme se dívali na Völkischer Beobachter jako na papír, jehož se slušný člověk ani nedotkne, a teď čteme každodenně a každý z nás jednu takové noviny.

Jsme ujišťováni (s výhrůžkami) o přátelství ze strany Němců. V Praze se našly v poslední době „pekelné přístroje“ a na zákrok Háchův prý bylo odpověděno: od čeho máte policii?! Jako by tuto policii nespravoval pan Frank! Vždyť se dokonce vypravuje, že za první republiky, za ministrování pana Černého, pohybovala se mezi úředníky československé tajné policie neznámá, zřejmě však nejvyššími instancemi trpěná individua, která 15. března 1939 rázem odhalila své inkognito: gestapo.

Němci nás budou nutit, abychom se uškrtili vlastníma rukama. To jsou jejich mistrovské metody.

Dnes nám ještě přidělují valuty, poněvadž doufají, že se jim přece jen podaří naší pomocí oživit nějak vývoz. Ale co bude zítra, za měsíc, za rok? Taková lhůta se nám v našem zoufalství zdá nesnesitelná.

Dnes ve čtvrt na dvanáct bude Beckova řeč.

Situace: mezinárodní: mezidobí; to neviditelné dění se nazývá anglo-ruské vyjednávání. Na jeho výsledek čekají všichni, čeká i Německo. Ten politický tah, jehož kombinace žijí v hlavách všech spoluhráčů a diváků, by mohl rozhodnouti hru. Bude rozhodující následující tah, či bude jich následovat ještě několik? Pro nás je každé prodloužení této hry nesnesitelným pomýšlením; musíme se i s tím smířit, chceme-li, aby konečná výhra byla na naší straně.

Anglo-ruské vyjednávání znamená také hru o pana Chamberlaina a jeho skupinu. Teď teprve chápeme a víme, co znamenala politika pánů Chamberlaina, vliv pánů Normana a Runcimana. Teprve teď, když víme, že pan Chamberlain je majitelem akcií I.G. Farben, že Norman je kmotrem, tuším, vnuka Schachtova, teď teprve vidíme v pravém světle maloměšťácký velkokapitalismus oněch pánů. To není jen velkorysý kapitalismus, v němž se osobnosti ztrácejí v abstrakci národohospodářských koncepcí, nýbrž pouhá maloměšťácká sháněčivost. Představují-li si mezinárodního velkokapitalistu, představují si, že se konec konců může octnout ve vězení, v úpadku, v blázinci. Neustále mu hrozí sebevraždy a krásné ženy. (Abychom se přizpůsobili jeho špatnému vkusu!) Ale páni Normanové a Runcimanové se svými spořádanými životy, manželkami, které se modlí za jejich úspěchy?! Dejte mi pokoj s těmi modlitbami, v jichž pozadí je burza!

U nás jsme také měli pány Chamberlainy, Normany a Runcimany. Ne tak bohaté, ne tak vznešené, snad ani ne tak chytré, snad ani ne tak poctivé, snad ani ne tak se zbožnými manželkami. Také však dali přednost akciím před všemi ostatními zájmy. Na podzim r. 1938 se nám to zdálo nemožné; raději jsme

zdůrazňovali, že nás zradil Chamberlain, než abychom pochopili, že nás zradili také vlastní lidé. Nemohli jsme tomu věřit. Na podzim 1938 jsme ani nemohli pochopit, že by o nás někdo mohl říci (říkají prý to v Jugoslávii) to, co jsme my Češi říkali o Slovácích: mají to, co chtěli! Teprve dnes rozumíme, co znamená anekdota, která se povídá o Stoupalovi: vytáhl na schůzi z prkenice tisícikorunu, připlácl ji furiantsky na stůl a řekl: „Když tady bude Stalin, nezůstane mně z ní nic, když tady bude Hitler, zůstane mi z ní pět set.“

Pan Chamberlain, pan Norman a pan Runciman nejsou jistě schopni podobných ruralistických způsobů, nepochybují nijak o jejich nejvyšší vybranosti, avšak jejich světový názor, přes větší vzdělání, rozhled, zkušenosti a zmíněné již vybroušené způsoby, neliší se nijak od světového názoru onoho shora zmíněného agrárního politika.

Než ozbrojme se trpělivostí a čkejme, jak dopadne příští tah světové hry, zmizí-li z její šachovnice figurky pana Chamberlaina, Normana, Runcimana.

Aby to však tady nevypadalo, že chceme všemu rozumět! Trochu hlouposti a pošetilé důvěry člověku neškodí. Kdepak by jinde vzal tu trošku veselosti a víry, co potřebuje k životu. Poslouchejme pro útěchu lidi:

Jaképak pochyby! Co nejdřív bude všechno v pořádku. Do 28. října nejpozději. Dostaneme nejen historické hranice, nýbrž budou vyměřeny tak, aby se daly dobře strategicky hájit. Dostaneme kus Lužice.

Maďarsko? Z toho málo zbude.

V Jugoslávii byly demonstrace proti regentu Pavlovi; dostal o tom zprávu do Berlína, s pokynem, aby odejel do Londýna.

V pražské německé pojišťovně prosili Němci, kteří jsou tam již dlouhá léta, svého kolegu Čecha, aby jim zajistil u sebe byt a ochranu; že mu za to oznámí čtyřicet hodin napřed, bude-li se chystat nějaký převrat. Pražským Němcům jsou prý pro ten případ vyhrazena Štefánikova kasárna a Kadetka.

Bývalé polské vyslanectví rekrutuje Čechy do legií. A také

slibuje, že dá čtyřicet hodin předem zprávu o převratu, a mimo to, že dodá Čechům včas zbraně.

Česká inteligence je nedůvěřivější. Poukazuje na pronikání Němců do českého průmyslu a obchodu, na obsazení Tyršova domu, na Stavovské divadlo, kde se má do podzimku hrát jen německy. Tyto události se ovšem nejeví nikterak strašně, pokládáme-li poměry za dočasné, přisuzujeme-li jim jen poměrně krátkou, a my stále doufáme, že co nejkratší dobu trvání.

Vypravuje se, že ve finanční správě dělají naši úředníci pravé divy; oni také mluví pohrdavě o hlouposti Němců. (Na co u nás stačí jeden úředník, na to Němci potřebují tři.)

Německému režimu se vskutku podařilo usměrnit duchovní život svých lidí tak, že jejich jednostrannost hraničí s hloupostí. Příklad německého názoru: Poláci jsou přece našimi přáteli, s těmi máme smlouvy, s těmi přece nebudeme bojovat. Rusové, ti mají nám podobné socialistické zřízení a není důvodu, proč bychom s nimi bojovali. Angličané? Angličané byli vždy našimi přáteli. Kdo tedy zbývá? Francie? Nikdo. Panství Německa nad světem. A Češi? Proč vy Češi něco proti nám máte? Tomu nerozumíme.

Tomu nerozumějí. Pravděpodobně nevědí, že Češi zatčení německým gestapem jsou posazováni na dva dny do ledové vody, až onemocní ledvinovými chorobami. Že jsou umělým způsobem nadýmáni. Že jsou dušeni, až jim nabíhají na krku žíly. Že jsou mláceni do hlavy železnými tyčemi. Proč by něco měli proti Němcům? Protože čas od času příbuzní zatčených dostávají zprávy o jejich úmrtí? Lidé přece umírají, na tom není nic divného.

Proč by Češi měli něco proti Němcům?! Protože vykradli z Pražského hradu gobelíny? Protože vykradli celou Benešovu vilu v Sezimově Ústí? nábytek do poslední židle, skříně, obrazy. Válečná kořist je přece právem vítězů! Což neříkal Hitler ve své včerejší řeči v Kasselu, že „světová válka (je) pro nás Němce zdrojem nejhrdějších vzpomínek“? Jak by mohli Češi něco

mít proti Němcům? Což není obsazení Čech a Moravy, přes loupeže a o pomstu volající ukrutnosti, pro Čechy dobrodiním? Což neříká Frank ve své včerejší řeči v Budějovicích, že „Němci jsou ochotni poskytnout českému národu podíl na požehnání a výhodách velké a mohutné říše“? Co ještě Češi chtějí?!

Němci mají stále v záloze fašisty, přestrojují se za ně, organizují je, najímají je. Hácha proti nim bojuje, s jakým výsledkem? to záleží jednak na Němcích, jednak na mezinárodní situaci. Zatím si Hácha dělá koncepty, o nichž jeho úředníci říkají, že jsou německé. Vypracování se zatím děje v jazyce českém.

Správo země české!

V jaké ruce jsi to upadla?! Zatím na tebe ještě svítí slunce. Zatím svítí slunce na domy, na ulice, na lidi.

Za sto let snad někdo bude prohlížet nějaký pohled na Prahu, obraz života v ní; tak jako my se dnes díváme na empirické obrázky; uvidí: stavby, stromy, světla, stíny, barvy, postavy v módních oblecích, vojáky, dítě, ulici, náměstí, sad, celkový pohled na město. Jaké ticho a mír bude obklopotvat za sto let pohled na dnešní události.

Královská zahrada měla být zpřístupněna veřejnosti, Míčovna opravena a před ní zřízen nějaký bazén; v Lumbeovských zahradách mělo být vystavěno soukromé sídlo prezidentovo. Budou tyto projekty první republiky někdy uskutečněny? Bude dokončena úprava letohrádku Hvězdy? bude rozšířena třída podél Královské zahrady? Doufejme a věřme, že ano. Již dnes však padá na Černínský palác první republiky slunce minulosti. Slunce ztišující výkřiky, zastavující slzy i vlání praporů. Kdybychom zobrazovali krásné dny letošního jara a léta, byly by na obraze tytéž kvetoucí skupiny keřů a stromů jako na obrazech všech minulých let. Tento rok 1939 má tytéž květy, totéž město, jaké měl rok 1839. V roce 2039 bude i tento obrázek, o němž se tu pokouším, obklopotvat ticho, ticho minulosti, označené r. 1939.

Po Beckově řeči

Poslouchala jsem ji polsky, francouzsky, německy. Naše dnešní noviny ji ovšem přibarvily.

Praha je plná polských rčení; víte, jak se řekne polsky tank? humbug plechový. Madona spacích vagonů? kurva kolejová. Ježek? kaktus pochodový. Mlha? govno vizet. Berní úředník? z kurvy syn barzo nesympatýčný. Lovecký pes? pes jägerhundový.

V anglickém rozhlasu je zpráva (později dementovaná) o návštěvě gdaňského vůdce a předsedy gdaňského sněmu v Berchtesgadenu. Známe příliš dobře ty návštěvy Henleinovy v Říši, než abychom nevěděli, oč se jedná. Německé rozhlasové stanice jsou plné líčení utrpení a pronásledování Němců v Polsku. Dnes jsou toho u nás plné noviny. Ale co má vyvolávat nenávisť a pomstychtivost v srdcích Němců, to působí škodolibou radost u Čechů. Jak chcete pak propagovat přátelské spoluzítí Čechů a Němců?! Co je pro jednoho posvátné, je pro druhého předmětem opovržení, nad čím jeden pláče, tomu se druhý směje.

Jak si to představujete ve svém úvodníku Národních listů, pane Procházko? Cožpak všichni neumíme odjakživa německy? Copak jsme odjakživa neobchodovali s Německem? Žili jsme s ním, bez vaší rady, v nejlepší shodě, dokud nechtělo naši záhubu, ať už národnostní, politickou nebo hospodářskou. Že dnes nenávidíme každé německé slovo? Divíte se?

Všude v Říši prý jsou plakáty: Buďte trpěliví, nejste-li dostatečně zásobováni. Vůdce musel zásobit Protektorát.

Zdenek naříká: „V tomhle musíme žít, nakonec ty lži do sebe vsákneme, nakonec si na to zvykneme a nebudeme vědět ani jak.“ Nevěřím tomu, zvláště, když to říká Zdenek, poněvadž, kdyby všichni Češi propadli nár. socialismu, o něho starost nemám.

Hlavní událostí dnešního dne je Praha ozdobená prapory na počest K. H. Máchy. To si jistě nikdy nepomyslel ten básník, umírající osaměle jako pes, že za sto let bude jeho pohřeb národní událostí.

Prapory na oslavu pana Neuratha? Prapory na oslavu německého vojska? „Ne.“ odpověděl český národ, „my vyvěsíme prapory na oslavu českého básníka.“

Žižkov tone v záplavě praporů. Na periferii, v polozbořeném domku, který snad před padesáti lety byl nějakou tovarničkou, a kde je teď automobilová správkárna, začíná praporová výzdoba a táhne se Žižkovem až k Muzeu, před nímž stojí od rána řady lidí a školních výprav s kyticemi. Věncem položilo i Národní souručenství! Kdo vše ti klade věnce na rakev, K. H. Mácho! Ale na tom nezáleží, ty víš dobře, že tentokrát záleží na tom, aby národ měl nějaké útočiště. Právě mně telefonoval G., že pro mě dostal lístek na zítřejší pohřeb.

Naše děvče se mě ptalo, kdy Mácha umřel, a když jsem jí řekla, že před sto léty, divila se, že teprv dnes má slavný pohřeb. Ptala se, byl-li národovec. Mínila, že teprve když lidé něco ztratí, poznají, jakou to mělo cenu. Snad tím chtěla říci, že národ ztratil svobodu, snad že ztratil básníka.

Na nábřeží postávají hloučky lidí, očekávají převoz Máchův z panteonu na Vyšehrad. Již přešel průvod policie, jsou rozsvícena pouliční světla.

Opět bude večer.

G. mi řekl, že by lidé měli raději číst verše než chodit na průvody a na oslavy.

Vidíš, nevím, co o tom soudíš ty, ale snad mohu žádat na lidech, aby četli básně. Stačí, čte-li je někdo tu a tam. Zato žádám od veršů, aby v nich byl takový život, jenž by pronikal i bez čtení duchem národa. Nesmrtelnost básníka, to neznamená, že se o něm učí v národní literatuře. To znamená, že ožívá v lidech, ať už je to jednotlivec nebo zástup. A Mácha je dnes jistě nesmrtelný. Davy, provázající jeho rakev, vede myšlenka utlačené svobody. To všechno se děje jeho prostřednictvím, a proto je nesmrtelný.

Blíží se večer, večerní máj, chladný a nevlídný. Po nábřeží stojí husté špalíry. Je to snad ona poetická spravedlnost, o níž

se tak často mluví, která dnes přivedla k Máchovu pohřebnímu průvodu davy?

K čemu mluvit o spravedlnosti, k čemu mluvit o máji, k čemu mluvit o lásce, k čemu mluvit o zoufalství? Mluvme o poezii, mluvme o nesmrtelnosti!

Právě přešel pohřební průvod.

Vepředu vojáci na koních. Pak kočár s dvěma kněžími v bílých mitrách. Kněží bdí nad Slavínem českých básníků. Ukazují se veřejnosti v jejich kruhu, pokud ovšem lze jejich nevěrectví přehlédnout, zakrýt, zapomenout. Co jest básníkovy, dávejte básníkovi! Pak následoval automobil a za ním rakev zahalená – chtěla jsem napsat – do státní vlajky.

8. května v pondělí

Včerejší odpoledne jsem vlastně strávila na Máchově pohřbu. Byl-li sobotní průvod důstojný, působil nedělní pohřeb jako prázdný a nudný obřad. Z toho posudku vyjímám všechny lidi, kteří se tlačili na všech místech Vyšehradu. Z toho vyjímám i mnoho jiných bezejmenných účastníků pohřbu: starou paní a mladé děvče, které nesly obě v náručí kytici bílého bezu, a manžela té staré paní s bílým bezem, který bručel zpěvavě: A světlo věčné ať mu svítí. Amen. Z toho vyjímám i Nezvala,* který se tlačil mezi těmi, kdož dostali vstupenky jen k stání, z toho vyjímám i Gabrielu Preissovou, která si v průvodu kolem kostela stěžovala, že se při Její pastorkyni mluví jen o Janáčkově a ne o ní; že měla tu a tu hru zadat raději Stavovskému než Švandovu divadlu. Ať je váš názor na Gabrielu Preissovou a Nezvala jakýkoliv, jsou to osobnosti a v jistém smyslu Máchovi kolegové. (Jejich řečmi by se asi bavil.) Jinak organizace Národního souručenství zasáhla tak, že se člověk ptal: kdo to vlastně umřel?

* Dnes píše ubohé oslavné verše na Gottwalda. (3/XII/48)

Umřel nějaký hodnostář, že jsou tu ochotnické družičky a ochotničtí panicové? Umřel nějaký herec, že dva herci mu přednášejí verše? umřel nějaký člen sněmovny, že je tu druhá garnitura vlády? Umřel nějaký voják a člen Sokola, že nad hrobem mluví voják vlastenecké řeči? Umřel nějaký člen politické pravice, že jsou tu vynikající pravicové osobnosti? Třeba pan dr. Krejčí.

Rakev nesli spisovatelé Hora, Knap, Scifert, Halas, Grmela, Jánský, Novák, Sedlák, Sekanina, Hais Týnecký a Ant. Veselý. Horu, Sciferta a Halase si vzali k té příležitosti, aby se uvěřilo, že jsou spisovatelé Nár. souručenství posvěceni básnickým duchem. Pánové, odpusťte mi to, žalujte mě – tak jste se mi nelíbili! Jsem chudák, ale radši bych byla pohřbena do šachty, než bych měla pohřeb, jaký jste vystrojili, já vím, že z dobré vůle, našemu básníku.

Příliš dobré vůle také škodí. Pročpak jste nepustili mezi sebe alespoň Nezvala? Abych nezapomněla! viděla jsem mezi vámi také dr. Rutteho. Měl v Národních listech úvodník o Máchovi. Co jsou platná všechna ta krásná slova o utrpení českého spisovatele!

Možná, že právě dr. Rutte, kdyby byl Máchovým současníkem, byl by z těch, kteří by Máchovi (mutatis mutandis) přiznali (?) jakýsi talent, odsoudili by ho však pro novotářství a revolucionářství. Všichni, až na několik výjimek, všichni účastníci včerejšího pohřbu, představovali právě ten druh lidí, kteří, kdyby byli Máchovými současníky, pronásledovali by ho. Proto vyzněl včerejší pohřeb jako zdlouhavá formalita.

Já chápu, že Pirandello chtěl být pohřben bez účasti lidí. A rozumíte, pánové, proč si F. X. Šalda nepřál, aby kdokoliv řečnil nad jeho hrobem?

Co jsem musela poslední dny vyslechnout! Jednoho, který nevěří Polsku; podle něho Beck není státníkem, Poláci žádní vojáci. Chamberlain se k ničemu neodhodlá, je spojen s Hitlerem. A zvítězí-li Anglie, bude světová revoluce. Co si ten člověk vlastně přeje? Druhý je přesvědčen, že Hitler se spojí

se Stalinem. Tím se i bez války oslabí demokracie, a nakonec vše spadne Rusku do klína i s Německem. Hitler prý prohlásil, že na Stalinovi prý mu vadí jen jeho podporování Židů. Proto prý již Litvinov-Finkelstein musel odejít. Stalin v poslední řeči vyhlásil ochranu malých států, a jen proto prý ještě trvá Protektorát a jen proto prý dosud nebylo rozděleno Slovensko.

Doufejme, že nebude mít pravdu ani defétismus, ani příliš ochotný dynamismus české inteligence.

9. května 1939 úterý

Má vlast

Symfonická báseň „Má vlast“ se stala, podobně jako nedávno opera „Libuše“, příležitostí k demonstracím. Němci podobné projevy brzo překazí! Chystají se, že nás „duševně odzbrojí“.

Zvláště „Tábor“ a „Blaník“ strhly obecenstvo k ovacím, k nekonečnému potlesku, ke zpěvu hymny a ke sborovému volání Národ sobě! Ná-rod so-bě, ná-rod so-bě! Tak se stupňoval dupot koní blanických rytířů až ke skandování rytmu ještě bojovnějšího, protože oživeného živou lidskou krví.

Pověst o blanických rytířích dříme v mysli každého Čecha, dříme tam z dob dětství pohádka o rytířích, kteří spí ve skále, až do dne, kdy Čechům bude nejhůře a kdy jim blaničtí rytíři vyjedou na pomoc v čele se svatým Václavem.

Tu a tam, během staletí, podařilo se nějaké ženě nebo pohánkovi z okolí Blaníka vejít do skály. Jeden z rytířů jim nakázal, aby poklidili ve stájích, kde koně občas ze spánku zaržáli nebo uhodili kopytem. Každý, kdo se dostal k blanickým rytířům, do síně třpytící se skvostnou výzdobou, byl odměněn čistým zlatem; někomu by se mohlo zdát, že je to trochu velká

odměna za snadný úkol, považme však, že ten člověk strávil v hoře Blaníku rok, ne-li více let, ač jemu samotnému se zdálo, že to byla jen chvilka.

Lidé z okolí Blaníka vypravují – zvláště se to povídá ve mlýně na řece Blanici –, že za měsíčních nocí bývá vidět blanické rytíře, jak napájejí u brodu Blanice koně, a první, co při tom padne člověku do oka, je bílý kůň svatého Václava.

Kolik roků zas minulo v hoře Blaníku? Což dovedeme vůbec spočítat ten čas v lůně hory, ten čas, v jehož paprsku pije bílý kůň z brodu řeky Blanice?

Ná-rod so-bě, ná-rod so-bě, ná-rod so-bě! Vždy rychleji a ostřeji se přibližuje zvuk kopyt, vznešený průvod se ztrácí v dáli, a na jeho místo nastupuje mnohastupový průvod, pochodující s písní: Ná-rod so-bě!

V tom oslnění nerozeznávám, jaký obraz nesou nad svými hlavami; je to červený kalich? a jejich zbraně? cepy? sudlice? srpy? kladiva? Všechno je přehlušeno voláním: Ná-rod so-bě, ná-rod so-bě, ná-rod so-bě!

Z těchto řad byly vybírány podpory rudému Španělsku a demokratickému Německu. Z těchto řad byli vyvečeni mužové, kteří zmizeli beze stopy. Mezi nimi byl muž, jehož rodiče dostali tyto dny jeho šaty, hodinky a plnicí péro, jímž se podpisoval: dr. Sekanina.

Vidím ho před sebou, velkého, mohutného. Jeho otec psal a píše do konzervativního listu literární kritiky.

Česká literaturo, křič také: Ná-rod so-bě! Volej tak na památku jednoho ze svých hrdinů, mladého Sekaniny. Neboť čím by byla literatura, kdyby národ neměl své hrdiny. Čím by byla česká literatura, jejímž údělem byla tak dlouho a jest dosud ne tak krása, jako pravda. Víme, že pravda zvítězí. Jaká pravda? Či pravda? Víme, že jen pravda může zvítězit. Proto je naším úkolem usilovat o ni, usilovat všemi silami, abychom ji poznali. V heslu: Pravda vítězí je zakleta nepřemožitelná síla, která nám dopomůže k vítězství.

Neposlouchejte jen ty veselé a jímavé nápěvy, jež k nám za-

léhají z českých luhů a hájů, napněte sluch a zachyťte z hloubi země i ten tvrdý úder, dobývající se k povrchu.

V posledních dnech nabývají lidé bojovnosti. Jako by již zítra měli být Němci vyhnáni z Čech! Mluví se o výborně přichystaném vojenském sboru, který má tajné skladiště zbraní, dokonce i lehkých kulometů. O propuštěných četnících, kteří jsou tajně dále placeni, aby byli pohotově připraveni.

V Brdech a v okolí Karlštějna hledají Němci tajnou vysílačku. Onedhy v Litni přehrabali marně celý jeden statek.

10. května ve středu

Odstoupení Litvinova dává podnět k nejrůznějším dohadům: vzrušení, jaké způsobilo, ukazuje, jakou je Rusko de facto velmocí, jak přes rozdíly mínění a hodnocení celý svět bez rozdílu s napětím čeká, když se ten obr pohne.

Anglie zdůrazňuje, že byla ujištěna o další nezměněné směrnicí ruské politiky a Německo se nejistě raduje nad nejistým ztroskotáním anglo-ruských jednání a mírní své výpady proti bolševismu na nejmenší míru. I v našich novinách je toho ohlas. Mezi řádkami se vyzdvihuje osobnost Molotovova, rozlišuje se mezinárodní bolševismus a ruský stát; a to vše jakýmsi tápavým slohem. Veřejné mínění se ovšem zmocňuje nových předpokladů s patřičným lidovým zjednodušením a důrazem. Paní D. (a ta to má přímo z vládních kruhů) říká, že Poláci Gdaňsko dají, protože Německo se spojí s Ruskem. Je toho zkrátka plno a všechny tyto pověsti, i když bývají sebevěšnější a překroucenější, mívají, lépe řečeno, vycházejí z nějakého skutečného předpokladu. Jisto je, že odvolání zahraničního ministra uprostřed důležitých jednání není pouhým rozmarem.

Anglické rádio zdůrazňuje, jak již řečeno, ujištění o nezměněných směrnicích ruské zahraniční politiky a vlídné přijetí an-

glického velvyslance Molotovem.* Podmínky anglo-ruského paktu, tak jak je přináší ruské rádio a dnes oficiální ruská zpráva, jsou příliš jednostranné, než aby je Rusko přijalo. Ve znění textu, pokud je uveřejněn, jsou všechny výhody na straně Anglie a Francie a žádná na straně Ruska. Kdo by dělal takové smlouvy? leda ze sympatie, a sympatie (i kdyby tu byla) není politickým důvodem.

Hitler by mohl sáhnout po ruské pomoci jako po posledním východisku. O tom není pochyby, že by to znamenalo jeho zkázu. Bylo by však s podivem, kdyby se v tom případě nespojil německý kapitál a armáda s ostatním světovým kapitálem. Poněvadž spojení Německa s Ruskem by přivedlo nejkratší a nejrychlejší cestou to, čeho se všichni nejvíce báli, světovou revoluci.

Na prahu jakých událostí stojíme? Papež posílá mírové poselství. Cítí, že mnoho z moci církve katolické je v sázce.

Člověk nic nedělá beztrestně, totiž bez následků; každá hláska se šíří svou zákonitostí světovým prostorem, každá myšlenka sleduje neúchylně svou duchovní silokřivku, každý čin se zařazuje do světového dění, dodává mu směr, zpomaluje je, zrychluje; v žádném případě nelze již nic vyjmout, přidat, ubrat jeho následkům.

Na Slovensku prý přestupují lidé z katolictví na evangelictví. Že by se katolické církvi nevyplatila její všestranná ochota? Nebyla by to nespravedlnost? Nikoliv, řekla by církev katolická, neznáme božích úradků. Už jsme zas u toho českého kacířství, které má-li se rozhodnout mezi církví a Bohem, rozhodne se vždy pro Boha.

Slováci nestačí dementovat zrušení slovenského státu, rozdělení Slovenska. Lidé prý volají po Sidorovi. (Viz polský kurz.)

A u nás? Lidé se utěšují podobnostmi: Na Hradě bude vládt Benešova roztrhaná košile, ta, kterou na něm roztrhali, když ho nutili k podpisu vzdání se Československa. Chtěli ho zastřelit, ale Hodža se před něho postavil a od té doby je takový nemocný.

* Průměrného světoobčana mnohdy uvádějí konvence mezinárodních formulací do zoufalství. [3/XII/48]

Co slyšíme z úst středních pravicových vrstev? Ti vlastenci buď mají strach o svůj dům, o svou vilu v Dobřichovicích a ať už z prospěchářství nebo z hlouposti mají ústa, neřku-li hubu, přecpanou frázemi o sv. Václavu, o Kramářovi, o svébytnosti českého národa, o jeho kultuře, zatímco Němci otvírají Německé divadlo, dělají na Barrandově německé filmy a prohlašují sv. Václava za přítele Němců.

Mezi tím se objevují dobrodružné povahy, například kameník Rudolf: v šestnácti letech utekl z domova, byl francouzským legionářem, pracoval pět let ve francouzských dolech, byl podúředníkem; nikde to pro svou hubu dlouho nevydržel a skončil u domovnictví. Byl poslední dobou nezaměstnaný a platil si dle gentského systému; kamarádi mu říkali: „Rudlo, těch šestatřicet korun tejdne ti nestojí za to, seberou tě!“ A stalo se! Rudolfa odvedli na práci někam k Linci. Když se s ním přišli příbuzní před odjezdem rozloučit, našli Rudolfa zabraného v mapách: „Tak se lidi dívám, kudy bych to tak měl nejbliž z toho Lince ke švýcarským hranicím.“ Zatím Rudolf píše ženě Anince, že pěkně bydlí, že staví ohromné domy pro několik tisíc lidí. Rudolf říkával: „Pořád nám Němci mluví o té kultuře, jakápak kultura! To jejich pivo je pro kostelní báby a oni nás budou učit kultuře. Naše pivo, tomu říkám kultura!“ Rudolf není žádný mladík, táhne mu na padesátku, ale na lidi jeho druhu stáří nepůsobí.

Stáří! Včera přistoupily do tramvaje u hřbitova tři staré ženské. Jedna z nich byla nahluchlá, a proto mluvily dost hlasitě:

„Oni žádají prohlášení, že si zemřelý přál, aby byl spálen.“

„Všimla jste si toho pána, teď si nemůžu vzpomenout na jeho jméno, toho, co u něho paní Moučková bydlela? Přece toho, co se jednalo o ty prsteny.“

„Pana Kroutila? Toho, co seděl na lavici před námi? Vždyť se nám představil.“ (To mluví ta v pelerínce.)

„Vidíte, paní učitelko –“ (Tak ta v pelerínce je učitelka.) Nahluchlá paní kývá hlavou, ale je dobře vidět, že jí to s tím

panem Kroutilem není jasné. Třetí paní pokračuje: být v Poděbradech ještě nemá a lituje, že už musí vystoupit. Je z nich nejmladší a poměrně svižně vystupuje, jde po chodníku a kývá do tramvaje. Nahluchlá bručivě (již nemá ten roztomilý konverzачní tón) míní, že by raději měla dávat pozor, ještě ji něco přejede. Učitelka ji opravuje: co by ji přejelo, jde po chodníku. Nahluchlá paní již nelapá očima po slovech, ptá se učitelky:

„Pojedeme domů, domů?“

„Snad se zastavíme v Černém pivovaře?“

„Na svačinu.“

V těch slovech „na svačinu“ zaznělo hluboké uspokojení, přístav, kam se člověk uchyluje, aby si odpočinul od bouře citů, jaké v něm vzbuzují: pohřeb, nutnost ohledů k přání zemřelého, pan Kroutil, pobyt v Poděbradech a rušná konverzace. „Na svačinu“, to je jeden z těch „mírů“ člověka. Kde je dnes ten mír? Dvě stařeny se k němu belhají, ano, v pravém slova smyslu belhají, do Černého pivovaru.

Mužští jedí své svačiny zhořklé nepokojem, nejistotou a nenávistí, ženské je připravují se starostmi. Kdopak dnes jí bez starosti svou svačinu? Pár hlupáků a zločinců.

Myslila jsem na ty dvě stařeny, jež odnášely ve svých krhavých očích, slovech, belhavých údech a kapsách svých černých šatů poklady lidského života. Na ulicích vyvolávali prodavači noviny, výklady začínaly svítit. Zdálo se mi, že vlhkým jarním vzduchem poletují neviditelná kouzla lidského citu a myšlenek. Plné tvarů neviditelného života zdálo se mi to jarní ovzduší. Jako by se v něm ozvala hudba, jako by v něm pluly kusy veršů, jako by v něm neviditelné osoby hrály divadelní hru, jako by se části ovzduší seskupovaly nad známými ulicemi v nevídaně krásný tvar. V ovzduší bylo obsaženo také nějaké neubývající mladistvé štěstí. Stařeny, belhající se za posledními radostmi, které člověku zbývají, byly zapomenuty.

K čemu otálet! K čemu se belhat za posledními zbylými radostmi! (jako ty dvě stařeny). Věřme v radosti a ve štěstí, které nemají ještě tvaru! Známe to štěstí, za nímž se belhaly ty dvě stařeny. Vy všichni je znáte. Dříve však, než budou naše údy

zkrouceny a duše zkřiveny stářím, mějme odvahu ke štěstí! dosud neuskutečněnému!

Co to znamená? To znamená budoucí vývoj. Nenaříkejme již napřed. Nenaříkejme nad sebou, nenaříkejme jako staří lidé, kteří odjakživa prorokují, že to všechno špatně dopadne.

Jeden lituje dob „míru“, druhý „demokracie“, třetí „kapitalismu“, čtvrtý „nacionalismu“. Každý nařiká a každý si ví rady, každý ví, jak by se vše mělo obrátit.

Přiznávám se, že se také někdy přistihnu, že si stěžuji a že se strachuji, ale to jen tehdy, myslím-li na svůj prospěch a pohodlí. Odpoutám-li se však jen trochu od svého sobeckého stanoviska, vidím zas svět takovým, jakým je – světem vývoje, světem střídání, světem života! Jaký strach, jaké úzkosti o budoucnost! Nebudeme-li zahalovat strach o svou osobu a o své zájmy do všeobecných problémů, ihned uvidíme, jak před námi vystupují jasnějším způsobem a zároveň s jistým ulehčením shledáme, že naše obavy, které právě těmi umělými zákrutami nabýly děsivých rozměrů, dostávají obyčejnou velikost a podobu.

11. května ve čtvrtek

Odstoupení Litvinova, čili takzvané anglo-ruské „nedorozumění“, má, zdá se, přece jen jiné pozadí než německo-ruskou dohodu. Chce Rusko dostat pro sebe od Anglie výhodnější podmínky, či má novou zahraničně politickou koncepci?

Ponechme minulosti bajku o „slovanské nesvornosti“ a myslíme na „přirozenou slovanskou vzájemnost“, na to, že slovanský národ, Rusko, postavilo se ve společenském vývoji lidstva na vedoucí místo. Nepřehlížejme všeslovanskou myšlenku. Lidé si také kdysi mysleli, že Francouzská revoluce je nezdravým a přechodným zjevem, který se podaří potlačit.

Také já jsem si kdysi představovala „Slávy dceru“ jako přehnanou báseň podivínského vlastence.

12. května v pátek

Benešova řeč v rádiu, o níž se tolik mluvilo a kterou nikdo neslyšel, byla prý ve skutečnosti jakýmsi dialogem mezi Benešem a Heinrichem (?) Mannem, dialogem, který měl osvětlit pozadí zářijových událostí. Beneš prý vypravoval, že jeho posledním plánem bylo odevzdání Československa pod ruskou suverenitu.* Tento úmysl však vzbudil v československé vládě hotovou bouři, v níž došlo až k útoku členů vlády na Beneše, přičemž mu byl roztrhán kabát i košile. Machník prý na Beneše vystřelil z revolveru a Hodža prý se před něho postavil a zachytil ránu (?!).

Vzpomínám si, že se v září, v oné noci, která následovala po vzdání se Československa, mluvilo o zradě. Pamatuji se, jak rozčileně vyběhl N. z Mánesa a mluvil o zradě agrárníků. Tehdy se mi to zdálo fantastické, nemožné, dnes se mi to zdá samozřejmé. Tehdy se mluvilo často o „zradě“. Nejvíce se označoval jako zrádce vysoký voják (Machník?). Nikdo to však tehdy nebral vážně, vypadalo to tenkrát tak neskutečně. Mluvilo se všeobecně o tom, že byl zastřelen Syrový. Ale jak jsme tomu všemu mohli věřit, když jsme se za týden dozvěděli, že Syrový je zdravý?

Zdenek přinesl vtíp: Moskva volá: vydržte jen měsíc – pak si na to zvyknete!

V Košicích nějaká domovnice komunistka má ve sklepě rádio a asi šest německých vojáků k ní chodí poslouchat. Co chcete? lidé z Národních listů poslouchají Moskvu, a ti jsou přece nacističtější než sami Němci. Rusko, to je pro každého Čecha ja-

* Podle Benešových „Pamětí“ tento „plán“ byl plánem pracovat na osvobození ČSR za hranicemi. Podle kolaboranta Krychtálka Beneš v kritických okamžicích roku 1938 volal telefonicky Stalina a mluvil s Litvinovem. Nikdy nebude lze asi dokázat, jaký jeho „plán“ skutečně byl. Lze jen logicky usuzovat, že Beneš chtěl v kritické chvíli znáti stanovisko Ruska. Určité je pouze to, že Rusko nemělo nikdy v úmyslu zakročit osamoceně ve prospěch ČSR bez současné pomoci Francie. [3/XII/1948]

kýsi druh zaslíbené země. Jak je Čechům nejhůř, jsou z nich panslávové. Pamatuji se, jak se moje matka za světové války učila rusky; slyším ji, jak se učí zpaměti článek: „Malčík guljal s atcem – Zdenek se mi včera přiznal, že se také učil, ale došel jen ke slovu „pastel“ (postel).

H. mi včera vypravoval, že jsou v Paříži neshody mezi přívrženci Benešovými na jedné a Osuského na druhé straně. Jevilo prý se to na schůzi Čechoslováků v Paříži: když byl čten telegram Benešův, tleskali benešovci, když mluvil Osuský, tleskali jeho přívrženci. Beneš prý má přijet v nejbližší době do Paříže a očekává se, že dojde k smíření. H. mi také představil svého známého pana P. ze zahraniční služby; pan P. byl plný optimismu; představuje si nejen, že se Beneš smíří s Osuským, nejen že bude v budoucnosti odstraněno partajnictví, ale představuje si něco, v čem se určitě mylí: že se totiž smíříme bez rozdílu všichni, všichni předáci Národního souručenství, všichni lezprdivé Němců, všichni agrárníci, všichni jedna rodina! všichni vlastenci! V tom se, vážený vlastence, mýlíte!

15. května

Mapa Evropy, světlezelená, růžová, bleděžlutá a bleděfialová, dívá se na nás od dětství v něžných barvách. Netušili jsme, když jsme byli vyvoláni před tabuli a nemohli jsme v úzkostech nalézt nějaké město, horu, řeku neb hranici, že by toto složité spektrum mohlo někdy opravdu působit na naše štěstí nebo neštěstí. Dopadlo-li zkoušení dobře, opět byly žluté a růžové plochy kvetoucími čilimníky a weigeliemi. Rovnoběžky a poledníky, na nichž se pohyboval i školní den, zazněly po zkoušení opět neslyšitelnou, protože tak vzdálenou hudbou sfér. Šumava, výběžek chebský, Krušné Hory, Krkonoše? Abyssinie, Gdaňsko?

Známý tvar země a známá slova a daleké, daleké země černochů, černochů v Africe a Gdaňsko? svobodný přístav. Stačí, když odpoví na otázku: Gdaňsko? – svobodný přístav. A ukáže místo na mapě.

Po odpovědi na všechny podobné otázky nemohli jsme tušit, že nám budou položeny ještě jednou s výhrůžkami a tresky, jimž se budeme marně bránit jako úzkostem těžkého snu, v němž se nám zdá, že jsme opět ve škole, opět postaveni před zkoušky. Opakujeme své dávné školní úlohy, svíráme při tom pěsti, čelísti a svíjíme se uvnitř bezmeznou úzkostí.

Němečtí vojáci dostávají jen úsekové mapy. Pravděpodobně se počítá s tím, že již také zapomněli, čemu se naučili ve škole. Nebo se tomu neučili? K provedení jejich úkolu jim úsekové mapy stačí. Jejich představám a přesvědčení stačí úsekové mapy. Proto může říci jeden z nich: „My válku nechceme a nepovedeme. (K čemu pak jsi voják, když nechceš válku?!) Teď již půjdeme jen do Rumunska, a pak bude konec.“ Protože ten voják má jen úsekovou mapu, neví, že před ním leží Karpaty, neví, jakou rozlohu mají a jak vypadají ve skutečnosti země, kudy má táhnout, neví, jaké národy je ve skutečnosti obývají. Nepotřebuje číst ani v politické, ani v národnostní mapě, ani v atlasu hor a řek. Zní-li rozkaz: rumunský petrolej, pak se voják neptá; k provedení svého úkolu dostane patřičné úsekové mapy.

Dostanou-li vojáci volno a procházejí-li se po hlavních třídách města, které na cestě za provedením rozkazu obsadili, náhodou se jeden nebo dva z nich postaví před výkladní skříň obchodu, kde je vystavena mapa Evropy. Vida, vida, tohle jejich úsekové mapy neukazují: například jak velké je evropské Rusko. Dva řadoví vojáci stojí před mapou a jeden druhého upozorňuje na to, jak je Rusko veliké. Cožpak se tomu ve škole neučili? nebo to již zapomněli? Vždyť jsou to mladí lidé. Co si odnášíme ze školy? barevné spektrum, v jehož čarách a číslech jsou skryty naše dětské starosti, v jehož žluté a růžové části kvetou čilimníky a weigelie.

Věřím, že ve Francii jsou ještě některé společenské vrstvy, dokonce i z některých vojenských kruhů, kde se dosud říká, že Francouzové půjdou do války, ale jen půjde-li o jejich zájmy, za Gdaňsko že bojovat nepůjdou. Dovedu si představit to měšťácké konzervativní ovzduší, kde se dodnes tak mluví. I u nás byl

a je určitý druh lidí obdobně smýšlejících. Nejen tyto měšťácké vrstvy, nýbrž každý z nás přispěl k úspěchům německého národního socialismu. Alespoň slovem nebo hnutím myslí. Ano, každý z nás, kdo kladl sobecký zájem nad zájmy celku. Každý, kdo ustoupil nějaké lži, doufaje, že pro jednou nebude zle. Každý z nás, kdo mlčky schvaloval nějaký špatný skutek.

Každý z nás, kdo v zájmu svého pohodlí strpěl, přikývl, účastnil se činně nebo trpně nějakého sebemenšího podvodu, zbabělosti. Kdo z nás nezhrěšil jedním z těchto tisíců nepatrných odstínů chyb?! jež se všechny slévaly v jeden mohutný proud lži, sobectví a zbabělosti, hrnoucí vodu na Hitlerův mlýn. Ano, i ten, kdo jen mlčel, aby se vyhnul nějaké nepříjemnosti, i ten je možná vinen.

Dnes to ostatně vypadá tak, že Francie nebude muset prolévat krev za Gdaňsko. Němci, zdá se, se pro tento okamžik vzdávají dalšího triumfu. Vypravovalo se, že jsme se měli, jak se teď říká, zas „rozšířit“. Také včerejší řeč Mussoliniho nasadila smírnou notu. Při takovém odlivu událostí zůstáváme my Češi na břehu, jako medúzy vyvrhnuté na břeh přílivem a odsouzené k zahynutí.

Již se oznamuje, že Stavovské divadlo bude zabráno Němci.

Po bytech chodí úředník, kontrolující telefon. Povídá se, že dávají do telefonu mikrofony, odposlouchávající hovory. Pomalu, ale jistě přestává „silosranda“, což je český překlad „Kraft durch Freude“. Ještě se rodí nové a nové vtipy, ještě přicházejí ke slovu žvásty lidí s ústy plnými reakční kaše, oslazené brečlavými frázemi o kořenech národa. Ještě se hraje české divadlo a E. F. Burian píše do Přítomnosti články o divadle. Ještě píše Peroutka do Lidovek úvodník o úpadku Francie a Anglie. Ještě lidé křičeli nadšením při ostravském představení „Libuše“ a chystají se na to při pražském představení. Ještě zasypávají hroby svých mrtvých květinami. Proboha, tak daleko jsme už dospěli! Ještě se dostane vízum gestapa a anglického vyslanectví za 100 000 Kč. Ještě máme dobré jídlo a pití. Ale nebude to všechno dlouho trvat. A my se utěšujeme poutěmi k mrtvým! poutěmi k minulosti! Proboha, kam jsme to až dospěli!

Dne 15. května v pondělí

Německý voják v Čechách

Vlastenecká hra o pěti obrazech, věrně podle německo-českého vojenského slovníčku od F. Sulzbergera (Oberstleutnant /E/)

Dějiště: česká vesnice

Doba děje (předpokládaná): v květnu nebo v září 1938

Doba děje (skutečná): v březnu 1939

Osoby: Německý voják

Německý důstojník

Německá stráž

Obyvatel

Vyzvědač

Tlumočník

Starosta

Četník

Žena majitele řeznictví a hostince

Lekárník

Lékař

Rančný

Obraz I: Krajina u vesnice. Obraz II: Na radnici. Obraz III:

Na četnické stanici. Obraz IV: V hospodě. Obraz V: V lékárně.

Obraz I

Výstup první

Osoby: Německý voják na hlídce, Druhý německý voják, Obyvatel

Německý voják:

Stůj! Kdo zde! – Heslo!

sem blíže!

jste Vy obyvatelem? sedlák, dělník?

kam chcete?

máte zbraně?

obvazuji Vám oči (Ich werde Ihnen die Augen verbinden).

Ten muž vás přivede k důstojníku, postupujte za ním.

Výstup druhý

Osoby: Německý důstojník, Obyvatel

Německý důstojník:

Jste Vy přeběhlíkem? vyzvědačem?

vyjednavatelem?

Nehýbejte se z místa, nebo střílím.

Mlčte.

Kde jsou hlídky? Kde se shromažďují oddíly?

V blízkosti?

Za vesnicí, horou, lesem?

Je stráž na kostelní věži?

Jaké druhy zbraně to jsou?

Pěchota, jezdecko, dělostřelectvo, zákopníci,

obrněné vozy, kulometry? Jsou zde nějaká polní opevnění?

Podkopy v zemi, na cestách? Jámy proti tankům na poli nebo na cestách?

Kde přistojí zde česká létadla? (Wo landen hier tschechische Flugzeuge?)

Výstup třetí

Osoby: Německý důstojník, Vyzvědač

Německý důstojník:

Od kterého armádního sboru, divise, brigády, pluku pocházíte?

Proč jste opustil Váš oddíl?

Jste Vy vyzvědačem?

Vyzujte boty. Svlékněte šaty.
Vyprázdněte všechny kapsy, Vaši torbu.
Rozstříhejte podšívku do kabátu, podšívka do klobouku.
(Schneiden Sie das Rockfutter
auf Hutfutter.)
Máte dopisy nebo jiné spisy u sebe?
Dejte mi Váš zápisník.
Kde je Váš vojenský oddíl?
Šel nazpět?
Kam?
Ukažte rukou směr na této mapce.
Kolik pluků to bylo?
Které druhy vojska?
Jsou oddíly dobře ošatěny, zásobovány a mají
dobrou náladu?
Měly oddíly s sebou děla (kulometry)? Kolik?
Mělo dělostřelectvo děla s dlouhými (tlustými)
(krátkými) hlavněmi?
Kolik bylo vojáků? Která čísla měly oddíly?
Které armádní sbory, divise, brigády, pluky
byly to?
Můžete označiti jména generálů?
Ležely oddíly zde ve stanu? Protáhly jen? Kam?
Před kolik hodin byly oddíly (hlídky) zde?
Nechaly oddíly zde střelivo nebo jiné věci?
(Vyzvědač odejde. Stráž přivede vyjednavatele)

Výstup čtvrtý

Osoby: Německý důstojník, Vyjednavatel

Německý důstojník:

Jste vyjednavatelem?
Kdo Vás posílá?
Kde máte Vaši legitimaci?

Co si přejete?
Vaši lidé kromě tlumočnicka zůstanou zde.
Ukazujete-li se ochotně a poslušně, nemáte se ničeho báti.
Ihned veškeré zbraně, také
z kapes, odevzdat. Kdo jedná na odpor
(zuwiderhandelnde), bude těžce trestán.
Veškerý lid se vyšetří ihned na to. Pozor!
Každé vzbouření se trestá smrtí.

Obraz II

Výstup první

Osoby: Německý voják, Starosta

Německý voják:

Dobrý den, pane starosto!
Vy jste starostou?
Ruce vzhůru, nebo střílím. Kdo se postaví na
odpor, bude zatčen. Oddíly dorazí zde zítra
ráno. Máme zde převzítí připuzení potravin.
(Wir haben hier eine Beitreibung von
Lebensmitteln vorzunehmen.)
Jak se jmenuje?
Otevřte všechny skříně (truhly).
Kde je pokladna?
Kolik peněz je v ní? Máte ještě více peněz?
Zabavím peníze.
Jsou obyvatelé bohatí, nebo chudí?
Napište s označením ulic, čísel, domů,
kde jsou:
Řeknete-li (Ukazujete-li) všecko, nemusíte
se ničeho báti. Lžete-li, budete zastřelen.
Nemluvíte pravdu.
Je to určitě pravda?

Nedělejte žádné obtíže, obec je k tomu povinna. Obdržíte za všechno dodané stvrzení.

Uschovají-li se potraviny, platí obec pokutu od deseti tisíc korun. Veškerá dodání mají se odložit na náměstí. Pekaři mají ihned péci, řezníci zabíjetí dobytek. Napište seznam přidělení bytů. Zůstanete zde jako rukojmě. Přijďte mi muže, jenž se vyzná v obci.

Výstup druhý

Další osoba: Tlumočník

Německý voják:

Doprovodte mne.

Spěchejte. Chodte napřed. Ukažte mi nádraží.

Jsou zde lokomotivy, osobní nebo nákladní vozy, kolik?

Jsou na dráze tunely? podjezdy pod dráhu, mosty

Jsou způsobilé ku provozu

(zničené?)

Chci mluvit s přednostou stanice.

Doprovodte mne k němu. Chci telegrafovat,

telefonovat. Máte podzemní kable?

Jsou zde nákladiště a kde?

Obraz III

Výstup první

Osoby: Německý voják, Četník

Německý voják:

Ruce vzhůru, nebo střílím. Odložte zbraně.

Vy jste osobně zodpovědným.

Jsou obyvatelé smírní? (Sind die Einwohner freidlich?) Domy, z jich obyvatelé střílejí,

se spálí, obyvatelé se zastřílí. (Häuser, aus

denen Einwohner schiessen werden verbrandt, die Einwohner erschossen.)

Jsou zavázán za to Vaší hlavou. (Sie hasten mit

Ihren Kopf dafür.)

Máte benzin, olej nebo jiné zásoby?

Kolik úředníků je ještě zde?

Zavolejte je sem.

Vy jste mi osobně zaručen. (Sie sind persönlich verantwortlich.)

Vypište ubytovací lístky. Vyřídíte-li všechno ochotně přesně, nemáte se ničeho obávat.

Obraz IV

Výstup první

Osoby: Německý voják, Žena řezníka a majitele hostince

(Německý voják říká pokud možno stále „prosím“. Viel „bitte“ sagen)

Německý voják:

Dobrý den, milostivá, váš manžel není zde?

Mluvíte německy?

Nerozumím Vám.

Mluvte pomalu, jasně.

Opakujte, prosím.

Jsme ubytováni na čtyři dny u Vás. Musíte nám dáti obydlí (topení, světlo). Musíte nás stravovati, denně tisíc gramů chleba, pět set gramů bramborů, dvě stě g zeleniny.

Kolik pokojů máte v domě?

Obsadím tyto dva pokoje. Tyto pokoje mají být

vyčistěny. Je mi zima, topte. Chtěl bych jísti, pít, spát,
mýti se. Vyperte mi: dvě košile,
jednu spodní kalhotu, dva páry punčoch, tři kapesníky.

Obraz V

Výstup první

Osoby: Německý voják, Lékárník

Německý voják:

Dejte mi opium proti průjmu. Masť, pudr proti
vlkovině. (Salbe, Puder gegen Wolf [Wundlauf].)
Co to stojí?
Měňte mi jednu marku.
Zde máte deset korun.

Výstup druhý

Další osoba: Okresní lékař

Německý voják:

Potřebuji pro odvoz ihned dvacet zapřahných
kočárů (bespannte Wagen) s kočím na náměstí.
Koči musí se vyznát v okolí. Koči, kteří
pojedu úmyslně nesprávným směrem, budou ihned
zastřeleni.
Je pitná voda v obci?
Nakažlivé nemoci pro člověka nebo dobytek?
Pověste ihned na tyto domy výstražné tabule
„nakažlivé nemoci“.

Výstup třetí

Další osoba: Raněný

Německý voják:

Obvázal jste se sám? lékař?
(K lékárníkovi) Dejte mi Váš obvazový materiál.
(K raněnému) Nosiči ihned pro vás přijdou.
(K lékařovi a k lékárníkovi) Pomozte nositi
toho muže, podpírejte ho. Noste jeho výstroj
(pušku).
Zůstaňte u toho raněného.

O p o n a

16. května

V Nouvelles Littéraires je z aktualit Bedelův článek a Miomandrův entrefilet. Bedelův článek líčí poeticky mladého Němce; pozoruje jeho nacisticky zvilou duši uprostřed nádhery jarní přírody. Bohužel ten problém není tak jednoduchý. Zato mě potěšily řádky pana Miomandra a děkuji mu za ně z celého srdce jménem Čechů a české literatury.

Zůstaňme dnes při novinách. Ještě jsou plné dozvuků svátku matek. Například je citován ministerský předseda ing. A. Eliáš (Národní politika), který píše o své matce, že „ryzím lidským soucitem přímo sálala“. Ve fašistických režimech matky mají za úkol rodit vojáky a lidi tak slabé inteligence, aby se podřídili bez odporu všemu, i ztrátě svobody. Za to jsou z nich andělské bytosti, sálající soucitem. To jen v zhovadilých demokratických režimech jsou matky milovány s výhradou, že bývají často „postrachem“ celé rodiny. České noviny se zas hemží frázemi, jež z nich byly Masarykovým vlivem alespoň částečně vypuzeny. Zas kvetou „české chaloupky“ (K. Chalupa, Národní střed). „Chaloupky nízké, prdeli blízké,“ jak zpívá národní písnička.

Národní souručenství však má vážnější starosti než maminky. Brněnský „Národní tábor“, orgán fašistických gard, a společně s ním „Der Neue Tag“ tvrdí, že „nábor“ do Národního souručenství byl nucený (což je pravda) a že byl hlasováním o tom, zda Češi souhlasí se zřízením Protektorátu. (Toho jsme se báli.) Tak přece jen Národní souručenství není Němcům tak sympatické, jak by mělo být. Snad také proto, že se při přihlašování přišlo na to, jak velké procento Čechů je v Brně, v Jihlavě atd.?

Včerejší londýnské rádio hlásilo zajímavou zprávu z Maďarska: energické vystoupení vlády proti německým nacistům a prohlášení Czakyho o setrvání při parlamentarismu a odsouzení jakékoliv formy diktatury v Maďarsku. Kéž by se tam probudil revoluční duch devatenáctého století.

O Polsku noviny mlčí, ačkoliv se dnes v noci očekávaly v Gdaňsku nepokoje. Nestane-li se nic do konce měsíce, musíme čekat, až na podzim, po žních.

Na konec ukázkou pitomosti tisku, který zčešťováním řeči fašistických diktátorů (jež již samy o sobě jsou příklady podivných jazykových zjevů) vytváří úřední hanobení jazyka: „Proti Ose nelze nic podniknouti, neboť její síly by byly živeny mocí víry v budoucnost.“ Pánové ČTK Řím 15. května – co je to za nesmysly?!

17. května středa

Při zasedání městského zastupitelstva v Olomouci navrhl český fašistický radní, aby dr. Beneš byl zbaven čestného občanství. Návrh vyvolal nevoli a byl vzat z pořadu. Před několika měsíci by snad vůbec byl podobný případ umlčen. Dnes ho používají jednak německé časopisy jako důkazu české nespolehlivosti a české noviny naopak jako příležitosti, při níž Češi musí obhajovat svoji čest a svoji samosprávu. Po počátečním zaleknutí objevují se příznaky odporu proti samovládě Němců. Po celé Praze se vypravuje o výstupu, který měl Feierabend s Frankem, přičemž prý Feierabend uhodil do stolu a křičel: „Kdo je tady ministrem!“

České noviny vyčítají německým, že to, co Němci žádají na českém lidu, „nesouhlasí s výnosem Vůdce a říšského kancléře“ (Národní práce), nebo: „Věříme v této věci Vůdci a říšskému kancléři“ (Národní politika). Zdržují-li Němci stálými novými opravami vyřízení českých návrhů (např. židovských zákonů), zdržují čeští úředníci v ministerstvu německá akta. Tak se stává, že obvyklé trnité cesty úředního vyřízení zarůstají neproniknutelným hlozím trpného odporu. Viz švejkovský (přichází opět ke cti, český Odyssee) výrok úředníka v ministerstvu zemědělství: „Vždyť oni se neposerou!“

Před chvílí jsem vyslechla posluhovačku, jak vypravuje o „politice“: Naši lidé jsou posíláni do Německa na práci, mají tam špatnou stravu, domů o tom ovšem nesmějí psát; nesmějí se vrátit. Teď prý tam půjdou všichni od 18 do 35. Pracují v bažinách a dostávají injekce, možná, proti nějakým nemocem, ale možná, aby umřeli (!). Kdyby k něčemu došlo, tak je tam všechny postřílí. Tohle všechno jim vypravoval na besedě člověk, který právě zběhl z Německa. Je to takový dobrodruh, už byl zavřený a zas utekl a všechno mu prošlo. Teď utekl z Německa a přišel se podívat na maminku, ale nezůstane tady dlouho, kdepak, půjde někam do Polska, jak se tam dostane, sám ještě neví, možná, že ho pověsí.

Od toho, ejhle člověka, neznámého člověka dnešní Evropy, bezejmenného dobrodruha dnešní Evropy, obraťme se k těm, jichž jména zná celý svět, na jichž slova a rozhodnutí čekají všichni ti bezejmenní lidé a zástupy.

Anglický král a královna vystupují v Quebecu. Obraz pro filmový týdeník a časopis. Lid jásá, ale dobrodružný duch sedí v hadrech opodál, sní a uvažuje. Královský nach bledne vedle prudkých barev lidské fantazie a nádhera ceremonie je na drátkách provedenou hrou vedle snu o štěstí lidstva. Barva rudého slavnostního koberce bledne před rudou barvou rtů. Nesmrtelným třpytem se zablýští moře a lidský pohled. Obrázkové časopisy, zaměřte čočku na královské manžele a na neznámého dobrodruha, neznámého člověka, neznámého občana Evropy.

Vidíte jeho lidskou důstojnost? Cítíte jako já, že čím více odznaků důstojnosti má člověk na sobě, tím jsme ochotnější pátrat, co je pod nimi? Královno a králi, položte vavřínový věnec na pomník neznámého člověka. Živého, žijícího neznámého člověka. Je otrhaný, ne proto (jak asi předpokládáte), že by si nemohl opatřit šaty, nýbrž proto, že je povznesen nad podobné malichernosti, jakou jsou pořádné šaty. Mimoto má ke svým šatům zvláštní přichylnost, jež mu brání rozloučit se s nimi, pokud to není bezpodmínečně nutné. Nemyje se každý den, má zdravé zuby a zdravé červené rty. Je neholený a má modré oči (možná, že tmavohnědé), třpytící se světlem jako moře v slunci. Všechny tyto vlastnosti nejsou bezpodmínečně nutné, tři znaky ho však dělají tím, čím je: cítí, myslí a má svobodného ducha – žije!

Tenhle obrázek mně zas nevezmou do žádného časopisu. Neznámý člověk! Budu s tím chodit, a odevšad mě vyhodí. Všude chtějí senzace nebo významné osobnosti. Jakáž pomoc! Však bych tu také ráda vyobrazila nějakou osobnost, pokud by mně to dovolily mé skromné prostředky. Pokusíme se o momentku z Downing Street č. 10. Smí se tam postavit každý, jen žádné zbytečné strachy! fotografovat očima může každý. Fotografie:

Pan Chamberlain vychází po poradě s lordem Halifaxem.

Jaký je stav anglo-ruských vyjednávání? Neuspokojivý.

Neznámý člověk (nevíme ani, je-li Čech, Angličan, Rus nebo Španěl) říká: Pane, nerozumím mezinárodní politice, ale mám také, ačkoliv konec konců nevím proč, volební právo a to mě opravňuje říci vám své mínění. Proč bych vám tedy neřekl, že jste mě omrzeli. Dohodněte se s tím Ruskem. Máte jistě své důvody, nechce-li se vám, já mám však také svoje, s vaším dovořením. Nedivíte se někdy sám, jak velkou trpělivost má neznámý člověk?!

19. května v pátek

Včera u N. se mluvilo o poměru umění k současným událostem. N. mluvil velmi dobře o české literatuře; i on cítí jasně

nemožnost pouhého pokračování minulosti. Zdenek vysvětloval estetiku jako analýzu nejen uměleckého díla, nýbrž i všech jeho vztahů k životním skutečnostem a naopak. Jaká může být dnes analýza estetické zákonitosti, je-li vyvrácena ze svých ložisek jakákoliv sociologická zákonitost?

Revoluční návrat ke klasicismu?

Jaký je požadavek dnešní doby? Mír! jaký mír? Čím vykoupení? na útraty čeho, jménem čeho?

Až bude odpověděno na tyto otázky, pak vznikne nová estetika a nový sloh.

Často si teď vzpomenu na „Bohové žízňejí“ od Anatola France. Na jeho hrdinu malíře, který se odvrací od frivolních pastýřských scén a sní o novém slohu, o antických vzorech, o vyjádření revolučních symbolů.

Jaké zvláštní umění přerodu se to zrodilo mezi 18. a 19. stoletím. Umění, jež mělo málo vlastních prostředků, málo vlastní krásy, málo slohu, a přece bylo mostem mezi dvěma stoletími a mezi dvěma slohy. Snad také naše doba je mostem, jež pálí za sebou se společenskými i uměleckými zákony devatenáctého a začátku dvacátého století, a připravuje v nadšení a napětí převrátit nový společenský řád a sloh. Velká revoluce vytvořila moderní Evropu. V době velké revoluce vytvořily přeměny kostelů a sálů v konventy a národní shromáždění a jejich příležitostná výzdoba nový sloh. Nenapadá vás nic, vidíte-li v obrázkových časopisech výzdoby současných lidových shromáždění a průvodů v Německu, v Itálii, v Rusku? Nenapadá vás přirovnání, že také blízká budoucnost bude s ošklivostí zavrhnout dnešní umění jako frivolní a škodlivé?

V ministerstvu nedělají zdá se nic jiného než ilegální rozmnožování letáků, básní a obrázků. Mezi nimi je pěkný článek Duhamelův z Figara a lidová báseň o tom, jak se Neurathovi zjevil na Hradě Masaryk. Opět, jako v lánské pověsti, objevuje se Masaryk v bílých jezdeckých šatech. N. říká, že ty bílé šaty jsou ušity z bílého svatováclavského koně.

20. května 1939

Zítřka tomu bude rok, co jsem se vracela z Hospodářské výstavy a divila se, že je celý Hrad tak divně osvětlený. Ráno přiběhlo děvče, že bude válka!

Tehdy jsme netušili, nepřiznávali si – nemohli jsme si otevřeně přiznat – možnosti před námi, když jsme nechtěli ztratit odvahu k podstoupení té křížové cesty.

Opět bude 21. květen, 21. máj!

Minul rok, rok pobytu Runcimanova, rok posledních stébel nadějí, rok zářijové mobilizace, chystání se na nálety, večerního a nočního zatemnění, rok Mnichova, rok druhé republiky, rok 15. března 1939.

Tento rok z nás udělal jiné lidi.

V Německu se zdraví rukou přicloučenou k očím (jako když se člověk dívá do dálky) a slovy: „Land im Sicht.“

Co nás ještě čeká?

Liberecká „Die Zeit“ píše, že lze opět vidět na ulicích české fašisty v uniformách a to že dokazuje, že mimo Národní souručenství jsou ještě jiná politická hnutí. To znamená, že české soustavení dosud upraveno tak, aby Němcům chutnalo. Uduste se!

22. května pondělí

Vnitropoliticky vystupuje do popředí sdružení brněnských fašistů (Vlajka), sdružení asi šesti nebo osmi set lidí, kteří působí s blahovůlí Němců, spíše však přímo jako nástroj jejich dalších cílů a záměrů.

Naše mozky a hovory obírají se stále jednou a touž věcí, tím, čemu je věnován tento deník. Před námi jsou tři možnosti:

1) Konflikt v blízké době.

2) Prodlužování současných poměrů tím, že se Němcům podaří získat nějaký nový prostor k dýchání, jak se teď říká; to

znamená, že se jim zdaří obsazení nějakého území bez války, nějaký nový druh protektorátu, nějaká nová obchodní smlouva.

3) Svržení nynější německé vlády, nastoupení vlády vojenské.

Číslo prvnímu odpovídá dnešní incident v Gdaňsku. Číslo druhé bude vítáno v Anglii a Francii jako prodloužení válečných příprav. Anglická rozvázná politika bude hledět situace číslo dvě využít; rusko-německá dohoda je jejím pilířem, podporuje ji také náš pocit stabilizace a chování Němců, kteří, ač jsou mnozí z nich zneklidněni pohledem do budoucnosti, zařizují se u nás jako na dlouhou dobu. Číslo třetí: prozatím velmi neurčité a nejisté.

Dnes zasedá v Ženevě Společnost národů. Ještě k ní upíráme své naděje, zrazené, oklamané, ponížené. Ještě neztrácíme poslední naděje, ještě doufáme, že otroctví a bezpráví nezaplaví všechny svobodné země Evropy. Gestapo prý úřaduje již v italských úřadech a v italském vojsku. Zdá se, že Mussolini sáhl k poslednímu prostředku, aby udržel své postavení.

U nás gestapo zastavuje i tramvaje, hlavně ráno, když lidé jedou do práce; někdo nastrčený prohlásí, že se mu něco ztratilo, a následuje prohlídka všech, hledají se letáky.

Oprava: napsala jsem tu (14. dubna), že v posledních dvou letadlech, která opustila republiku, byli členové bývalé Maffie s Bukovským v čele. Zdá se, že to není pravda. V letadle prý odletli vojáci výzvedné služby.

23. května v úterý

Včera jsem mluvila v kavárně s Němcem, který právě přijel z Berlína. Jeho rejstřík německého občana není ovšem zcela bezvadný. Není tak snadno, věřte, uchovat si jej bez poskvrny. Jeden německý spisovatel není dost důvěryhodný, protože se kdysi stýkal s Židy, druhý se nepodřídil s dost velkým nadšením programu strany. Třetí je podezřelý prostě tím, že žije v ústraní. Jiný se musí snažit, aby bylo zapomenuto, že kdysi

psal způsobem oblíbeným v židovskomezinárodních kruzích. Tak je to. Možná, že se mu podaří očistit se. Takové věci nikdo nemůže vědět, takové věci se nikdo nedozví.

Celá německá říše je takovým tajemným sdružením hákového kříže, její státní, společenská, hospodářská, průmyslová a kulturní organizace je celá prostoupená tajemnou hrou, překvapující svět náhlými výbuchy. Diváka se zmocňuje hrůza při podívané na tajemná zmizení v neznámém propadlišti, strach před neznámými krutými obřady, úzkost před tajuplnými stroji, nahrazujícími neviditelné oči a uši. Diváka se zmocňuje úžas před nadlidskými rozměry slavobran, sloupořadí a nadšení, jež obklopují posvátnou postavu rytíře svatého Grálu. Kdo je ten moderní rytíř svatého Grálu, oblečený v stříbrné brnění, vytvořený podle secesních předloh Klimtových nebo Klingerových? Lidu se zmocňuje bezmezné nadšení.

Ať Němci pochybují o tom neb onom, ať se bojí toho nebo onoho, ať se v září báli války, ať věří teď, že obsazení Gdańska a Polska bude pouhou mírovou procházkou, snad jen poněkud obtížnější, než bylo obsazení Československa, ať jsou spokojeni nebo nespokojeni, téměř všichni věří v čistotu a poslání svého rytíře svatého Grálu.

Dělníci spokojeni (prý) poměrně vysokými mzdami a šoféři popíjejí v hospodě, zpívají a říkají dobromyslně: Češi jsou hodní lidé. Kdo může vědět, jsou-li přívrženci rytíře svatého Grálu, či tajnými komunisty? Ať je tomu jakkoliv, národ jde za svým vůdcem. Co je to národ? Není to jen pomyslný pojem určitého počtu lidí, který může náhle a nečekaně změnit směr svého tlaku, odporu a síly?

Zdá se však, že jen strašné neštěstí může změnit smýšlení německého „národa“. Jeho neuvědomování si vlastního postavení a slepota, v níž žije, je tak úplná a dokonalá, že jen obrovský náraz jí může otřást.

Německo-italské projevy, více ovšem německé než italské, jsou takovou oslňující nádherou stolu svatého Grálu, která má

spoutat oči, srdce a mysl německého občana. Při této příležitosti se například mluví o 300 milionovém bloku Německa a Itálie, s jejich přáteli v celém světě, s Japonskem, Mandžuskem a patrně i s některými přáteli ve střední Evropě, k nimž asi patří též skupina sto padesáti brněnských fašistů (najímaných denně za 20–50 Kč). Pod touto nádherou je národu skrýván fakt, že Japonsko na vřelé a naléhavé nabídky Německa a Itálie odpovědělo zatím „blahovolnou neutralitou“. Pod tím je skryta zoufalá nenávisť všech národů ve střední Evropě. Pod tím je skryta dokonce možná zrada přítele na život a na smrt – Itálie. Pod tím je skryta poslední karta, jež bude-li odkryta nebo padne-li na stůl, znamená konec dnešního Německa – Rusko.

Očekává se, že Rusko učiní projev 25. května při zasedání Nejvyššího sovětu. U nás se trousej nejdivočejší pověsti a kombinace. Vypravuje se, že Rusko klade Anglii a Francii podmínku, aby dříve, než by došlo k jakémukoliv jednání s Německem, bylo vyklizeno a obnoveno Československo.

Češi přenášejí snad jen vlastní city do srdce svého mohutného slovanského bratra. Zdá se však, že přece jen československá otázka přišla na přetřes při vyjednávání Ruska se západními mocnostmi.

V Městečku

28. a 29. května 1939
Hod boží a Pondělí svatodušní

Městečko voní rozkvetlými bezy jako Athény kvetoucími pomerančovníky a vavříny.

Pan Šítek je dnes málomluvný. Vstával dnes ve dvě hodiny v noci, hlídal v lese pytláky. Našla se tam totiž v metru dříví uschovaná puška a je v tom jistě nějaká pytláčina. A k tomu se pan Šítek nachodil, čtyři hodiny chodil po lese a hledal hříbky; teď rostou jen v borovicovém lese, tam, kde je pěkně sucho, od slunce vyhřáto. Májový hříbek je vzácnost a jen tak se ne-

najde a některý je ke všemu ještě červivý. Tak pan Šítek po čtyřhodinovém hledání našel patnáct deka, přesně patnáct deka hříbků. Řekl si, že musí mít na Boží hod houbovou omáčku, a také ji bude mít.

Žid Vajs je dnes smutný, nehraje karty, nemluví. Podle něho je všechno špatné, dnešní stav bude trvat dva až čtyři roky. Anglie uzná Protektorát a vydá zlatý poklad, a co potom?! Vajs tak mluví, protože cítí nejistotu a tíhu nadcházejících židovských zákonů. Necítí se již tak dobře v kruhu známých. I pan lékárník Ráček je antisemita, tvrdí, že Židé jsou drzí a nedají nic vydělat. Hlavním důvodem rasismu pana Ráčka je důvod společenský. Tak se on sám vyjadřuje: ze společenských důvodů. Pan Ráček je vůbec člověk společenský, stvořený pro společenský život.

Legionář hubuje na Syrového. Ztratil k němu od té doby, co jsme s ním naposled mluvili, všechnu úctu. Vypravuje o důstojnících, kteří, když se na podzim vrátili, se zaťatými pěstmi křičeli na své kolegy: „Co jste to udělali! Že se nestydíte před těmi bábami, které vám dali poslední korunu na obranu státu!“

Zdá se, že se generál Syrový před těmi bábami nestydí. Vždyť přijal zas novou čestnou funkci a placené vyznamenání, to jest místo ve správní radě.

Se sekyrkou na to! jak říká zvučným hlasem náš mladý legionář.

Praha

29. a 30. května 1939 v úterý

Poslechněte si zpěv sboru německých knih, které se teď u nás prodávají: Volk und Staat, Volk und Staat.

Der Führer und sein Werk.

Reich und Rom. Reich und Rom.

Mit Hitler in die Macht.

Deutschland in Ketten. Deutschland in Ketten.

Eine braune Armee entsteht.

Die jüdische Weltpest. Die jüdische Weltpest.

Hermann Göring, Werk und Mensch.

Englebrechten, Hermann Esser, Drexler, Drexler, Gritzbach, Fritze:

Das Reich, das Reich, das Reich, das Reich!

Wir alle helfen dem Führer. Wir alle helfen dem Führer.

Deutschland ist schöner geworden. Deutschland ist schöner geworden.

Der Aufstieg des Reiches. Der Aufstieg des Reiches.

Strassen und Bauten Adolf Hitlers.

Dreisprachtig, dreisprachtig, dreisprachtig.

Hitler kämpft um den Frieden Europas.

Mein politisches Erwachen.

Mein Kampf. Mein Kampf. Mein Kampf!

Blut und Ehre. Blut und Ehre.

Novemberköpfe. Novemberköpfe.

Das Trugbild von Versailles.

Dost té německé hudby! Poslechněme si také nějakou českou. V Národním divadle dávají dnes večer „Libuši“.

Jsi-li, milý čtenáři, cizincem a neslyšel-li jsi Libuši v Praze, v Národním divadle, pak budeš těžko sledovat můj výklad. Prosím tě, poslouchej přece a snaž se se mnou zachytit obrazy, jež vyvstávají přede mnou na ploše jemnější než kterákoliv televizní deska.

Praha. Národní divadlo. Národ sobě.

Nechť hlasatel vysvětlí, že nápis „Národ sobě“ vypravuje, že Národní divadlo bylo zbudováno nadšením vlastenců, rukama dělníků, služek a dětí. Slyšíš, jak jdou? Slyšíš, jak se blíží jejich průvod? Děti, mužové, ženy, jdou v mnohastupech, volají: Nazdar! mávají šátky! muži v červených košilích, ženy v bílém, děti. Slunce svítí a z průvodu jásá zpěv a křik.

Již se ozývají slavnostní fanfáry! Kdo se to blíží? Kdo? Kněžna Libuše? kníže Přemysl? Nikoliv. Prezident Osvoboditel! Z balkonu Národního divadla se snášejí Libušiny fanfáry, letí

nad Národní třídou, nad stromy nad Vltavou, nad Prahou se vznášejí bujná spřežení okřídlených koní. Vzduchem vlají roucha praporů, vítr je omotává kolem pasů a ramen vzdušných postav, nesou pochodně, knihy, zbraně a hudební nástroje. Teď, teď, slyšíte jejich hudbu! Z balkonu Národního divadla zní fanfáry a národ vítá svého Osvoboditele.

Slavnostní průvod minul a zas je slyšet jen hučení jezů, zadrnění tramvaje města Prahy. Světla elektrických podniků světélkují v lipových korunách a z toho umělého osvětlení stoupá milostný zpěv. Je slyšet kroky osamělých milenců. Pozor! Opět se ozývá dláždění krokem tisíců! Tentokrát z balkonu Národního divadla nezní fanfáry.

Smrt kráčí ve středu průvodu, smrt drží v ruce cípy praporů. Hudební nástroje géniů, jež se vznášejí nad průvodem, mlčí. Krásné postavy s vavřínovými snítkami ve vlasech nepřeklopují na průvod rohy hojnosti, nerozvírají s úsměvem knihy, nýbrž s úzkostlivými pohyby tisknou k sobě nástroje řemesel, vědy a umění.

Obraz se mění: diváci vidí v oblacích hudby odlesky obrazů, jimiž jsou vyzdobeny lunety foyeru Národního divadla. V oblacích hudby jsou promítnuty mýty o Čechu, o hoře Řípu, o Krokovi a jeho třech dcerách, Kazi, Tetě, Libuši. České Amazonky dávají se uchvátit rozkoší boje a rozkoší lásky: lepotvárné, bujnovlasé Šárky a Vlasty. Blaničtí rytíři slibují národu pomoc a záchranu. Národ sobě!

31. května ve středu

„Libuši“ poslouchali lidé v hospodách u rádiových přijímačů. S takovým zájmem a nadšením poslouchávali dříve lidé přenos finále fotbalového světového mistrovství, v němž hrálo československé národní mužstvo. Jeden z nich (jedou třeba do Kladna, aby se podívali na zápas) řekl: „Musím se na tu Libuši také jednou jít podívat.“

Při národní hymně všude lidé vstali a mnozí plakali. V chodbách Národního divadla stáli lidé, aby alespoň z dálky zaslechli kus Libušina proroctví.

Noviny nepíší nic o hymně, píší o nadšení obecnostva obvyklými frázemi a je dobře cítit, jak jim ty jejich žvásty plynou špatně od péra.

Včera citovalo německé ruské rádio l'Oeuvre.

Protektorát má být zrušen, místo něho jen jakási autonomní administrativa. Nevím, je-li tato zpráva zaručena, l'Oeuvre psal také o rozdělení Slovenska a protektorátu nad Maďarskem.

Stále se to Němcům u nás nelíbí. Nepodařilo se jim vyvolat nepokoje s hloučkem brněnských fašistů. (Byli prý odkoupeni po pěti korunách od fašistického křídla, které vstoupilo do Souručenství.) Nelíbí se jim Souručenství, v němž se jejich vlastní zbraň obrátila proti nim. Nelíbily se jim květiny na pomnicích, nelíbily se jim letáky. A ještě méně se jim jistě líbí Benešova činnost, české legie v Polsku. (Které jsou nyní převáženy do Francie. Pozd. pozn.) A vůbec se jim nelíbí nevyslovené stanovisko Čechů, mají celkem po krk českých způsobů.

Zrušením Protektorátu by se snad mnoho nezměnilo, byl by to však ještě jeden stupeň poníženi, ještě jeden lok octa, ještě jedno křížové zastavení. Pane Bože!

V lidech na venkově je celkem klidná a důvěřivá nálada. Ze třech různých míst jsem slyšela stejné zprávy. Všude se počítá s blízkým rozřešením. „Žně už budou naše!“ a podobně, říká se. Příklady, které člověku zvednou žluč, najdou se spíše mezi vyššími středními vrstvami. Pan dr. C., člen četných správních rad, tvrdí stále, že vojenský odpor na podzim by byl býval šílenstvím. Tak mluvili a mluví lidé, kteří mají nějaký statek nebo továrnu v pohraničí. Tak mluví pan dr. C., poněvadž mu správních rad spíše přibývá než ubývá.

Pan dr. M., činovník Souručenství, který se již viděl členem vlády (proč se jím nestal, nevím), říká, že je šílenstvím přáteli si válku; za dva měsíce by nás vyhubila hladem. „A věřte, nebo

nevěřte," dodává pan dr. M. s ustaraným hlasem, „že jsou i někteří ministři a členové vlády, kteří dodnes na takové věci pomýšlejí! Kam to může jít! Ano, kam to může jít, dokud jsou u nás pánové dr. C. a dr. M.! Dokud jsou ve Francii, v Anglii!

Dr. C. a dr. M. zavinili neštěstí českého národa a neštěstí Evropy svým bezectným lpěním na správních radách, advokátních kancelářích, statcích, továrnách, obchodech. Znovu vystává historie září 1938 a úloha, již v ní hráli dr. C. a dr. M. V Anglii patří dr. C. a dr. M. do společnosti zámku Clivedenského, ve Francii do společnosti střední měšťácké vrstvy, prohlašující ještě dnes, že francouzský voják nastoupí, aby bránil hrdinně každou píď Tunisu, ale že není ochoten krváčet za Gdaňsko. (Dobře to heslo pro Francouze vymyslela německá propaganda!) U nás patří dr. C. a dr. M. do společnosti, kterou nazýváme, chtě nechtě, agrárníky. Všem těmto vrstvám je společné: zbabělé lpění na majetku, zaostalé lpění na starém pořádku, slabošský strach před změnou. Český národ krvácí stále ještě vinou těchto lidí, jejich vinou jsou jeho rány stále ještě otevřeny.

Vypravuje se, že Beneš na podzim v rozhovoru s ruským vyslancem se zeptal: „Půjdete nám na pomoc?“

Ruský vyslanec: Půjde-li Francie a Anglie, půjdeme i my.

Beneš: A nepůjde-li?

Ruský vyslanec: Požádáte-li nás o pomoc, půjdeme. A požádáte nás? Mlčení. Pověst vypravuje, že oba, Beneš i ruský vyslanec, měli slzy v očích, poněvadž věděli, že čeští, francouzští a angličtí dr. C. a dr. M. se postarají, aby česká žádost o ruskou pomoc byla znemožněna.*

Co se týče Benešova plánu, tolikrát potom zesměšňovaného a uráženého, totiž jeho nabídku Polsku, zdá se, že nebyla tak hladce odmítnuta, jak jsme se na podzim domnívali. I vládní kruhy (Rydz-Śmigły, Beck) nebyly tak zcela této nabídce ne-

nakloněny. Slyšela jsem, že Skladkowski zradil tento plán Německu a tak jej zmařil.

Pamatuji se a nezapomenu nikdy, jak jsem šla na podzim v září 1938, asi v ten den, kdy byla Polsku učiněna nabídka, směrem od prezidia kolem Fürstenberské zahrady. Šli jsme se Zdenkem a u Klárova jsme potkali polského vyslance, jak se vracel (pravděpodobně z parlamentu), provázen dvěma pány na vyslanectví. Na jeho tváři a na tváři jeho společníků bylo vidět napětí, vzrušení, jež i klidným mužům působí na rysy, barvu a výraz obličeje. Nemluvili ani slovo. Zastavili jsme se se Zdenkem a dívali jsme se za nimi. Tušili jsme, oč se asi jedná, a ve výrazu těch mužů jsme četli své odsouzení.

1. června ve čtvrtek

Pověsti o zrušení Protektorátu se střídavě popírají a opakují. Objevilo se dementi v Journalu. Úředníci Národní banky, kteří se vrátili právě z jednání v Berlíně, poukazují na to, že vyjednávaní mezi Říší a Protektorátem bylo jako takové provedeno a skončeno, zároveň se však netají tím, že to by jistě Němcům nevadilo, aby přesto zrušení provedli. Poukazuje se na celní smlouvu s Rumunskem, platnou, jen pokud bude platidlem koruna. Mluví se o vojácích povoláných k delimitačním pracím mezi Protektorátem a Německem. Mohlo by se přitom jednat pouze o celní hranici, jaká je mezi Sudety a Říší a Rakouskem a Říší.

Jisto je, že Němci zatýkají skoro celé úřady, třeba na základě letáků, které sami podvrhli. Přejí si, aby všechna význačná a význačnější místa byla obsazena Němci, ať už se to týká správních rad nebo administrativy. Zrušením Protektorátu by ovšem mohli volněji a pohodlněji provádět své nečisté práce a metody. Zásadně by se snad nic nezměnilo. Zato bychom dostali Němce blíž na tělo. Pociťujeme jejich působení den ze dne silněji.

Do Německa byl odvezen celý železniční vagon studentů i s profesorem. Jeli na školní výlet do Zlína. Na jedné stanici na

* Vypravoval mi V. Vančura. Pozn. 1945.

ně volali němečtí vojáci Heil Hitler a studenti prý na to zdvihli ruce se zařatými pěstmi a volali: Sieg Heil Stalin. Jejich rodiče prý teď obléhají Háchu, aby zakročil.

Poslední dobou se všeobecně uznává, že Hácha se snaží na základě svých právnických znalostí a schopností vytěžit z okolností, co se dá. Mnoho toho ovšem není a nemůže být.

Vypravuje se, že mladíci odsouzení pro urážku německé vlajky zmizeli beze stopy v Německu. Vypravuje se o mučení a hrozném zacházení se zatčenými. Na druhé straně prý si zamlouvají některé rodiny pražských Němců pobyt u českých rodin (pro dobu převratu) a Němci v Praze prý dostali rozkaz ozbrojit se a na znamení sirény okamžitě prchnout z Prahy. Tak se střídají a prolínají úzkosti a naděje, tak se neustále kříží strach a nenávisť a mstivé myšlenky Čechů a Němců.

Říká se, že v Rakousku jsou poměry ještě horší než u nás. Také tam mají letáky a Otta Habsburský prý vydává v Paříži časopis financovaný Bondym. V Rakousku mají vládnout Habsburkové, v Bavorsku Wittenbergové. Nejsou to přílišné fantazie?!

Jsmeli-li již v tom předivu lidových dějin, nazývaných šeptanou propagandou, lidově „šeptandou“, ve zkratce j. p. p., to jest jedna paní povídala – poslouchejte: Italský král nikdy nepodepíše vypovězení války Francii. Odstoupí a na jeho místo nastoupí Umberto, zbožňovaný Piemontem, oblíbený v celé Itálii, který má již dnes v moci římskou gardu. Italové nebudou snášet dnešní stav dlouho.

Hitler zhubl o patnáct kilo. Možná, že to souvisí s jeho krčním nádorem. Před několika léty sice nález nezněl na rakovinu, ale podobné nádory se často zvrhávají a rychlé ubývání na váze je přece příznakem rakoviny. Víte, že píše novou knihu? Nevíte? Kniha se bude jmenovat „Mein Krach“.

Jaké vlny nenávisti, jaké vlny zoufalství, jaké vlny vtipu, jaké vlny fantazie a skutečnosti!

V pátek 9. června 1939

Mimořádné opatření na Kladně pro zavraždění vrchního strážmistra německé pořádkové policie.

V noci ze 7. na 8. června 1939 byl před reálným gymnáziem v Kladně úkladně zavražděn vrchní strážmistr německé pořádkové policie Vilém Kniest. Pachatelé nebyli dopadeni. Říšský protektor nařídil nato tato okamžitá policejní opatření pro policejní obvod Kladno, které až na další zůstanou v platnosti:

1) Zákaz všeho shromažďování pod širým nebem.

2) Uzavření všech škol pro štvářskou činnost velké části učitelského sboru.

3) Od 20. do 5. hodiny musí býti domovní dveře a okna zavřena; do otevřených oken bude stříleno.

4) Sesazení starosty a městského zastupitelstva v Kladně.

5) Dosazení vládního komisaře.

6) Odzbrojení a sistování příslušné české státní policie pro neplnění její služební povinnosti.

7) Nebudou-li pachatelé dopadeni do 20. hodiny 9. t. m., budou učiněna opatření další.

Už to tady máme!

V Kladně byly za světové války hladové bouře. A za první republiky komunistické nepokoje. Svě revoluční prvenství si tedy Kladno uhájilo i tentokrát. Nebylo-li ovšem vyhlédnuto jako nejvhodnější místo k inscenování případu, který by mohl být záminkou k zrušení Protektorátu. Když se to nedařilo s fašisty a s vlajkaři, bylo zapotřebí něco jiného. Je ovšem možné vysvětlení zprostředkující mezi oběma uvedenými možnostmi. Prostě bude využito nějaké události. Proč hned uzavření škol pro „štvářskou“ činnost učitelstva?! Pod shora uvedenou zprávou je na konci listu fejton v němž Raisova dcera uveřejňuje dopisy svého otce:

„Zde na předměstích je školská práce kapitální robotou, zvláště na školách měšťanských, a já vždy předem hleděl, aby mi nikdo nemohl říci, že placený chléb jím bez zásluhy. Je to snad hloupost – ale mohu se i jako kantor každému druhému

směle podívat do očí." Takoví jsou čeští kantoři, spisovatelé, buditelé, nositelé ducha a pravdy. Čím by byla česká literatura bez jejich zásluhy!

„Do otevřených oken bude stříleno.“ Vidíte, že věty z česko-německého vojenského slovníčku nebyly míněny jen jako teoretická příručka!

Jakou hroznou nenávist vyvolávají v nás Němci proti všemu, co se nám zdá, že je s nimi spojeno. Jakou nenávist vyvolávají v nás proti každé francouzské ženě a muži, kteří prohlašovali beze studu, že francouzská krev nebude prolita za zájmy střední a východní Evropy. Jakou nenávist vyvolávají v nás všichni Angličané, kteří podporují pány Normana a Runcimana. Jak nenávidíme dceru jihoafrického ministra Pirowa! Kéž každý z tohoto zástupu reakcionářů, kteří pod záminkou zachování hodnot evropské civilizace drží se chamtivě svého kusu majetku, kéž každý z nich okusí zlomku způsobů používaných Němci. Kéž pan Norman je odsouzen žít do konce svého života životem prostého německého občana. Kéž dceři pana Pirowa, která je tak nadšena Německem, přinesou jednu beze slov šaty, hodinky a plnicí pero jejího syna. Kéž lady Astorová a lady Runcimanová (kterou jsem viděla tak spokojeně vystupovat na podzim v září 1938 před Alcronem z vozu nějaké sudetoněmecké šlechtičny) jsou přítomny jen dvacet čtyři hodiny těm mukám, jež zakoušejí od Němců nesčetní jedinci. Ať přijdou pak a vychvalují Německo jako hráz proti bolševismu, jako záchranu evropské civilizace? Co máme chránit? Vaše pohodlí?

Vy, a nikdo jiný, jste vzbudili naši nenávist. Mají-li být představiteli evropské civilizace a kultury nacionální socialismus, fašismus a lady X. Y., pak se evropské kultury a civilizace zříkáme. Myslíte, že nám imponuje, že pan Chamberlain nosí v kapse svého Shakespeara? Myslíte, že kdyby nebylo jeho zásahu, že by evropská civilizace byla ztracena?

Jen to řekněte! chcete zachovat pár let svého života a pár let výhod pro své děti. Řekněte to alespoň otevřeně a neříkejte, že chcete zachránit evropskou kulturu a civilizaci.

Za vypátrání stopy „pachatelů“ byla vypsána odměna 150 000. Byli prý patrně dva. Opatření v Kladně byla zostřena. Kdo neudá pachatele, ačkoliv ho zná, bude zastřelen. V kladenském policejním obvodu byla uložena peněžitá pokuta 50 000 RM. K této peněžité pokutě má být „přidrženo“ (jaká čeština, nikoliv pouze v policejní vyhlášce, nýbrž v ČTK a v českých novinách!) pokud možno nejméně české dělnictvo a nejvíce Židé a Benešovi stoupenci.

V Kladně byla v pátek odpoledne smuteční slavnost, při níž nastoupila setnina, k níž zavražděný patřil. Hudba hrála pochod z Eroiky a plukovník pořádkové policie položil vavřínový věnec na místo, kde zavražděný padl.

Co záleží velmocem na osudu malého českého národa? Snad se spokojí tím, že položí jidášský vavřínový věnec na místo jeho utrpení. Jsou okamžiky jako dnes, kdy se nám všem zdá, že musíme zajít tou přemírou lži, nestoudnosti a podlosti, již jsme obklopeni. Marně se přemlouváme k vyšším hlediskům a názorům. V té hrozně tísní cítíme znovu jako nejhorší zradu politiku Anglie a Francie na podzim 1938. Přestáváme věřit, že by Rusko mělo na mysli něco jiného než své velmocenské postavení. Cítíme na sobě lítostivé pohledy, běda, cítíme zároveň u všech ten štítivý strach, abychom nikoho nenakazili svým neštěstím, svou bídou. Cítíme sobectví ostatních národů jako ocet podávaný nám v naší strašné žízni. Byli jsme také sobečtí jako oni, vzpomínáme si však na mnohé projevy české politiky i za Rakouska, kdy jsme vždy ukazovali své sympatie všem, jichž svoboda nebo spravedlnost byla v nebezpečí. Vzpomínám si na školní sbírky, vidím před sebou stříbrné rakouské pětikoruny, jak vklouzají z dětské ruky do kasičky, sbírající ve jménu svobody Slovanů na Balkáně.

Jaké dětinskosti! řeknete, ano dětinskosti, bezvýznamné dětinskosti. Souhlasím s vámi, leč nedovedete si představit, co by to pro nás znamenalo, kdybychom se dozvěděli, že jeden par-

lament na světě odhlasoval rezoluci, v níž se odsuzuje zločinné počínání Němců v Čechách. Víme, že by nám to nepomohlo, nevíte však, jakou mravní oporou by to pro nás bylo! Takto, žel, chápeme, že nikdo na světě nechce vidět, co se u nás děje, nikdo to nechce vidět, aby nebyl snad činěn odpovědným, že bez hlasu přihlížel takové nepravosti. Chápeme, že angličtí politikové krčí rameny nad takovou pro ně bezvýznamnou okolností, jakou je utrpení českého národa, chápeme, že krčí rameny nad citovými důvody, jichž se dobrý politik nesmí ani zdálky dotknout. Chápeme, že francouzské rodiny se dívají s opovržlivou nenávistí na tu hrstku lidí, kteří by chtěli celou Evropu zavést do krveprolití. Chápeme, že Rusko má své ideologické a státní důvody, jimž musí ustoupit vše ostatní. My to všechno víme, pánové, víme to dobře, máme tytéž lidské stránky jako vy. Než nemohli byste nalézt nějaké gesto, proklamaci, kasičku, jež by nám v našem utrpení dala iluzi, že nezmizela ze světa čestnost, odvaha a bratrství? Nemůžete v nás vzbudit nějakým provoláním zdání, že ze světa nezmizela velkomyslnost a nezištnost? Nemohli byste v nás nějakou školní kasičkou vzbudit naději, že ve světě roste pokolení, které bude bojovat za nějaké nesobecské myšlenky? Vždyť nechceme nic než to zdání, útěchu v naší trpkosti. Vaše opatrnost v nás jen podporuje to, co se snažíme potlačit: myšlenky na vaše zrušené slovo.

Opět před námi vyvstává podzim minulého roku, vidíme jej den ode dne v ostřejších a jasnějších představách:

V Buchlovicích na Moravě sešli se tehdy generálové československé armády, aby i oni rozhodovali, má-li se bojovat, nebo ne; generálové Vojtechovský, Viest, Prchala, Krejčí a Fiala byli pro boj. Ostatní všichni proti. Ostatní všichni byli jako my: opatrní, měli na mysli vyšší zájmy. Byli to spíše rozumní a civilizovaní občané než vojáci. Měli jsme pět velitelů a vojsko. Měli jsme, také my jsme měli, zrádce a zbabělce. Vidíte, že nedávám vinu jen vám. Všichni jsme vinni. V každém z nás, v duši každého z nás, je zároveň Franco a Miaja. Jak skončí zápas těch dvou? Ve Španělsku skončil dočasně. Jak skončí v Evropě? Skončí vůbec někdy? Jak skončí v Čechách a na Moravě?

Již v sobotu večer hlásilo naše rádio, že opatření na Kladně byla zastavena. Zdá se, že české četnictvo si pospíšilo a podalo zprávu a doličné předměty do Prahy dříve, než mohli zasáhnout Němci.

Jejích propaganda měla prostě na určité datum předepsáno: incident. A proto sáhli po první události, která se jim naskytla, neohlížejíc se ani napravo, ani nalevo. Okamžitě uvedli do běhu celý příslušný aparát: články, provolání („do otevřených oken bude stříleno“). Dle předpisu byla provedena smuteční slavnost, poslán Vůdcův věnec, zahrána Eroica.

Jaká ostuda! České noviny ji přecházejí ohleduplným mlčením. Otiskují jen bez komentářů zprávu o zavraždění českého četníka v Náchodě.

Jaká ostuda! Němci se budou nyní chtít pomstít a pomstí se, o tom nepochybuje nikdo, tu ostudu jim však nikdo nesmaže.

V Praze je zas vidět víc německých vojáků. Tvář Prahy – (tak se totiž jmenuje před několika dny otevřená výstava v Mánesu).

Jako jiné neděle, jako jiná léta vraceli se lidé z nedělního výletu. Jako jiné letní večery posedávají venku před domem.

Hlavní třídy se kroutí jako divná zvířata, jichž hlavy nesou koruny věží, jichž boky jsou pokryty různotvarými šupinami. Když některá spadne, vyroste na jejím místě jiná. Podivné zvíře, jež chtějí-li lidé nějak zobrazit, kreslí je jako znak.

Jako jindy proudí ulicemi a náměstími Prahy proudy lidí. Když se však v sobotu večer a v neděli vyprázdní ulice, tu místo úhledných náměstí, místo půvabných průčelí, místo ozdobných štítů, místo mostů, sadů a zahrad, ožijí hrozby zakleté v kamenech; zvedají se ruce s kamennými meči, morové sloupy a popraviště na prázdných náměstích. Kamenné kvádry peněžních ústavů svírají svá zavřená ústa. Na balkon výstavné budovy se otevírají dveře a vychází z nich člověk, aby přečetl provolání vyhlašující smrt všem, kdož neuposlechnou. V prázdných

ných kavárnách není jediné skupiny studentů, jež by vytrhla hájit svobody města a země. Továrny na kraji města odpočívají. Modré blúzy dělníků jsou dnes odloženy. Mnozí z nich byli odvezeni do jiné země, jako by tato země a toto město již nepotřebovaly jejich rukou. Co děláte? Modré blúzy odpovídají: „Vyčkáváme!“

V úterý 13. června 1939

Všude a stále se mluví o zrušení Protektorátu Čechy a Morava. Dostávají se teprve teď mezi lidi zprávy z l'Oeuvru a z moskevského rozhlasu? Je snad jejich podkladem větší počet vojska v Praze? odbojná nálada mezi lidmi? kladenská událost?

Dr. T., úředník z ministerstva, má za to, že jsou to jen pověsti. Padly hrady první republiky, padly hranice druhé republiky, a nyní má padnout i poslední nejtenčí a jen vzduchová stěna Protektorátu Čechy a Morava. První se nám zdálo nemožné, druhé jsme se báli připustit, s třetím se smiřujeme. Cizí rádia líčí naši situaci černěji, než ve skutečnosti je; mluví se o stávkách, o bouřích, o bídě; nic takového ve větším měřítku dosud neexistuje. Rozumím a chápu, že vy všichni venku vidíte naše postavení pouze ze svého hlediska. Vy se vlastně radujete z kladenského případu, protože přináší sebou možnost nepokojů, vzbouření, zmatků. Čtete a posloucháte zprávy od nás, jako my jsme je kdysi četli a poslouchali z jiných zemí: zamnete si, jak se říká, ruce a řeknete si: jen ať se to tam semele! Nemyslíte však, že bychom ve svých strašných úzkostech raději slyšeli nějaká slova útěchy? Líčíte nám rozhlasem, určeným pro nás, hrůzy, v nichž se nalézáme. Nechápete, že místo hrůz, jež často ani nenastaly, ale o nichž víme, že mohou každým okamžikem nastat, slyšeli bychom raději například: Doufejte! Přijdeme vám na pomoc! Vytrvejte! Vysvobodíme vás! Takhle našim lidem nezbyvá, než aby se utěšovali pomocí Ruska a pohlednicemi z ciziny: Brzy se uvidíme! Těšíme se na naše pivo!

Běda tomu, kdo upadl v neštěstí!

Čtu Masarykovu Světovou revoluci. Masarykovo dílo je jedním z těch mála českých projevů, při jichž hodnocení nemusíme dlouho uvažovat a poukazovat na malou početnost a zvláštní osud českého národa. Tohoto místního hodnocení zůstává Masaryk zcela ušetřen.

Masarykův sloh působil u nás velmi silně, uvědomuji si to jasně (jako mnoho věcí) teprve dnes. Já sama jsem mu byla velmi vzdálena, již pro jeho amuzické založení. Masarykův sloh není slohem básnickým, je to sloh přesvědčení, a proto je tak čistý. V době Masarykovy slávy hledělo si mnoho lidí osvojit jeho metody. Někteří dokonce zatahovali jeho jméno do témat zcela odlehlých a s jeho osobností a významem nijak nesouvislých. Jako dávaly rodiny synům v době krále Eduarda jméno Eduard, tak se dávalo v první republice dětem jméno Tomáš. Inteligence pronášela ráda jeho jméno z podobné lidské slabosti. Ale i těmito drobnostmi snad bylo něco vykonáno. Což jsme nebyli svědkem, že po Masarykově smrti kupovaly si i chudé rodiny alespoň „Hovory s T. G. Masarykem“ od K. Čapka?

Masaryk byl kritický duch, jakého dlouho neměl a asi dlouho nebude mít český duchovní svět. Jak by se asi díval dnes?

14. června 1939

V Národním divadle jásá a tleská zástup rozjařený melodiemi a rytmem slovanských tanců. Ze vzdušných stěn se dívají nehnutě obrazy mužů a žen v starodávných krojích. Jeden z nich nese ve svítku notové záznamy lidových písní, druhý drží v ruce verše s nápisem „Slovanka“, třetí skromně ukrývá v zapomenutých záhybech svého staromódního kabátu svůj díl na dnešním večeru; zasněně hledí na nás neživé ženské oči, kdysi tak okouzlené tancem. Múza nesmrtelnosti, v jejímž objetí ztuhla ramena všech těchto postav, jejíž ruce odlámaly zbytečné kusy rukou, těla a nohou, vyrovnává krok s Múzou hudby. Tato hudba a tanec jsou slyšitelné všude na světě u rádiových

přijímačů. Všude na světě je slyšitelná tato hudba slovanského tance, letící souběžně s hlasy volajícími: Jste ohroženi, chystají se zničit vaše tance, vaše Múzy, vaše ženy, vaše dcery, vaše děti! Postavte se na odpor! Zavrou vám školy, zničí váš obchod, váš průmysl! Odpovězte odporem, odpovězte stávkami! Dělníci, úředníci, občané!

Roznícená Bellona se žene prostorem, vykřikuje do celého světa, překřikujíc všechny zpívající a tančící Múzy: Dost zpěvu, dost básní, dost tance! Z cesty! Z cesty tomu hroznému hukotu, který přehlušuje všechny zvuky! Poslouchejte ji, občané všech zemí, Bellonu, letící vzduchem s hrozným řevem: Já jsem paní všech zástupů! Já řídím práci v dolech, v továrnách, na polích. Podle mého hlasu se budete řídit! Budu-li chtít, zemřete hladem, žízň, zimou. Jsem paní nesčetných zástupů na celém světě. Zachce-li se mně, neuslyšíte nic, všechny rádiové stanice ohluchnou a budete slyšet jen můj hlas, hlas Bellony! Pryč se všemi výzdobami, všude bude jen můj obraz, nebo obraz muže, jehož si vyvolím.

Stávky a výluky z práce přísně zakázány. Zemské úřady v Praze a Brně vydaly včera tuto vyhlášku: Na základě čl. 3 zákona ze dne 14. července 1927 čis. 125 Sb. z. a n. ustanovují, že v zájmu nerušeného vývoje hospodářských poměrů a vzhledem na žádoucí pracovní mír není dovoleno domáhat se změny pracovních poměrů hromadným opuštěním práce (stávkou) nebo výlukou z práce.

Bellona měla včera v noci pravdu.

Večer

Rozšířila se zpráva, že německého četníka v Kladně zabil Němec v hádce, která vznikla v nějaké hospodě kvůli ženské. Útočník prý leží postřelený v nemocnici a jako důkaz, že četník byl zavražděn Němcem, byla nalezena v těle zabitého německá kulka.

16. června 1939

Cizí rozhlasové stanice mluví o chystaném obsazení Slovenska německým vojskem. O nové německé policejní a správní organizaci Čech a Moravy. O pohybech německého vojska a blízském možném překvapení. České noviny pokračují, jako by se nechumelilo, v sentimentálních frázích, proložených nehoráznostmi v bídné překladové češtině; jen tu a tam probleskne zlomek zprávy o bouři, která zmítá Evropou. Uvidíme ji teprve, až praskne loď, v jejímž vnitřku jsme uvězněni.

17. června sobota 1939

Dnes je tomu - nebudu vzpomínat, nebudu vzpomínat na osobní události. Vzpomínám si jen na tehdejší teplý slunný den, jako na den, na nějž se jasně pamatuji.

Vzpomínám na obchody v rue de Seine, vidím obraz: zátiší se zeleninou a vedle obrazu stát toho, kdo jej maloval, Vlamincka. Vzpomínám na ostrovní břehy, ráno za svítání, snídani v kavárně s překlopenými židlemi - ten svět zmizel, ačkoliv Vlaminck žije a v zálivu, na nějž vzpomínám, je moře stejně průhledné a na jeho břehu kvetou myrty.

Konec! Slyšíte bubny a píšťaly, slyšíte tu cizí vojenskou hudbu! Tak se všechno změnilo, že nepoznávám ani své rodné město! Černobílá řada, černé uniformy, řada mladíků v černých kalhotách a bílých košilích tvoří špalír, černobílý s červenými skvrnami. Jsem v nějakém malém německém městě, studenti nebo vojáci mají asi nějakou spolkovou slavnost. Spolkovou slavnost, jaké se udržují v malých německých městech, v nichž kdysi bývalo sídlo nějakého krále, kde bylo královské divadlo, královská galerie, královský park. To místo se podobá nějakému místu v Praze, připomíná prostranství před Stavovským divadlem, jako by to bylo před Stavovským divadlem, to přece není možná, to se nám snad jen zdá, že v Praze, před Stavovským divadlem pořádají němečtí studenti slavnost!

Ano, ve Stavovském divadle je německé slavnostní představení. Představení německého kulturního týdne. Představení kultury národa, jehož nejvyšší státní ctností nazývá Goebbels: věřiti a poslouchati i tam, kde snad vlastní rozum by ukazoval jinou cestu.

Snad jsme už tak popleteni, že se nám to všechno jen zdá. Snad se nám v těch místech Starého města zjevují přízraky. Sešora padla nějaká kapka a nám se zdá, že nám někdo plivl do tváře.

Ne, nezdá se nám to, ty tváře ve špalíru by mohly být tvářemi příšer a zjevení, ale ty automobily CD, sjíždějící se k divadlu, to přece nejsou přízraky! Ale ano, snad přece ano, vždyť nad těmi fraky nejsou skutečné obličejy, nýbrž žluté drobné tvářičky se šikmýma očima a vedle nich se strnule usmívají panenky oblečené do večerních šatů, s porculánovými zoubky a černou parukou. Nemůže to být pravda!

Včera jsem slyšela, že má dojít do příštího čtvrtka k nějaké události. Také prý se tajně jedná o nějakou konferenci. Mohou to být pouhé pověsti stejně jako pravda. Diplomatické metody z let 1914–18 jsou používány dnes jako tehdy. Můžeme si dobře představit, že vedle vyjednávání, sledovaného veřejností, jsou v běhu ještě jiná, o nichž nemáme ani tušení. Problémy první světové války zůstaly dodnes nevyřešeny. Versailleský mír nebyl řešením, byl jen odsunutím řešení na pozdější dobu. Dodnes zůstaly nevyřešeny tehdejší problémy střední Evropy. Dodnes není shody mezi Jihoslovany, donedávna váhalo Polsko mezi Německem a demokratickými mocnostmi, dodnes jsou velké demokracie v nejistotě o tom, jak vlastně mají být uspořádány poměry střední Evropy. Dodnes jsou nerozhodnuty o svém stanovisku k Rusku. Není pochyby o vůli Evropy, není pochyby o vůli demokratických národů, není pochyby o vůli Ruska, není pochyby o vůli Čechů. Stejně není pochyby, že proti nim stojí vůle skupiny blízké Chamberlainovi, vůle Němců, vůle reakcionářů celého světa. Jednotlivé výsledky střetnutí těchto dvou vůlí mohou být měnlivé, nemůže však být pochyby o konečném výsledku, který leží ve směru času a vývoje.

Mohli bychom říci, že ve směru času leží vítězství pravdy, ale vy byste se mohli ptát, co je pravda, či je pravda?

Mohla bych říci, že ve směru času leží další vývoj socialismu. Mohli byste však namítnout, že německý národní socialismus je také svého druhu socialismem. A měli byste pravdu. Vždyť nacisté nejsou dnes již jen Němci, jsou to Japonci, někteří Francouzové, někteří Angličané, někteří Češi.

20. června v úterý 1939

Včera jsem potkala prof. dr. L. Jako obvykle slovo dalo slovo a nakonec mně pan doktor řekl, že by přece raději sloužil pod německým než pod ruským ministrem. Nedivte se: před několika lety mu svěřil jeden člověk, salonní komunista (jak pan doktor sám podotkl), své zkušenosti z Ruska. Ten člověk byl zaměstnán v jedné továrně, tuším cukrovaru, a kdo myslíte, že byl ředitelem toho podniku? nějaký pekař, nevzdělaný a hrubý, a tomu podléhalo vše, i odborný technický ředitel. Kdyby si byl ten pekař vzpomněl a řekl: teď se vypustí všechna melasa do kanálu, tak by se to bylo stalo.

Kdo tomu nevěří, ať tam běží!

Představte si, kdyby v ministerstvu školství, tedy i panu profesorovi vládl řekněme nějaký papírník! Představte si, jak by pan doktor trpěl pouhým stykem s takovým člověkem, on, který se narodil – někde na vesnici. Představte si, jak by trpěla jeho zjemnělá životní kultura! Dovedu si představit, že nejmladší generace takzvané české šlechty přistupuje k Vlajce. Dovedu si představit, že anglická aristokracie podporuje snahy nacistického Německa. Ale že by profesor, doktor, učitel na vysoké škole, který se narodil v lidové vrstvě českého národa, dával přednost nacismu před socialismem, to nemohu pochopit a připustit.

Také jsem včera mluvila s D., vrátil se tento týden z Paříže. Vypravoval o příjezdu Benešové do Londýna, o tom, že má být provedeno zprostředkování mezi Benešem a Osuským. Osuský

prý je optimista. A Beneš (dle jiné zprávy) prý se vyjádřil o svém nedávném rozhovoru s Rooseveltem jako o „très satisfaisant“.

Stále uvažujeme o tom, je-li dnes za hranicemi dosti vhodných pracovníků. Stále uvažujeme, jaká asi bude a jaká by měla být koncepce naší zahraniční práce. Má-li spojení a schválení zdejších politiků. (Zde doma nám také schází autorita nějaké vedoucí osobnosti.)

Mluví se o šesti vysílačkách. Tvrdí se, že 12 (1) cizích stanic vysílá český rozhlas. Tyto cizí stanice jsou neslyšitelné, jsou rušeny a mimo to, soudím-li dle katovického vysílání, nepřinášejí více než obyčejné zprávy. Například to, že generál Gamelin odejel tam a tam, což se můžeme dočíst i v českých novinách.

Jde však o vážnější věci než o to, aby nás cizí rádiové stanice potěšily. Jde o koncepci příštího československého státu, o pojetí, jež by nejlépe vyhovovalo budoucímu evropskému vývoji, v tom smyslu, aby náš národ mohl v něm být platným a živým členem. To je nejdůležitější otázka. Masaryk koncipoval budoucnost ve smyslu humanity a demokracie, na základě českého duchovního vývoje. On sám však kdesi ve Světové revoluci píše: je demokracie a demokracie. Nuže, o tento druh demokracie právě jde, o její příští státní formu. Že při tom bude spolurozhodovat celý evropský vývoj, o tom není pochyby. Bude v něm mít Francie tak rozhodující slovo jako dosud? Začínám o tom v poslední době pochybovat.

V současném francouzském duchovním světě kromě aktuálních reportáží není nic, co by nasvědčovalo tomu, že Francie prožívá současnou krizi Evropy hlouběji než jako nepohodlné břemeno, jako překážku, jež jí brání žít jejím kultivovaným životem. Ale to není odpověď, kterou čekáme od francouzského génia a od francouzského lidu. Jsou ovšem výjimky, co však řekneme francouzským středním vrstvám, které se dívají na celé světové dění jako na nepřijemné zápletky, do nichž mají být Francouzové zataženi? Co řekneme francouzskému dělnictvu a učitelům, kteří kolísají mezi integrálním pacifismem a integrálním socialismem? Co řekneme francouzské literatuře, jež

pokračuje v rozměňování svých velkých předchůdců, osvěžujíc se tu surrealismem, tam socialismem, a to vše bez závaznosti mravní i umělecké. Máme snad pokládat romány Gionovy a Brasillachovy („Plutôt que d'être dépouillés par les marxistes, ne vaut-il pas mieux sacrifier une partie de son avoir?“) za odkaz Francouzské revoluce? Kolik vzdělanosti a jemnosti a kultury výrazu nalézáme například v díle Romainsově. Nikdy však mu nemůžeme zapomenout, že stejně duchaplně a uhlazeně mluvil v létě minulého roku na sokolském sletu v Praze, jako na podzim, když uvítal naši záhubu. Což taková má být řeč muže?! Francouzové prý se nyní diví, že jsme se 15. března nebránili. Pan Jules Romain nám asi také proto opovrhuje.

„Il dit leur fait à nos contemporains, qui ne savent ni causer, ni connaître le plaisir, ni aimer, et qui ne pensent qu'aux affaires et à la politique. J'en sais beaucoup qui seront indignés de ces propos et qui s'étonneront qu'en ces jours troublés il y ait encore quelqu'un pour regretter une vie légère, superficielle, plaisante, spirituelle, typiquement „parisienne“, enfin!“ (17/VI/39 Edmond Jaloux de l'Académie française)

Naštěstí pan Edmond Jaloux ví, že někdo bude jeho názory pohoršen. Nepochybuji o tom, že jsou nějakí spravedliví ve Francii, nepochybuji, že to bude zase ona, která povede při za spravedlnost. Dnes se mi však zdá, že Anglie hraje poctivější hru; jde o její peníze a je odhodlána bránit alespoň je.

21. června 1939 ve středu

Historické intermezzo Rozmluva mezi učitelem a žákem

Žák:

Kam pak vlastně jdeme?

Učitel:

Čekal jsem, že se mě na to zeptáš, abych zas já mohl položit otázku: jaký pak to máme dnes den?

Žák:

Středu.

Učitel:

Správně, středu a kolikátého měsíce?

Žák:

Vždyť jsi to sám napsal nahoru na začátku dnešního záznamu a už vím, že se mě ptáš jen proto, abys mohl připomenout dnešní výročí, však už také vím, jaké a proč mě vedeš touhle ulicí a tímhle směrem. Už vidím, že jdeme na Staroměstské náměstí a že chceš připomenout výročí popravy českých pánů.

Učitel:

Nebudu tě chválit za tvou bystrost. Dnes ráno to noviny připomenuly všem občanům. Písmem i obrazem jim byl připomenut tento den.

Myslím, že tam, kam máme namířeno, půjde mnoho lidí. Šel jsem tudy před několika dny a byl jsem překvapen, kolik lidí se na tom posvátném místě zbožně zastavilo, smeklo, položilo tam čerstvé květiny. Mám naši dnešní pouť připravenou již několik dní a stále mi to v hlavě hučí, abych tě sem také zavedl a abychom spolu v rozmluvě o té věci pojednali.

Již jsme tu. Neklamal jsem tě, jen se podívej, co je tu lidí, a považ, co se jich tu vystřídá, podívej se, jeden odejde a druhý přijde, někdo přinese květinu: ženská, dítě i dospělý muž.

Kolik jich tu prošlo od páté hodiny ranní do deváté! Jak pokojně tu asi dnes svítalo ve srovnání se svítáním v roce 1621. Již se blíží dvanáctá, jako dnes, také tehdy bylo již po všem. Snad tehdy pálilo slunce více než dnes. To horko, co cítím dnes já a ty, tu malou zmalátnělost v údech, to by nám mělo připomenout muka, jaká lidé dovedou působit svým bližním. Jaké krutosti je schopen jeden člověk druhému! A vždy se naleznou lidé, kteří k tomu budou přihlížet. Myslili jsme, že ukřižování a jeho obraz, který lidé měli tolik století na očích, odnaučí je zběsilosti mučit lidská těla.

Zdá se však, že tomu tak není. Doufali jsme, že roku 1621 to bylo naposledy, a čeho jsme se dožili?

Což neslyšíme o ranách, které rozbíjejí záda vězňů, o ranách do hlavy, o dušení! Ach, příteli, copak neslyšíme každou chvíli o mučednících, o jichž smrti se příbuzní dovídají jen vrácením šatů nebo stručným sdělením úřadů?

Tady na krásné desce vidíš napsaná jména 27 českých pánů. Jak pěkně se čtou a zní ta jména! Přejeme si, aby povzbuzovala a dojímalas myslí potomků a zvláště mládeže, jež by si vštípala do paměti nejen jména a letopočet, nýbrž i strašnou podívanou na zhanobení lidské důstojnosti.

Přiznávám se ti, že pro mě je lidské tělo jakousi schránkou tajemství života, a každý, kdo je zhanobí, jako by přivolával na sebe a na lidi hroznou pohromu, nejen v podobě smrti, nýbrž i duchovní zkázy.

Dnes čteme, příteli, těch 27 jmen jako hrdinskou báseň o 27 verších. Než necítíš, že je ve vzduchu horko jako onoho 21. června 1621? Necítíš hrůzu podlamující těla? Necítíš čadění zápachů? Nepadají někde lidské hlavy do koše? Neshrabuje je někde smrt, jako trhovkyně uklízející odpadky zeleniny po velkém trhu, od páté hodiny ranní do deváté.

Je konec křiku, konec lání, konec smlouvání, konec toho prodeje ve stoupajícím letním vedru. Trhovkyně mete odpadky a hází do koše zbylé hlávky. Nese domů svůj výtěžek a měšťanky zasednou dnes jako jindy k obědu.

Vidíš, támhle přinášejí věnec. Nějaké sdružení zbožných duší je chce položit na památku té hrdinné básně o 27 verších.

Na kovové desce zní jména 27 pánů, jejich duše se dívají očima mimojdoucích lidí, jejich duše dýchají pokožkou mimojdoucích. Mají hlad, brzy bude poledne. Jejich duše ožívají záchvěvy utrpení, které jim zmateně připomíná jejich dávno mrtvé pocity strachu, hrůzy, odhodlání, víry a naděje. Jaký zmatek v jejich duších, roztrhávaných mezi příjemným pocitem života a příznaky nového krutého utrpení. Ve

vzduchu je cítit novou krev, nový rozklad a dřevo a kamení říčí sborem: udělejte z nás kříže, udělejte z nás rakve, udělejte z nás lešení popraviště. Chceme být zality lidskou krví a chceme nést kovové desky s hrdinskými básněmi.

„Hezky to tady udělali.“

Slyšíš? to promluvila duše v podobě té tlusté ženské, co mluví se strážníkem, s tím vlevo.

Duše, lidský duch v ženské podobě, se nám někdy zdá povídat, ale považme, co by byl člověk bez ní!

„Pěkně to tu udělali.“

Vidíš, ta duše v podobě té tlusté ženské nás upozornila na krásu těch 27 veršů. Její manžel je tesařem, snad kovodělníkem, možná, že také kameníkem, zedníkem, kdož ví, není-li učitelem. Ať má jakékoliv zaměstnání, čeká na svůj dnešní oběd a bude hubovat, že se žena zpozdila. Je-li učitelem, učil dnes děti číst a psát tuto větu: „Tělo vzítí mohou, duše nemohou!“

Žák:

A je-li kameníkem?

Učitel:

Pak vyryl tuto větu do kamene.

Žák:

Je-li kovodělníkem?

Učitel:

Pak lije desku, do níž bude vyryta.

Žák:

Je-li tesařem?

Učitel:

Pak staví lešení. Ale dost už, však víš, co jsem chtěl říci.

A teď spolu půjdeme, pomalu, co noha nohu mine, abychom nezaplašili myšlenky, které tady žijí. Pozoruj, jak mizí s časem, pobývající v hodinových strojích, na staroměstském orloji, v hodinách na radnici a naproti v hodinářském krámkě, tam mají dokonce hodiny ukazující čas na všech místech zeměkoule.

Zdalipak jsi také jako dítě stával v údivu před záhadou, že

zatímco ty bdíš nebo jdeš po ulici, jinde spíš? Dnes při pohledu na to souhodiní světových měst ptám se znovu a trochu jinak: co dělají v tuto dobu v Tokiu, co dělají asi v tuto dobu v Moskvě, co dělají ve Varšavě, co dělají v Berlíně, co dělají v Paříži, v New Yorku?

Souhodiní ukazuje: jednání v Tokiu o Tiencinu. (Kolik je tam hodin?) Anglo-ruské vyjednávání v Moskvě.

Žák:

A co v Praze?

Učitel:

V Praze vypravují o tom, že Německo se zhroutí bez války. Že Polsko dostane Pomořany, části Slezska, aby bylo odškodněno za ukrajinské území, jež spolu s Podkarpatskou Rusí postoupí Rusku. Československo bude mít společné hranice s Ruskem a s Polskem.

Žák:

Můžeme těmto zprávám věřit? Poslouchám každý večer mluvu těch měst: Moskvy, Berlína, Paříže, Londýna. A když se jich ptám: a co Praha? odpovídají mlčením nebo výpočtem neštěstí, která nás potkala nebo nás ještě očekávají.

Učitel:

Ach, milý žáku, máš pravdu, déle než rok žijeme již jen v úzkosti, co za pohromu nám přinese příští den. Než proto jsme si právě spolu vytkli za úkol povznést se nad denní starosti a utrpení přemýšlením a úvahami. Začneme-li uvažovat o strastech tak, jako by se nás netýkaly, vidíme, že mnohé z nich nám mohou být dokonce na prospěch. Myslíš, že cizí rozhlasové stanice mluví o útisku našeho národa a jeho mučednicích jen, aby nás zbavily odvahy? Věř, že potřebují naši úzkosti, jako chemik potřebuje určité látky, chce-li zhotovit něco, co má na mysli. Potřebují zhotovit látku, jež by povzbudila cit, myšlenky a činy mnohých lidí. A má-li naše utrpení přispět k tomu, aby se lidé dali na správnou cestu, pak nesmíme váhat přispět svým dílem. Ostatně nepochybují, že i náš národ bude z toho všeho mí-

ti jen prospěch. Touhle myšlenkou se těším v hloubi svého srdce. A to jest také poučení, jež by mělo vzejít z naší dnešní rozmluvy.

23. června 1939 v pátek

Včera večer jsme seděli se Zdenkem a s P. na Žofíně. Všude bylo plno, lidé se procházeli, jako by ani nebyla noc, nýbrž den. Připomnělo mně to večer v madridském parku, kde si děti hrály o půlnoci, jako by bylo pět hodin odpoledne. Právě tak jako tehdy se lidé procházeli na cestách posypaných pískem, pod stromy osvětlenými elektrickým světlem. Vzpomněla jsem si na Prado, jehož část je teď v Ženevě.

P. vypravoval o svých zkušenostech z Německa. Setkal se tam s českými dělníky. Stěžovali si na špatný plat, přihlásili se jako kvalifikovaní, a byli zařazeni k obyčejné práci, námitky nebyly nic platné, návrat domů není dovolen v žádném případě, ani v případě nemoci. Zato si čeští dělníci chválili své německé soudruhy. P. vypravoval přímo neuvěřitelný případ: český dělník z Moravy, když přišel mezi německé soudruhy, začal také jednou nadávat na Beneše, dle jeho vlastních (dělníkových) slov: „tak, jak se to u nás někdy dělávalo“, německý soudruh ho zarazil a řekl: tak bys neměl mluvit, nemáš pravdu a škodíš vlastnímu národu.

P. se také setkal v Berlíně s děvčetem, dcerou pastora, která si odsluhovala rok pracovní služby. Ten rok pracovní povinnosti musí děvče nosit stále uniformu. V uniformě nesmí do kostela a bez uniformy nesmí vykročit z pracovního tábora. Zákaz návštěvy kostela ovšem neexistuje. To děvče bylo vychováno v nacistické ideologii, stěžuje si však, že se vláda chová špatně k pracujícím lidu, k dělníkům. Děvčata v pracovním táboře dostávají ráno k snídani černou kávu s chlebem, v němž je přimísena mouka ze sušených ryb. V poledne mají brambory na loupáčku s nějakým tukem atd.

Odevšad se ozývají hlasy, že se Německo v nejbližší době zhroutí pod nezdary své zahraniční politiky (tj. uskuteční-li se anglo-ruský pakt, upevní-li se postavení demokratických mocností na Blízkém a Dálném východě), že od něho nakonec odpadne i Itálie, že nesnese první pohyb, jímž se bude chtít osvobodit z obklíčení. Molotov prý prohlásil, že obnovení Československa je nutné z hlediska slovanské vzájemnosti. Obnovení Československa je prý i hlediskem Rooseveltovým. V Times prý vyšel článek (Churchillův, Lloyd Georgův?) ukazující na politický vztah mezi Československem a koloniemi. Dejme tomu, že některé z těchto předpokladů mají své oprávnění. Nepochybují o jejich konečné výslednici, může se však stát, že ta neb ona složka bude vypadat ve skutečnosti zcela jinak, než jak si ji dnes představujeme. Bojím se právě oněch možných variant. Čtu-li dnes v novinách, že zákon na obranu státu platí ve prospěch Říše, jde na mě strach z toho, co všechno tady mohou Němci ještě napáchat.

V německých časopisech se uvádí zabrání Československa pod titulem: „Böhmen und Mähren wieder im Reich“. Obrázky z Prahy pod titulem: „Deutsche Kunst in Prag seit Jahrhunderten“:

Der gotische Veits-Dom ein Werk der deutschen Künstler.

The Gothic Cathedral of St. Vitus on the Hradschin of Prague, the work of German architect.

Relief von dem durch den deutschen Brokhoff entworfen und in Nürnberg gegossenen Nepomuk-Denkmal auf der Karlsbrücke.

Svatý Jene z Nepomuku,

drž nad námi Čechy ruku,

by nám Bůh dal, co dal tobě,

by náš jazyk neshnil v hrobě.

(Tento verš je výjimečně od českého autora Karla Havlíčka. Poznámka pro Němce, Francouze, Angličany, Italy a Španěly, k nimž se obrací předcházející a následující německá propaganda.)

Auch der Prager Burg haben *deutsche* Meister das Siegel ihres Geistes aufgeprägt.

Dans le château de Prague on retrouve aussi la trace des constructeur allemands.

Das Chörlein an der alten Universität Prags, die, 1348 von Karl IV. gegründet, die älteste *deutsche* Universität ist.

Il piccolo coro della vecchia università, che, fondata nell'anno 1348 da Carlo IV, è la più vecchia università germanica.

Die Turme der im 11. Jahrhundert von *deutschen* Kaufleuten begonnenen Thein-Kirche gehören zu den schönsten Beispielen *deutscher* Gotik in Böhmen.

Las torres de la iglesia de S. Thein, comenzada a construir en el siglo XI por comerciantes alemanes, son bello ejemplo de arquitectura gòtica alemana en Bohemia.

Kdo z Němců, Angličanů, Francouzů, Italů, Španělů bude po uvedení těchto fakt ještě pochybovat, že zabrání Československa bylo jen činem spravedlnosti? Upozorňuji vážené cizince, Angličany, Francouze, Italy, Španěly, Američany, že budou-li i nadále blahovlnně popřávat sluchu této propagandě, že se jednoho dne budou moci dočísti:

Dovedou Francouzové a Angličané spravovati kolonie v duchu, jaký vyžaduje nová doba?! Obyvatelé kolonií křičí: Nikoliv! Chceme k Říši!

Jaké procento vystěhovalců je v Americe a jak se s nimi zachází! Jaká je na to odpověď?!

Němec dovede odpovědět jen jedním způsobem a dovede si vynutit úctu ke svým právům (pokud možno odvěkým).

Nesmějte se, pánové! nescházelo mnoho, aby se tato parodie stala skutečností.

Nesmějte se, pánové, nacismus je něco jako duševní mor, než se nadějete, přeskočí hranice a jednoho dne se setkáte večer s nějakým svým známým, který vám například řekne: „Proč bychom si nevzali za vzor dobré stránky nacionálního socialismu?“ Nebo: „Alespoň mají v Německu pořádek!“

Je-li člověk od přírody hloupý, řekne snad: „Na všechny ty-

hle lumpárny, uličnictví, zlodějny a nepořádky měl by u nás přijít Hitler!“

Je-li bohatý: „Pro svou osobu dám přednost nacismu před bolševismem. S nacismem se nějak vyrovnáme, kdežto bolševismus by se vyrovnal s námi.“

Podívejte se dobře na svého známého. Podíváte-li se dobře, uvidíte, že má na tváři rudé skvrny; to je sražená krev, vlévající se člověku do tváře, je-li přistižen při lži. Ó je mnoho podobných příznaků té hrozné epidemie. Dejte si pozor na své přátele a známé, Angličané, Francouzové, Italové, Španělé, Američané! Před tou chorobou není chráněna žádná společenská vrstva. Vidíme tady u nás v Čechách, jak se ti postižení lidé chovají divně: mají strnulý dřevěný pohled, i když jdou docela obyčejně po ulici. Jak to asi vypadá na jejich slavnostech, které připomínají svými předpisy středověké sekty? Před několika dny svítily na periferii Prahy slavnost slunovratu, co všechno při tom dělali, nevím, vím jen, že zapalují ohně a zpívají. Nemyslete si, že je to jen nedospělá mládež, účastní se i dospělí muži střízlivých zaměstnání: bankovní úředníci, obchodníci a tak dále.

Chcete si ještě přečíst, jak dělá gestapo domovní prohlídky?

Shání hlavně letáky, komunistické, emigrantské, protiněmecké. Více než knihy Masarykovy a Benešovy zajímá je například kniha Heidenova. Vezmou také knihu jen namátkou, třeba protože měla nápis: Svoboda. Při odchodu řeknou významně: my jsme tady nebyli, což znamená, že si nepřejí, aby se o jejich návštěvě mluvilo. Přitom stojí před domem auto se značkou Pol a domovnice ovšem vidí a ví všechno.

30. června v pátek 1939

Dnes je uveřejněna v novinách včerejší Henleinova řeč. Víme již, jak se mají číst německé proslovy. Vycítujeme dobře lži, pokrytectví a výhrůžky, skryté za obvyklými a předepsanými

německými frázemi. Velká část řeči je věnována Benešovi, který by si dle Henleina „musil v pekle odpykat svou dvacetiletou katastrofální politiku, kterou Vůdce zneškodnil“. To ostatně není ještě tak zlé jako na schůzi v Lounech, kde Němci společně s vlajkaři tvrdili, že Beneš zavraždil krále Alexandra. Inu v Lounech mohou řečníci předpokládat důvěřivější posluchače než v Praze.

Kvůli včerejšímu Henleinovu příjezdu stáli všude na silnicích četníci. Když jsme se vraceli do Prahy, ptali jsme se výběrčího na potravní čáře, co ti četníci znamenají, a on nám odpověděl, že to všechno je kvůli tomu Henleinovi: „- to víte, aby zas Němci něco nezačali jako na Kladně.“

Bylo připraveno více teroristických podniků a neuskutečnily se jen díky pohotovosti českého četnictva a policie. Také prý mimo jiné mělo být vyhozeno do povětří Stavovské divadlo. Včasné a přesné zprávy o chystaných německých útocích dodávají lidé roztroušení mezi vlajkaři. Němci jistě nečekali tak jednotný odpor celého národa. Přispívají k tomu svým jednáním se všemi vrstvami národa. Často zbytečně urážejí a staví proti sobě i ty lidi, kteří by popřípadě byli na jejich straně, nebo alespoň zůstali neutrální.

V Městečku

3. července v pondělí 1939

Tady v Městečku jsem tento deník začala a tady jsem se rozhodla ukončit jej, alespoň tento jeho první díl. Bude-li následovat další, o tom rozhodne teprve budoucnost.

Máme už po krk těch středověkých mučiren a vězení, tak krásně zarostlých zelení, že jsou chloubou pánů ministerských předsedů. Dejte nám už pokoj s ukazováním těch historických památek, mají-li tu být proto, aby z nich každý řečník vylovil nevývratné důvody pro svá tvrzení a slohové výzdoby, za něž chce sklidit potlesk. Pánové, byli jsme poslední dobou tolikrát svědky, jak si kde kdo, Češi i Němci, brali do nevymáchaných

hub sv. Václava, že si už na nás s podobnými věcmi nikdo nepřijde. Ponechte historii historikům a nepřimíchejte ji jako uklidňující prostředek nám obyčejným lidem do denního jídla. My bychom už jednou začali rádi svobodně a samostatně myslet a žít. Bez těch prostředků, přilévanych nám každodenně do hlavy, do srdce, do jídla, do spaní. Tak je to! Doufáme, že už to nebude dlouho trvat a dovolíte, abychom začali z nové vody.

Ve Wilhelmstrasse jsou ovšem konzervativní jako v každé měšťácké rodině. Zahájili také prázdniny. Oficiálně.

Velká část lidí u nás začíná věřit tomu, že k válce nedojde, že se vše bude řešit u zeleného stolu. Říká se, že anglo-ruská vyjednávání jsou vlastně začátkem mírové konference, na níž hlavními předměty vyjednávání jsou územní a hospodářsko-finanční poměry střední Evropy.

Na Slovensku prý přebíhají celé pluky do Polska a Slováci demonstrují s heslem: Češi zpátky!

Mnoho lidí se domnívá, že německé vojsko neuposlechne rozkazu k boji. Nemyslím, že by všechno proběhlo tak hladce. Německé vojsko nastoupilo v Porýní, nastoupilo v Rakousku, nastoupilo v Československu, proč by nenastoupilo v Gdaňsku? Slyšela jsem o německém důstojníkovi, který přiznával, že v Polsku to již nebude pouhá procházka. Ten důstojník tedy nebude mezi vzbouřenci. A vysocí důstojníci, generálové? Vždyť je může Hitler osobně odstřelit, kdyby se vzpouzeli. Má přece za sebou dosti početnou legii desperados SS a SA. Nesdílejme jen tak bez pochybností tu veselou náladu lidí, kteří mají již vyhlédnuté předměty své pomsty.

Myslím však, že mnoho dobře a poctivě smýšlejících Čechů a Slováků bude se musit v budoucnosti smířit s překvapeními. Kdož ví, nebudou-li mnozí zklamáni a budou-li mít dosti pružnosti, aby se vžili do nových myšlenek a nové doby.

Chci dnes skončit. Byla bych vám ráda vypravovala o panu Šítkovi, ale vidím, že je čas uzavřít tyto stránky malých lidí a velkých událostí. Co se vnějších událostí týče, nic neztrácíte, vše se dozvíte v rádiu a v novinách. S Pánembohem! S nejlepší vůlí jsem tyto záznamy začala a s nejlepší vůlí je přerušuji.

Děje-li se vše pouhou náhodou, pak je zbytečné uvažovati o tom. Děje-li se vše s nějakým vyšším účelem, pak spoléhejme v jeho moudrost. Kdož ví, nejeví-li se této vyšší moudrosti počinání lidského množství jako slepé konání hmyzu a úporný boj, v němž jeden druh myšlení má býti zničen a nové plemeno oplozeno? Snad jsou vyšší moudrosti tyto stránky jen němou řečí zvučícího hmyzu. Tak se mi to někdy také zdá.

Četla jsem tyto dny německý moderní román (von Mechow). Je to hezky, skoro by se mohlo říci, moderně psaná kniha. Ale jak mrtvé je každé její slovo, mrtvé dříve než narozené. Protože je psáno řečí národa, jenž zasvětil slovo lži a zavřel je za mříže. Ta slova, která se za nimi vylíhnou, jsou zbytečná, i když mají barevná křídla. Lidi si je ukazují, ale ony neoploďují květy a lidé je nakonec nesnědí v ovoci a slova se nedostanou do lidské krve. Čím více vykřikují, tím jsou mrtvější, ta barevná slova.

Chci mlčet a přemýšlet o živých slovech. O slovech, jimiž by se vyjádřila myšlenka potřebná všem lidem.

V Městečku

14. srpna 1939 v pondělí

Závěr

Uplynulo několik týdnů. Dnes rok se dalo u nás to, co se dnes děje v Gdaňsku. Dnes rok zajížděl do Berchtesgadenu Henlein, letos tam zajíždí Forster. Dnes je tomu rok, co dostal jeden Němec v Sudetech takovou ránu do hlavy, že ohluchl. Letos se totéž stalo jednomu Němci v Gdaňsku. Jaké neuvěřitelné shody okolností!

Lidé jsou, většinou, plni důvěry v budoucnost. Dokonce se vypravuje anekdota o dědečkovi, který říká: „My jsme už vlastně svobodni, ale nesmí se to říkat, protože bychom vyvraždili všechny Němce.“

Ó Švejkul! Ve zdejších okresním městě se popralo gestapo s německými vojáky a jeden řezník utrl nohu od stolu

a všechno zmlátil na jednu hromadu. Vypravoval mně to zdejší strážník, jeho kolegovi při tom rozbili hlavu.

Gestapo řádí již i tady v Městečku. Krajina na pohled sám mír a pokoj, odvádí již také svou daň novým pánům. Zdánlivě idylicky se kolébají vysoké fúry, svázející z pole úrodu, zatímco na malém venkovském nádražičku nakládají do vagonů obilí, určené k dopravě do Říše. Zdánlivě nerušeně plyne každodenní život: ženské si stěžují na nedostatek a drahotu a každý mužský, kterého potkáte, má v hlavě jen myšlenky na politiku, myšlenky na pomstu, myšlenky na svobodu. Kromě těch několika Prkošů, zrádců vlastní krve.

Končím tyto záznamy, měla jsem správné tušení, když jsem je prozatímně uzavírala při svém příjezdu sem. Cítím, že tato kronika, v níž se bouří city, myšlenky a slova, je uzavřena. Blíží se doba, v níž slova se stanou skutky. Volám tuto dobu, chtěla jsem ji přivolat svými slovy.

Mám v úmyslu a snad se mi podaří propašovati tyto záznamy do ciziny. Bude je někdo číst? Ještě pokud by nějak mohly prospět k pochopení našeho stavu?

Není-li jim souzen tento úkol, pak nechť čekají. Nechť jsou a zůstanou v slova zakletou připomínkou - chraň nás všeho zlého - vždy znovu a znovu připomínanou. Nechť čas chrání ty kusy mých slov jako výstrahu! Nechť se z nich zachová alespoň následující závěr:

Vývraty, které ti, čtenáři, ukazují, nezpůsobila bouřka. Zkázu v obilním poli, kam tě vedu, nezpůsobily kroupy. Tyhle kusy kamení v jeteli jsou zbytky českých pevností. Tyhle pahýly železa trčící ze železobetonu je síla české země vyvrácená z kořenů. Vyvrátila je bouře, hrozící na evropském nebi od roku 1933, rozpoutala se v letech 1938 a 39 a postihla českou zemi. To, co vidíš před sebou, ty trosky železobetonového krytu, bylo vyhozeno do povětří v červenci 1939.

Lidé nad tou zkázou stáli, jako stávají v neděli na hřbitově. Postávají a vyprávějí si příhody o mrtvém: jak u Zemanů tím otřesem vypadly všechny tabulky, celý dům jen poskočil. Byla to rána! 50 až 80 kilo dynamitu se na ni spotřebovalo!

Ne! Nechci truchlit! Komu padl do pole kus betonu, odklízí jej. Také já chci odklidit všechny nářky a stížnosti. Chci tě vést, čtenáři, k tomu pásu zničených českých pevností jako k starožitným hradům.

Hle, tady leží zachováno celé klenutí aerodynamického tvaru.

Kéž je tu již výlet školních dětí, jimž se představa dnešní minulosti mísí s radostmi školního výletu. Pro ně, pro ně píšu tento závěr, pro jejich školní četbu (ať je jim pramenem útrapy!).

Tyto železobetonové pevnosti, tyto kryty, nebylo možno zvenčí rozstřílet, bylo nutno naplnit je uvnitř velkým množstvím střelné látky a teprve pak se podařilo zničit je.*

Ó pamatujte si dobře, děti, to nové podobenství synů Svatoplukových! Tento pás pevností, jichž zříceniny prostupují lesy, pole, vesnice, jichž pásy obepínají českou zemi, byl zvenčí nedobytný.

Pamatujte si to děti!

Bylo třeba zrady ze strany agrárníků, zrady ze strany Slováků, zrady ze strany světového kapitálu, zrady celé falangy zbabělců, aby tyto pevnosti, obrana české země, byly vyhozeny do povětří.

Hoši, studujte nové aerodynamické tvary, studujte nové stavební hmoty, studujte konstrukci nové Evropy! Nezapomínejte však, že nedobytnost, síla, krása a štěstí nové Evropy záleží nejen na vašich schopnostech, nýbrž na vaší mravnosti.

* Jaká stará čítanka! Pozn. XII/45, v roce atomové bomby. Než pokračujeme!

DODATEK

Neděle 27. srpna 1939

Vracím se ještě jednou ke svým zápisům. Zás nastala chvíle, kdy si myslím, že bych měla připojit kapitolu k tomu, co předcházelo. Zás se události vzdouávají. Ani noviny jim nestačí. Rádiové zprávy zachycují telefony (telefony Hitlerovy Mussolinimu), dostihují letadla (letadla, v nichž cestují: Ribbentrop, Henderson), číhají u zavřených dveří diplomatických vyjednávání.

Vzdušné dráhy protkané různými délkami zvukových vln podávají schéma současných událostí. Tu gigantickou symfonii poslouchají miliony lidí.

Jak pošetile vypadají dnes moje nedávné úvahy! Úvahy o tom, proč odstoupil Litvinov. Víme to dnes lépe? Odstoupil, protože se v pozadí chystal rusko-německý pakt o neútočení? Jak bude vypadat za nějakou dobu tento předpoklad? Ukáže se opět nicotný?

Kdybychom takto postupovali, pak by ovšem bylo lépe mlčet. Ne. Vždyť tady nemluvíme za diplomaty, vždyť tady nemluvíme za dějiny, vždyť mluvím za člověka. A neděje-li se vše pro něho, proč se to děje? Uvažujme tady za člověka, za občana Evropy.

Uvažujme za dvě děti, které jsem včera zaslechla: té starší holčičce mohlo být devět, deset, nejvýše jedenáct let, neviděly mě a zaslechla jsem zřetelně od té starší: „- nevíš, že Chamberlain ujistil -“ Jménem toho dětského hlasu zvedám svůj hlas. Co vlastně tvoří světová impéria?

Před Downing Street č. 10 se hromadí dav. To je jen nepatrný zlomek milionů čekajících na svůj osud. Mluvím z jejich zástupu.

Komu teď máme věřit?

Máme dále věřit snu o spravedlivém štěstí všech lidí? vytvořeném marxistickou doktrínou a označeném heslem komunismus. O tom uvažuje mužstvo francouzské ponorky stejně jako osazenstvo české továrny na požívatinu.

Dejme tomu, že rusko-německý pakt o neútočení není než politickým tahem, jehož zákulisí nám odhalí teprve budoucnost. Předpokládejme i tu možnost, že se dál za tichého souhlasu nebo dorozumění se západními demokraciemi. V každém případě hraje Německo nebezpečnou hru. V každém případě otvírá bránu pochybám o pravověrnosti nacistické ideologie.

Prostý člověk nepochopí, jak je možno, že se Stalin spojil s Hitlerem. Toto pochopení je věcí světové politiky a nikoliv prostého lidského smyslu. Prostému člověku se zdá, že ho vše opustilo.

Řekněte mu, že je to v zájmu budoucích pokolení, že je to v zájmu budoucí světové revoluce, tento rusko-německý pakt o neútočení. Pak odpoví: chtěl jsem se obětovat, ale což když v budoucnosti nastane opět podobná situace a děti mých dětí budou opět obětovány. Co se stalo jednou, může se stát po druhé. Kde je toho všeho konec? Má zůstat lidský život jen prostředkem? Bude-li účel světit vždy prostředky, vždy, kdykoliv to bude vyžadovat svrchovanost státu a doktriny, budou obětovány nejen moje svobody, bude obětováno moje pokolení, můj národ! Nechci být obětován do nekonečna, neboť pak by se mohlo jednou stát, že bych byl obětován klamu a ne pravdě.

Vracím se k Masarykovi: ať nastoupí demokracie! Nikoliv ona liberalistická služka kapitalismu, nýbrž svobodná vláda lidu. Chci záruky svobody. Víím, že svobodný volební lístek znamená nic neobyčejného. Víím, že lidé budou stejně lhát, krást a smilnit jako dříve. Víím, že budou chybovat. Víím, že budou provozovat se svým volebním lístkem nekalé obchody. Svo-

bodná volba však znamená důstojenství člověka, svobodný volební lístek dělá člověka člověkem. Nechci být veden v zástupu jako dobytek na jatka nebo na výstavu. K pravé demokracii musíme teprve pracovat, pravou demokracii musíme teprve vytvořit. Dovedte probudit v lidech jejich lepší stránky a nedovolávejte se jejich nízkých pudů!

Je dnes vůbec čas k podobným úvahám? V Londýně za nás uvažují v ministerské radě. O co se v ní jedná? O nového neznámého vojína, o nové neznámé občany. Rusko-německý pakt o neútočení otřásl jejich myslí, otřásl jejich vírou, jejich důvěrou. V té úzkosti, v tom rozechvění, které nás dnes všechny ovládá, není čas uvažovat.

I tady v Městečku je pohotovost na obecním úřadě, do zítřka do 12 hodin. V Praze prý obsadili Němci rozhlas a poštu. Tannenberg je odřeknut. Hitler čeká na odpověď Anglie. Již se zřekl svých zásad, zřekne se i své bojechtivosti?

Vykonej svůj úkol, mé obyčejné péro a lahvičko antracového inkoustu. Vykonejme svůj úkol, zaznamenejme, že dnes 27. srpna v neděli 1939 byl krásný teplý den.

Hovory dnešní noci, telefony, rádiové zprávy zmizely jako horečka s jitřními hvězdami.

Angličtí studenti, kteří se vrátili z Německa, vzpomínají na krásu německé krajiny, na alpské scenerie, na půvab rýnských břehů. Včera, při svém návratu, mluvili v rádiu ke svým německým přátelům: myslili snad Němci, že Anglie po podepsání rusko-německého paktu nedostojí svým evropským závazkům? Byli by překvapeni, kdyby viděli její odhodlanost k boji!

Jak krásný den je asi dnes v jižních Alpách! Jak krásný den je asi na moři! Jak krásný den je u nás v Městečku!

Očekávejme noc, jasnou noc, posla dějin Evropy. Noci, již se tě nemohu dočkat!

28. srpna 1939

Zachytila jsem v rádiu zprávu: Anglie odpovídá Hitlerovi, že jeho nabídka je nepřijatelná. Slovenský rozhlas z Toulouse uvedl Hitlerovu nabídku asi takto:

- 1) Gdaňsko připojeno k Německu
- 2) autostráda koridorem
- 3) kolonie
- 4) smlouva s Anglií o neútočení na 25 let
- 5) s Polskem na 10 let
- 6) s Francií neplatí smlouva sjednaná na jaře 1939
- 7) odzbrojení

Nabídka byla formálně předložena také Polsku, které ji odmítlo. Komunisté prý vydali letáky, v nichž vysvětlují rusko-německý pakt: zradou Anglie! Rusko prý se dozvědělo, že Chamberlain jedná za zády Ruska s Německem (!). Zatímco byl Chamberlain na dovolené ve Skotsku, poslal prý do Německa svého důvěrníka.

V pátek prý přišla šifra, že Beneš pojede ke Stalinovi (!). Že po obsazení Gdaňska (!) bude ČS do šesti neděl vyklizeno (!).

V Městečku

2. září v sobotu 1939

Stalo se!

Ještě 31. srpna večer čekala jsem dle rádiových zpráv odklad. Leč ještě téže noci stalo se!

Lidé zpočátku nechápali pravý význam událostí. V Městečku se ráno povídalo, že dojde k německo-polské dohodě. Někteří tak rozuměli zprávám, jiní prostě povídali, co slyšeli. Mnoho jich čekalo analogii naší loňské zářijové kapitulace. Taková je síla propagandy. I inteligentnější posluchači rádia načichli stále se opakující sérií německého postupu a jeho úspěchů.

Během dne se situace poněkud jasnila a všichni lidé si uvědomovali: Polsko nebude kapitulovat! Během dne a navečer se ptali: co Francie, Anglie? Taková nedůvěra, takové pochyb-

nosti jsou v lidech zakořeněné po loňských zářijových událostech.

Přes to vše se večer občané Městečka sešli v hospodě, v počtu, jaký bývá jen v sobotu a v neděli. Seděli u stolu se šťastnějšími tvářemi než jindy.

Od těchto prostých občanů, kteří jsou obnosy, jež světová politika vsazuje do své hry, obraťme oči k ní.

Neuvidíme mnoho. Její „triky“ zůstanou tajemstvím i dějinám, politikové střeží žárlivě svá odborná tajemství, jako velicí kuchaři, básníci – snad jim ani není možno vyjádřit se přesně o svém umění. Tajemství „alkoven“ obklopuje politiku demokracií, právě tak jako obklopovalo politiku monarchií. Než přes toto tajnostkářství, vyznačující poslední týden diplomatických jednání, vynese historie myšlenkové schéma s určitou přibližnou a praktickou pravdivostí.

Co můžeme říci dnes?

Chamberlainovy projevy ve sněmovně: jeho zdvořilé a stále zdůrazňované ujištění, že Anglie dostojí svým závazkům, jeho ironické srovnání zásobování Anglie a Německa, které vstupuje do války s potravinovými lístky; další námořní mobilizace; dne 31. srpna hlášená evakuace dětí z Londýna atd. – to vše nemohlo nikoho nechat na pochybách o úmyslech Anglie. A tento úmysl je: odstranění nacistického Německa, Hitlerova režimu.

Dnes mluvilo české rádio o německém a ruském lidu. Co by si počaly kapitalistické státy, kdyby nastalo skutečné spojení nikoliv nacistického Německa a bolševického Ruska, nýbrž bolševického Ruska a bolševického Německa?

Než stalo se! Nyní již nikdo nezadrží síly, které se daly v pohyb. Dohady o tom, četl-li Ribbentrop anglickému velvyslanci notu rychle nebo pomalu, v kolik hodin došla anglická odpověď, kdy byly vlastně podmínky sděleny Polsku a jak a kdy na ně odpovědělo neb neodpovědělo – to jsou vedlejší věci.

I když se nám někdy zdá, že v životě člověka a v historii hrají úlohu maličkosti, přece vidíme ve skutečnosti něco zcela jiného: teleologii, ať již ji pojmáme ve smyslu realistické poli-

tiky nebo metafyzické etiky. Polsko spěchá s tvrzením, že Německo začalo střílet ve tři hodiny v noci, ze dne 31. srpna na 1. září 1939. Ať Německo tvrdí pravý opak. Ať demokratické státy spěchají zjistit ve svých rádiových relacích téhož dne útočníka. Ať Německo označuje za odpovědného viníka války Anglii. Kdo je vinen?

Toto vnější určení útočníka-viníka má snad smysl pro historické formulace, má smysl pro elaboráty mírových konferencí, toto určení má smysl pro širokou světovou veřejnost, jejíž smysl pro důkaz chce být uspokojen.

Byli jsme však svědky, jak se tento formální pojem viníka ukrývá k nenalezení do diplomatických akt, do rozhovorů mezi čtyřma očima, do určování časových souhlasností a rozdílů, do propagandy tisku, rozhlasů a projevů státníků.

Pro toho, kdo nelpí na liteře, je však smysl zcela jasný: Anglie s Francií jsou rozhodnuty učinit konec nacistickému Německu. Itálie bude nebo je odškodněna. Rusko bude prozatím vyčkávat. Amerika musí chtít věnovat alespoň hmotnou a morální podporu svým kapitalistickým kolegům. Střední Evropu očekává nové uspořádání.

Prostí Němci, a oni jsou prostí většinou, věřili do večera 31. srpna, že bude zachráněn mír. V Krollově opeře dostalo se jim v pátek prvního září dopoledne ohlášení hry, kterou nečekali. Doufali, že budou zas čísti na divadelní ceduli: MÍR. Hrdinská opera o pěti dějstvích. Obraz první: německá mládež zapaluje synagogu a oddíly SA a SS týrají bezbranné Židy a Židovky. Obraz druhý: ničení zednářsko-marxistického umění. Obraz třetí: vítězné obsazení cizího území bez boje. Obraz čtvrtý: návrat kolonií. Obraz pátý: vlajkosláva.

Ó tentokrát stojí na ceduli Krollovy opery (na červeném plakátě): VÁLKA!

Jsou tu sice rekvizity dřívějších představení: jsou tu prapory a poslové přinášejí telegramy, nadšené telegramy od obyvatelstva, které bylo právě připojeno k Říši.

Ale v dalším již není obvyklá výzva obyvatelstvu k radován-

kám, nýbrž vyhrožuje se tresty za poslouchání cizích rádiových stanic. A další obraz?

Diváci se bojí pohlédnout na jeviště, bojí se, že tam uvidí něco, čeho se báli, co zakrývali dříve nadšenými pokřiky a písněmi. Bojí se, že tam uvidí mrtvoly, válející se na zemi v děsivých postojích, bojí se, že tam uvidí hrozně zkroucené údy a rozšklebené tváře, bojí se, že uslyší blasfemie z úst lidí, jimž nezáleží již na lidech, na světě, na Bohu, na ničem, protože jsou stíženi nenesitelným utrpením. Bojí se, že uvidí na nádherné scéně Krollovy opery vyzáblé tváře vyhladovělých žen a dětí, ten expresionistický obraz, který spálili a vyhodili ze všech německých galerií.

Hra, kterou Krollova opera ohlašuje ve svém repertoáru, se již nejmenuje Mír, nýbrž Válka.

4. září v pondělí 1939

Noc ze dne třetího na čtvrtého září devatenáct set třicet devět

Kdy budete, slova, dosti přesná, kdy budete dosti pravdivá, kdy budete dosti veliká, abyste dle naší vůle vyjádřila velké city a události!

V tomto začátku září roku devatenáctistého třicátého devátého je nejvýstižnějším odrazem světového dění noc, na jejíchž rádiových vlnách se objevuje obraz současnosti.

(Německo zakazuje poslech cizích rádiových stanic pod přísnými tresty. Rozšiřování cizích rádiových zpráv stihá dokonce trest smrti.) Celá Evropa zní mohutnou symfonií svých řečí: francouzštinou, angličtinou, němčinou, polštinou.

Francouzština přednáší ústy Daladierovými svou klasickou heroickou výzvu.

Čím by byly barikády Evropy bez tebe, Francie?! Čím by byly barikády evropského ducha a svobody bez tebe, Francie! Evropa vydechla. Prapor Francie nad ní zavlál. Zas volají v Polsku, ve Varšavě zástupy: Vive la France! Zas volá celá Evropa:

Vive la France! Zas zní Evropou Marseillaisa, zas ji zpívají v duchu statisíce, miliony! Zas je Francie v ústech tisíců Evropanů.

Jsmo před tebou vinni, Francie, neboť krvácelas již nešťetněkrát za svobodu našeho ducha, za jeho vývoj a opět budeš krváčet. Stojíme před tebou s pocitem viny. V tomto okamžiku je tento pocit zastíněn dojetím a radostí z tvého velkého rozhodnutí a odhodlání. V tuto chvíli je tento pocit viny zastíněn opojením ze zpěvu Marseillaisy, obdivem, nadšením a vděčností. K tobě, Francie, nejkrásnější a vždy obětovaná. V tuto chvíli je vše zastíněno řečí státníka, jehož školními předlohami byl sloh Corneillů a Racinů.

Post Parisien, Toulouse, Lille, Francie!

Francouzská vláda a ministerstvo války povolily vytvoření řádného československého vojska, jež bude bojovat na francouzské frontě. Hrdinové! Je-li jméno hrdina používáno v různých smyslech v době míru, má jen jeden, a to svůj prvotní význam v době války. A patří-li všem neznámým vojínům, vykonávajícím svou vojenskou povinnost, patří nejvíce těm, kteří ji vykonávají dobrovolně. Všichni, kdo vstoupili pod československý prapor ve Francii, jsou hrdinové. Jejich obětí jsou smířeny všechny výtky, jež jsme kdy vyřkli proti Francii a které Francie mohla vyřknout proti nám.

Anglie promluvila ústy svého krále a ministerského předsedy Chamberlaina. „Blahoslavená Anglie“, jak napsal ve svém listě mistr Jan Hus. Mocná a blahoslavená Anglie!

Uvaga, uvaga!

Bože, to je ten úzkostný hlas, to je hlas, hlásící čísla, to je hlas, který hlásí nálet letadel, to je hlas, jenž hlásí počet mrtvých a raněných. Bože, to je vzdech krveprolití, zkázy, zhouby, zoufalství, bídy a smrti.

Německé, francouzské, anglické řeči nám vysvětlují světové dějiny těchto dnů a hodin. Zápasí mezi sebou. Usvědčují se vzájemně ze lži. Pravdu budou čísti naši potomci v učebnicích historie. Pravdu?

Až živé hlasy dnešní noci budou bloudit co stíny tištěných

slov a představ, až živí lidé dnešní noci budou jen stíny slov, bude pravdou – ne – poslouchejte dnešní noci symfonii hlasů Evropy. Její dějiny se tvoří, ještě nejsou napsány, její dějiny žijí, její dějiny právě mluví, její dějiny začínají krváčet, sténat, zoufat, šílet, doufat, bojovat, zápasit.

Pane Bože, buď s Evropou! Ty víš, co Evropa pro nás je, to pro nás není jen země a národy, Evropa pro nás ztělesňuje řád lidskosti, řád spravedlnosti, řád svobody.

Středa 6. září 1939

Francie, Anglie, Polsko si vyměňují slavnostní telegramy, slavnostní podpisy, slavnostní sliby, přísahy. Pod těmito vlajkami a výstřely slavnostních úmluv dává se do chodu válečný stroj, téměř bezhlučně se roztáčí obrovské písty Dieselových motorů. Válečný rytmus šustí, šustí jako křídla, jako mořské vlny, nese kabinu radiotelegrafisty, telefon ministerstva války, otvírá a zavírá vysoké dveře úředních paláců. Tento nehlučný rytmus o nesčetných lidských silách je přehlušován vojenským pochodem (jako když odplouvá loď), znějícím ze všech stanic. Pochod pěšáka.

Také moje záznamy se stávají záznamy prostého pěšáka. Nemám přístup do rádiových kabin, jež posílají šifrované depeše, nemám přístup do ministerských porad, nemám přístup k tomu obrovskému Dieselovu motoru o milionech lidských sil. Již se otáčejí jeho naolejovaná ložiska, již nás oblévá svým horkým dechem. Jeho průmyslová, peněžní a lidská spotřeba je obrovská, nemyslitelně obrovská.

První výkřiky, první zoufalství tonoucích na lodi „Athenia“. Budou se opakovat všechny válečné filmy posledních 25 let? To se nám zdá potud, pokud jsme neviděli skutečnost, skutečnost zcela jinou než dramatické příběhy, literatura a hrůzy válečných filmů posledních dvaceti pěti let.

Nejsou již tyto řádky válečnou literaturou? Válečnou literaturou pěšáka – ještě méně: válečnou literaturou civilisty.

A přece mě něco nutí setrvat při úkolu, který jsem si předevezala.

Včera jsem slyšela z rádia o Duhamelově článku ve Figaru. Vidím, že i spisovatel může v těchto dobách mít nějakou zásluhu. Jsem ovšem pouhý pěšák-spisovatel. Než těší mě pomýšlení, že práce spisovatele nestává se ani dnes zbytečnou. Že je i literatura militants, bojující.

7. září 1939

Pěšák číslo jedna: Převážel mě převozník na osamělém přívoze (dne 3. září odpoledne). Zeptala jsem se ho, ví-li již, že vypukla válka mezi Německem a Francií a Anglií. Odpověděl: Tak je to dobře. Ať mu někdo ukáže! Copak je to možná, aby někdo přišel, loupil, dělal ochránce a zařizoval se tu jak na věčné časy? Tak je to dobře.

V hospodě u přívozu hrála harmonika. Tam mají také rádio, alespoň nám to řekl převozník. Tam on také poslouchal Hitlerovu řeč z Krollovy opery.

Pěšák číslo dvě: Švadlena, hezká, buclatá, s učednicemi mezi čtrnácti a dvaceti lety. Muž je šoférem, majitelem garáží, ona celý rok šije a zkouší šaty maloměstským dámám před svojí „psyche“ z výbavy, v neděli, jak je rok dlouhý, zůstává doma, aby otevřela, kdyby někdo chtěl vyjet nebo vjet do garáží. Poslouchá rádio, to je její zábava. Včera stála s metrem okolo krku nad zeměpisným atlasem, položeným mezi rozstříhané látky. Hledala polská města, nařikajíc: já už to rádio nebudu poslouchat, tady v té mapě nemohu nic najít!

Dnes by našla i v té své staré mapě, že Němci dobyli Varšavu.

8. září 1939

Giraudoux mluvil včera do rádia o vojenské situaci.

Tak tedy slyším poprvé váš hlas, pane Giraudoux! Nedovedl jste zapřít, mluvě o dnešku, svůj básnický přízvuk, přednes, po-

lotóny, jimiž jste jindy vyjadřoval jemná hnutí mysli a srdce. Před vámi jsem zaslechla kus přednášky o obelisku na Place de la Concorde, o Rodinovi, Balzakovi atd. Tak se stalo, že jsem současně s vašimi slovy o vojenské strategii slyšela šumění vodotrysků na Place de la Concorde. Vaše básnické postavy stály na podstavcích mezi zelení a v jejich blízkosti šustily pneumatiky. Ve zvuku vašeho hlasu promísily se na okamžik básnické postavy s nymfami vodotrysků, živé Pařížanky s postavami vašich románů a polskými válečnými zprávami.

Proč to píšete? Protože ještě existuje váš svět. Svět Giraudoux, svět básníka, svět Francie, svět úředníka francouzské vlády. Upínám se k tomu, jako se člověk v zoufalství upíná k naději, nebo jen ke vzpomínce. Mně se totiž chvílemi zdá, že i tento váš svět je ohrožen. Vy to pochopíte: zmocňuje se mě hrůza, ne ze skutků, ale ze slov německých tiskových kanclářů.

Nebojím se, čtu-li o jejich vítězství, nehrozím se, čtu-li o válečných hrůzách, o dětech přibitých za jazyky ke stolu, o ženách střílejících z domovních střech. Hrozím se nepřičetnou hrůzou, čtu-li:

„Obsazením Katovic se vrací celé území dosavadního polského vojvodství po osmnáctiletém polském útisku a nespořádaném hospodářství opět k německé vlasti. Radost obyvatel při vstupu prvních německých oddílů neznala mezí. Nesčetná okna byla opatřena obrazem Vůdce, obklopeným květinami. Radost nebyla kalena ani tím, že tu a tam ještě polští povstalci se pokoušeli střílet z domů...“

Již v úterý ráno převzala německá civilní správa úřady. Její první péče platila přirozeně ztýranému a vyhladovělému obyvatelstvu, pro něž zajistila otázku výživy a učinila opatření pro velkorysý zařazení do pracovního procesu...“

(V Třinci Poláci nechali vyhasnout roztopené pece i se železem. Bude nutno pece rozbourat a znovu vystavět. Na vedoucí místa závodů byli povoláni Němci, na ostatní Češi, hlavně čeští dělníci, kteří odtud byli vyhnáni na podzim 1938. Museli se vystěhovat do dvou, do tří hodin, byli týráni, nesměli s přípřeží přes hranice atd. Dnes za to Poláci tisícinásobně pykají.)

„Na úředních budovách byly vztyčeny německé vlajky v rámci oslav, jichž se zúčastnily tisícihlavé zástupy...

Horní Slezsko je svobodné...

To, po čem jsme dlouho toužili, daroval nám Vůdce. Hodina osvobození udeřila...”

Pane Giraudoux, vy pochopíte, že sama věta jako: „velkorysé zařazení do pracovního procesu“, vzbuzuje živočišné šilence, hrůzu, zuřivost.

V sobotu 9. září 1939

Varšava je dobytá. Anglické rádio to hlásilo suše, bez komentářů, v řadě ostatních událostí, mezi nimiž se znovu opakuje nálet anglických letadel na Wilhelmshafen. Anglické letectvo shazuje letáky. Čemu Němci více uvěří? Letákům, nebo úspěchům svého vojska? V Polsku padají ženy, děti. Francouzské rádio mluví povědomým vojenským slohem o „prolínání“ vojsk mezi Maginotovou a Siegfriedovou linií. Snad jde o nějakou obyčejnému člověku neznámou vojenskou nebo politickou taktiku. Chceme věřit, chceme důvěřovat silám demokracií. Je první týden války. Události jsou však příliš otřásající, než bychom netrpěli strašnými pochybami.

Znamená demokracie jen schůze, výbory, podvýbory, parlamentní rezoluce, slavnostní prohlášení, obětovanou Habeš, obětované miliony Španělů, obětované Československo, obětované Polsko – Pánové, vy jste nepochybně chytřejší než já, víte dobře, co ještě může následovat. Co znamená vaše rezervovanost? Sílu, nebo slabost?

V Praze vlály prapory na oslavu pádu Krakova. Včera se mluvilo o proražení Siegfriedovy linie, o tom, že československé vyslanectví v Moskvě nebylo zrušeno. Rusofilství je v českém člověku hluboce zakořeněno. Dnes právě tak jako v roce 1914.

Doslechla jsem se, že do Čech došla tajná šifrovaná depeše, v níž se mluví o tajné klauzuli německo-ruského paktu. Šifra byla vyložena dvojím způsobem:

1) Rusko trvá na samostatném Československu v rozsahu do *druhého pásma*.

2) Rusko trvá na samostatném Československu, v první řadě bude vyřízena otázka gdaňská, v *druhé řadě* otázka československá.

Dnes po Göringově řeči a Chamberlainově telegramu dobrá nálada. Když jsem se ráno probudila, řekla jsem si nahlas: Excellence! (Tak totiž začíná Chamberlainův telegram Benešovi.)

Počítalo Německo s mírem po pádu Varšavy?

12. září 1939

Rusko mobilizuje několik ročníků. Je to normální opatření státu, jemuž se blíží k hranicím válečný konflikt? Jaké úmysly má Rusko? Zakročit proti Německu? Ve svém zájmu o Ukrajinu, ve svém zájmu proti tvoření okrajových států? Zakročilo by proti německému slibu samostatnosti Ukrajincům?

Mohlo by Rusko vypovědět rusko-německý pakt o neútočení, protože z německé strany nebyly vyplněny některé jeho tajné klauzule (například osvobození ČS)?

Zamýšlí Rusko zkomunizování Německa? Je možno, že by Rusko vystoupilo jako německý spojenec?

To jsou fantazie, jež se nám zdají fantaziemi po uzavření rusko-německého paktu. Kromě Ruska je rozložení světových sil jasné. Rusko nám zůstává záhadou.

13. září 1939

Stále tytéž otázky:

Naše noviny pouštějí zprávy o částečné mobilizaci Ruska, o zhoršení anglo-ruského poměru.

V Městečku se dokonce zas mluví o tom, že Litvinov vystřídá Molotova.

Evropsko-ruská situace z let 1914–1918 se opakuje. Naše nadšení pro Rusko z roku 1938/1939 lze velmi dobře srovnávat s českým nadšením prvních válečných let 1914.

Večer

Post Parisien hlásí (česky), že Izvěstije, po období tiskové neutrality, označují Německo jako útočníka.

16. září 1939 v sobotu

Pánové, diplomati a politikové, přečtěte si Karla Krause! Některé zdvořile nebo nezdvořile rameny. Neříkejte, že politika je jen věcí politiků, že světová politika je věcí realismu; že je věcí hospodářských a průmyslových zájmů.

Neusmívejte se spokojeně, podaří-li se vám nějaký politický nebo diplomatický tah, a ptejte se dříve, na jakých mravních a ideových základech spočívá. Přečtěte si Karla Krause, dejte ho přeložit pro své poslance, nedovedou-li německy. Z četby Karla Krause by snad názorně pochopili, že politika nespočívá jen na chytrosti a obratnosti, nýbrž na hlubších základech. Hra s hospodářsko-průmyslovými tahy se dá provádět po určitou dobu, snad i po desetiletí. Pak ovšem má tím důraznější následky. Přečtěte si dnes, v září 1939, dokumentární stránky Karla Krause z válečných let 1914–1918.

Pak uvidíte, že se v Německu 1939 opakuje to, co se tam dalo roku 1917.

Myslili jste, že stačí jednat s několika politiky a průmyslníky? Zapomněli jste na ducha, který ovládal Německo v letech 1914–1918. Protože jste na to zapomněli, objevil se obraz Hitlerův, obdobný obrazu císaře Viléma, oba v masce nadzemského secesního rytíře. Protože jste zapomněli na ideu, opakují se v německém tisku německé projevy minulých válečných let.

„Eine wilde Kriegsbegeisterung lag im Deutschen, das merkte man.“

Es soll immer englisches Pilotenblut regnen.“

Pánové, to jsou doličné věty ze „Světového soudu“ Karla Krause. Zdá se, že tam marně uvedl množství usvědčujících důkazů, že tam marně uveřejnil fotografii světelné arabesky v podobě začátečního písmene představitele německého národa, zároveň s fotografií matky s dítětem na klíně, v plynových maskách.

Opět je ochoten zprostředkovat mír papež i aristokracie. Pánové, začíná opět ten strašlivý mumraj, jen proto, že jste zapomněli na ideu.

Budete-li stále jen hospodářsko-průmyslovými a politickými odborníky, budete-li ideu pouze využívat, používat ji, kde se vám bude hodit, zneužívat, pak hrozí Evropě nové a nové boje, nové a nové neštěstí.

Němci dnes hlásí dobytí petrolejových polí a Rusko vyzývá k vlasteneckému boji.

Pánové, radte se a spolupracujte s nejlepšími hospodářskými a průmyslovými odborníky, ale nezapomínejte při tom na ideu. Jaká je tato idea? Ať za mě odpoví Karl Kraus:

„Das tägliche Leben, das tägliche Sterben. Halten wir's durch! Warten wir ab, wie lange diese Bedingungen ihre Tragfähigkeit und Geltung bewahren. Es kommt die Zeit, wo stärker als der siegreichste Staat die Erkenntnis sein wird, dass kein Machtzuwachs, aber selbst nicht die Machterhaltung den Verlust an Lebenswerten, den sie bedingen, lohnen kann. Ich spreche gegen die Hochverräter an der Menschheit! Ich spreche im Namen einer Iredenta des sittlichen Ideals!“

18. září v pondělí

Dne 17. září v neděli 1939 překročila ruská vojska polské hranice. Ruská vláda podala vysvětlení, že se tak stalo k ochra-

ně běloruských a ukrajinských zájmů v Polsku. Tento důvod jednání se zdá v určitém smyslu pravdivý. Neboť den předtím vysílalo německé rádio „osvobozující“ provolání polské Ukrajince. Jak dalece je toto provolání a vojenské zakročení Ruska v Polsku obsaženo v rusko-německém paktu? Dojde ke srážce německo-ruských zájmů v Polsku? To naznačilo již francouzské a anglické rádio. Německo však vtažení Rudé armády do Polska netajilo, české rádio to hlásilo již v dopolední relaci, což mluvilo v první chvíli pro rusko-německé dorozumění.

Večerní německé zprávy se však zdržely předpokládaného jásohu nad novým dělením Polska. Zdá se, že Německu působí těžkou hlavu anglická blokáda, zadržení tankové lodi pro dopravu nafty, benzinu, minerálních olejů. Německo nemá čistou radost nad ruským prohlášením, že polský stát přestal de facto a de iure existovat.

Proto dnes ráno Německo mluví zas o míru. Proto by rádo uzavřelo mír s Francií, proti níž, proti sladké Francii, nemá žádných územních požadavků (právě tak jako nemělo proti Rakousku, Československu, Polsku). Německo nechce prolévat krev synů Francie, proto by ji rádo odloudilo od jejího svůdce, válečného štváče, piráta (to je nový obrat) - Anglie.

Západní mocnosti myslí dnes jistě na Rusko, na Rusko, posouvající své hranice možná o několik set kilometrů do Evropy. Nechtěly by se snad západní mocnosti (Anglie) opět spojit s Německem, aby byla vytvořena hráz proti bolševismu? Ale jak, pánové, jak? Není pozdě? Německo má smlouvu o neútočení s Ruskem. Smlouvy ovšem nic neznamenají, proto to v Evropě tak dopadá. Avšak německá a ruská armáda mohou každou hodinu stát proti sobě. Nebylo by tady východisko?

Pánové, jste si tak jisti, že vaši politikové pochopili (dříve než bylo pozdě) problémy střední Evropy? Víme, kupříkladu, že ovládají bezvadně problémy Dálného východu, ale ten kus země na východ od Rýna jim zůstává nějak cizí. Tam leží i ten kousek země, o němž mnozí do podzimu 1938 neměli žádné

znalosti. (Podobná myšlenka mě napadala již dříve, kdykoliv jsem četla anglické, americké a francouzské úvahy o německé, středoevropské a hlavně ruské literatuře.)

Rusko prohlásilo, že jde hájit zájmy svých soukmenovců. Že přichází zajistit pokojný život v míru polskému lidu, opuštěnému nesvědomitou vládou. Kam až sahá hranice polského obyvatelstva, jež Rusko tímto výrazem míní? Nedá se hranice ruských zájmů vyznačit rudou čarou panslavismu? Nesouvisí Ukrajina ruská s Ukrajinou polskou a tato opět s bývalou Podkarpatskou? (SSSR prý uznalo de facto a de iure Slovensko!) Maďarsko prý se již děsí slovanského bloku, obklopujícího jeho hranice.

Nyní jsou poděšeni všichni.

Včera při usínání se mi zdálo, jako bych ležela v železničním vagoně. Přemáhal mě spánek a v polospánku se mně míhaly světelné signály a slyšela jsem úryvky cizích řečí, němčiny, francouzštiny, angličtiny, ruštiny? Co je napsáno na železničním vagoně, v němž spím? Nestojí tam Varšava - Praha? Istanbul - Paris, Beograd - Berlin, Wien - Zürich, Hamburg - Vlissingen, Praha - Bratislava, Praha - Roma? Zdálo se mi, že se na střeše vagonu hromadí jinovatka, a že až ráno procitnu, uvidím cizí tváře, uslyším cizí řeč. Kam míří ten vagon, v němž usínám? Jaké názvy velkoměst jsou umístěny pod mou hlavou? Otevřu-li namáhavě oči, zahlédnu světelné signály, slyším úryvky cizí řeči, vlak stojí na nádraží, pára hučí, vlak vyjíždí, na jeho střeše se hromadí jinovatka, sněh, možná, že po okně tečou kapky, ráno, až se vlak zastaví na cizí stanici, třeba bude svítit zas slunce.

Později:

Deutschland Sender mluvil o pravděpodobném vypovězení rusko-německého paktu.

Četba:

Karl Kraus: „Entseelter so um den Sinn des Dings gebracht war die Papiersprache, die wir in diesem Krieg audatmen, noch nie...“

Waren die Meschen, denen das angetan wird, noch imstande, die völlige Erstarrtheit des vorgeschriebenen Denkens, die solche Gassenhauer des politischen Optimismus entstehen lässt, zu spüren, sie hätten sich dagegen aufgebaut.“

Četba v českých novinách: Dvě nařízení Reichsprotektora in Böhmen und Mähren.

V Městečku

19. a 20. září 1939 ve středu

„Právě před válkou vypovídala II. Internacionála na sjezdu v Basileji v tomto smyslu válkám boj a vybízela všechny socialistické strany k mezinárodní solidaritě i proti vlastním státům, válku rozpoutavším a za ni odpovědným. Přesto mezinárodní solidarita stran dělnických a dělnictva vůbec se neosvědčila hned při vyvolání světového konfliktu. Nestal se ani vážný pokus opravdu ji projevit. Každá z velkých stran socialistických po zcela krátké chvíli váhání zaujala svůj vlastní postup, o Internacionálu se mnoho nestarajíc.“ (Beneš: Světová válka a naše revoluce)

„Ze zprávy vychází také najevo, jak značné rozpory vypukly ve francouzské odborové organizaci. Odbory horníků, lodních dělníků a poštovních zřízců sdělily odborové ústředně, že s ní přerušují všechny styky.“ (Z Národní politiky ze dne 19/IX/39)

Historie se opakuje, opakuje se tentýž pohyb, jenže tentýž pohyb provedený podruhé může a bude míti se vší pravděpodobností jiný výsledek než poprvé. Jako když uhodíme sekerou na totéž místo. Pohyb se opakuje, výsledek se mění.

Světové mínění, prezident Roosevelt, všichni váhají s vynesením soudu o vtažení SSSR do Polska. Obsazení polské Ukrajiny Ruskem se zdá nutností, neměla-li být obsazena Německem. Ale co se bude dít dále? Na to čeká celá světová veřejnost, a třebaže byl již Anglií vysloven oficiální protest, hlásil rozhlas, dokonce český, že Velká Británie prý hledí získat SSSR.

Německo hlásilo již před několika dny obsazení Brestu Litevského a nyní připouští, že Brest Litevský je obsazen ruským vojskem. Ve Varšavě se hrdinně bojuje proti Němcům a ruská vláda prohlásila, že přináší polskému lidu mír. Němci bojovali o Lvov, který bude zabrán Rusy. Rusové pouštějí přes polsko-rumunskou hranici uprchlíky.

Hitler ve své včerejší řeči v Gdaňsku mluví o dohodě s Ruskem, o dohodě a o ničem více, spěchá, aby se co nejrychleji vzdálil od té ožehavé otázky. Postupuje nejasně a i na hlase je znát, že to, co říká, mu nejde od plic. Žádný jástot nad úspěchy, jen vychloubání plné zlobné trpkosti. Kdo za posledních dvanáct měsíců poslouchal řeči Hitlerovy tolikrát jako my, byl včera překvapen nedostatkem výbojnosti a stupňování. Nebo snad je to proto, že se představení již tolikrát opakovalo? Výkřiky Sieg Heil, Fuj a Wir danken unserem Führer, jež námi otřásaly na norimberském sjezdu na podzim roku 1938, zní slabě a unaveně. Jako by sbor na scéně nebyl již tím zanícením sborem ochotníků, nýbrž chórem, opakujícím mechanicky naučenou úlohu.

Zoufalý osud Polska visí jako deštěm a mlhou severního moře prosáklý baldachýn, v němž na oslavu veliké události byly vetkány všechny výjevy vojenského tažení. Který tkadlec by dovedl v tak krátké době, v osmnácti dnech! utkati vzor, v němž by bylo vidět tisíce děl, tanků, aeroplánů, ženoucích se přes sta kilometrů, přes tisíce mrtvých, přes města, přes silnice, přes továrny! V době, kdy vítězné tažení a porobení země trvá pouhých osmnáct dnů, našel by se jistě tkadlec, jenž by utkal ten velkolepý tanec mrtvých.

Tisíce zajatců je odváženo do Německa, kde budou rozděleni sedlákům k práci, tisíce běženců prchá přes hranice, tisíce mrtvých leží na zemi.

Bohatý baldachýn, utkaný za pouhých osmnáct dní ku počtě vítězi visí v slavnostním sále přístavního města Gdaňska. V podzimním soumraku blednou jeho barvy, zasvítí kachlíky starodávného delftského krbu a bledé tváře mrtvých a zajatců.

Pod baldachýnem vyslovuje Hitler vždy slaběji působící výhrůžky proti válečným štváčům, proti jejich cílům, proti versailleskému míru.

„Cílem světové války dnes jest odklizení režimu, který tuto válku a její hrůzy způsobil a kterému nelze důvěřovati v žádném jeho jednání a závazku; nejde o boj proti německému národu, jde o boj proti jeho autokratickému pánu.“

Tato slova jsem četla dnes odpoledne v Benešově „Světové válce“.

Ano, slova se opakují, dějiny se opakují, s různými obměnami, s různými výsledky. Ať jejich jednotlivé složky pokládáme za náhodné neb účelné, nakonec se nemůžeme ubránit mínění, že z celku vystupuje určitý smysl, jemuž říkáme: pravda. Pokládejme za náhodu, že jsem četla dne 19. září 1939 Benešovu Světovou válku, na stránce 494; pokládejme za náhodu, že člověk, jehož slova ve mně žila celý den, promluvil ke mně večer na krátké vlně z Londýna.

Člověk věřící v hmotu pravdy a nikoliv v sílu ducha lži dožívá se často téměř zázračných uspokojení. Pravda žije, i když ji vidíme zdánlivě mrtvou, pravda vítězí, i když ji vidíme zdánlivě poraženou, i když navenek je třeba jen názvem lidového ilegálního časopisu, který se mně dnes dostal do ruky.

V Městečku jsou dnes všichni nadšeni od starosty a pana učitele až k papírníkovi a holičovi.

Uplatnění pravdy v dějinách není ovšem tak jednoduché, jak si to představují občané v Městečku, není ani tak jednoznačné, jak to symbolizuje náš státní znak.

V dějinách si neústupně a bezohledně razí cestu a „vítězí“ nezájem jednotlivých států, nýbrž „pravda“ jim nadřazená. A ta je dnes nepochybně někde v myšlence svobody národů a sociálního zrovnoprávnění. Myšlenky se nedají spoutat. Objevují se pak třeba zkresleně a zkřiveně. Takový příklad máme před sebou v nacismu, zkreslujícím i myšlenku sebeurčení a socialismu.

Mravní, společenské, hospodářské a politické problémy, které se vynořily válkou 1914–18 a jež jejím zakončením zřejmě nebyly vyřešeny, objevily se znovu ve světové válečné krizi 1938/39.

AMERICKÝ DOSLOV

New York, 8. prosince 1948

Je tomu téměř deset let, co byla napsána tato kniha. Deset let jsem marně čekala na její uveřejnění a možná, že se ho nikdy nedočkám. Byla již vysázena, jak ukazuje rukopis, avšak politické poměry opět zabránily jejímu vyjití. Pročetla jsem svůj rukopis znovu jako emigrant. Opakuji, co jsem napsala ve své předmluvě: jsou-li v mých pamětech omyly a naivnosti, je tam přesto zachycena část skutečného světa, tak jak byl v okamžiku, kdy byl prožíván, ne v retrospektivě. Je pravda, že tato historie je „parochiální“; avšak věřím, že tento zlomek dějin má svou cenu, protože je jejich lidským svědectvím. Po deseti letech je stále ještě aktuální otázka lidské svobody a lidského života, nejen pro Československo 1939, ale pro celé lidstvo.

Milada Součková

MLUVÍCÍ PÁSMO

I was never but also never
not? 17/XI/75

Zas budu reptat,
ani slasti lásky mě neusmívá se světem!
Zas budu slyšet vlastní slova,
jež jsem se po celý život snažil přizpůsobit dospělým.
Zas si budu myslet:
jděte do starého haraburdí, teď jdeme my!
Dejte nám volnost, volnost, volnost!
Nikdy se, mládeži, neobdivuj starším lidem!
Neboj se, pravdu máš jen ty!
chceš-li utéci z dozoru starších,
chceš-li udělat něco, co zakazují,
neboj se!
Jednou budeš spínat ruce nad svými nerozumy,
jednou dáš za pravdu starým lidem,
ale to už budeš starý.
Ztratíš-li v mladém dobrodružství pochvalu starších,
jen se nečervenej!
Jen mladické nerozumy dělají z tebe hrdinu.
Každý máme zapotřebí být jím jednou v životě.
Nechceš-li zvolit jeho povolání, buď jím alespoň ve svém mládí!
Ó mladí hrdinové,
hřeji se pohledem na vaše urostlá těla, na vaše vzpurné myslí.
Vaše neobratnosti slibují mnoho do budoucnosti.
Jen divoce, odvázně!
Nechte těm starým mozklům starosti o budoucnost!
Budoucnost? jaká budoucnost?
Budoucnost vašeho stáří.
Nenamlouvejte těm dětem, že budou starými lidmi!
Běhejte, houpejte se, divočte!
Ať staří říkají, že jsou to všechno hlouposti.
Co máte uctívat? památky minulosti?
Nad minulostí kamenných sloupů, kamenných desek,
Nad minulostí morových ran a světových válek.

Nad minulostí létají houpačky.
Kramáři volají děti, mládence, panny.
Kdo chce vydělat, potřebuje mládí.
Kolotoč jezdí dokola, houpačky létají nad minulostí,
nahoru, dolů, dokola.
Jeň leťte vysoko nad ty kamenné vyhrůžky,
vzhůru nad náměstí! výš než koruny lip!
Neposlouchejte výstrahy dospělých!
Neposlouchejte hudbu ze dveří,
odkud na vás volají, že v prach a popel se obrátíte.
Poslouchejte kramářskou píseň, píseň houpačky:
zpívám, a to mi stačí.
Tam vysoko ve vzduchu mluví vzdálená města.
Tam vysoko ve vzduchu mluví cizí řeči.
Ó učte se rozumět vzdušné řeči!
Slyšíte ji? Právě se houpe a směje.
Naučte se jí, mládenci, žádné děvče vám neodolá!
Jiná řeč se zabodává do vzduchu ostrými střelami,
naučte se vyhnouti se jim,
učte se řeči velkých filozofů a komediantů!
Nyní jsou ve vzduchu nějaká známá slova!
Není to naše řeč, a přece je příbuzná.
Ó učte se rozumět vzduchu!
Tajemství zemí a moří je vsáknuto v jeho oblaka.
Tajemství vesmíru proudí jeho prostorem.
Zahodte staré sbírky nerostů a vajec!
Copak vás neomrzely ty staré střelnice?
Vzhůru nad náměstí!
Zpívám, a to mi stačí!
Nechte starce, ať žebrají u kostelních schodů,
Nechte starce, ať žebrají na minulost,
Nechte starce, ať truchlí u starých pomníků,
Nechte starce, ať žvaní po hospodách své rozumy.

S čím je nespokojen?
S jídlem, s kytaristou, se svou myšlenkou?
Dáma v broderie Anglaise se šťastně usmívá.
Očekává ji kočár.
Ráno po nich není ani památka.
Dopis pro knížete je v přihrádce pokoje číslo 36.
Broderies Anglaises jsou vystaveny v obchodě na nábřeží.
Před hotelem se ozval výstřel.
Revolucionář?
Les cloches de notre pays.
Ozubená dráha jede na Pannu.
Jsem ještě dítě a nerozumím všemu.
Na lukách se pasou stáda Galapeter.
Hledám protěže (marně), hořce, alpské růže.
Les cloches de notre pays.
Zvonce živé Galapeter zvoní,
z údolí přibývá mlhy,
mlha houstne,
zvonce zní stále tlumeněji.
Les cloches de notre pays.
Naučil jsem se vaší řeči, zvony kantonů.
Chodil jsem do vašich škol.
Spolužáci mluvili nářečím zvonců s dvěma zrnky nad u.
Bloudil jsem rodištěm Rousseauovým.
Nerozuměl jsem jeho myšlenkám.
Stával jsem na mostě, nad turbinou, blízko ostrůvku Rousseauova.
Chodil jsem do vegetářské kuchyně, do studentského domova,
chodil jsem k obchodníkovi se známkami,
na koncerty Ansermetovy,
na taneční večery Sacharova a Clotildy von Derp,
na Lenormandovy Les Ratés, v nichž hrál Pitoëff,
do uhlířského krámků pro kolečka dříví,
na přednášky Duhamelovy.

Jistě jsem tě někde potkal, revolucionáři!
Měl-li jsem já nebo ty peníze, v Old India, či v Parc des Eaux-Vives?
Pamatuješ se na starého pána?
Přinesli mu láhev vína v proutěném košíčku.
Na starého milovníka v holandském penzionu?
Les cloches de notre pays.
Bise šlehala jezero, kameny, nábřeží.
Madame de Warrens!
Les cloches de notre pays!
Přijměte moji zpověď, mé vyznání!
Lidé se budou posmívat mé lásce k Vám,
jejím výstřednostem a nepoměru věku,
něžnosti, smyslnosti, chimérám,
bezohlednosti a dobrotě.
Vyčítejte mi poklesky, páchané z živosti mládí,
„Le bonheur pur et plein“ byla léta strávená s Vámi.
Procházky, četba básní, Encyklopedie!
Les cloches de notre pays!
Může příroda páchat zlo?
Půvabe přirozenosti a mládí,
nechápeš nic, co není přirozeným štěstím.
Ostrůvku blaženosti!
Slyšeli jste zvony našeho kraje.
Au quatrieme top,
il sera exactement dix-neuf heures trente minutes.
Jen zlomek minuty trvala vzpomínka.
Nařídte si správně hodiny!
Letecká dopravní služba mezi Amerikou a Anglií:
„Caribou“ a „American Clipper“
setkaly se nad Atlantickým oceánem,
vzdáleny od sebe 16 kilometrů,
vyměnily si rádiové pozdravy.
Slyšte zvony našeho kraje!

Japonci zvýšili ruským dělníkům mzdy o 15 %.

Slyšíte zvony našeho kraje?

Včera bylo v Madridu popraveno 8 osob,

mezi nimi jedna žena,

v souvislosti se zavražděním majora Gabaddona.

Slyšíte zvony našeho kraje?

Před čtvrt hodinou byly zahájeny letecké manévry Velké Británie,

za účasti 1300 letounů a 300 000 mužů a žen.

Slyšíte zvony našeho kraje?

Sheffield, Droitwich, Evesham, Salisbury, Southampton,

Britton, Dover, Margate, Norwich, Londýn, Birmingham,

Nottingham.

Slyšíte zvony Kremlu?

Kytaristu před hotelem v Luzernu?

Les cloches de notre pays!

Slyšeli jste zvony našeho kraje.

Výročí světové války!

Někteří z vás byli v té době příliš mladí,

aby se pamatovali na bídu a nouzi.

Kdo pamatuje na srpen 1914?

Na zmatek u stolů ve švýcarském hotelu?

Vaše děti neznají fronty před obchody s potravinami,

nedostatek uhlí,

ulice s prázdnými krámy,

ulice s průvody,

vojáky na dovolené,

lístky polní pošty,

zprávy z fronty,

revoluce.

Zvony našeho kraje.

Les cloches de notre pays.

Mír! Nové uspořádání Evropy.

Les cloches de notre pays!

Podzemní dráhy, železnice, autobusy, parníky dopravují

160 000 návštěvníků za hodinu

na WORLD'S FAIR 1939.

Ač mě tam nedopravila dráha, loď ani autokar,

jedu s výpravou Parmenida, rodem Řeka, z jihoitalského města Eley.

On putuje již od šestého století před Kristem,

připojil jsem se k němu teprve letos v létě 1939.

Uvidíme na světové pouti kouli šedesát metrů vysokou,

Sfairos, představující: bytí, pravdu, myšlení (tvrdí Parmenides).

Pythagorejci (z jeho průvodu) jsou zvědaví na číslo 0.

Pomocí rovných, nerovných, čtvercových, pravoúhlých, kubických

a pyramidálních čísel

představují si tvary World's Fair 1939:

Trojboký jehlan vysoký 210 metrů.

Pylon s anténou, ampliony, světlomety.

V kouli jest město zítřka, polis pro čtvrt milionu lidí.

Diváci, jichž koule pojme 600 najednou,

dívají se na ně, jakoby z letadla, z výše 3000 metrů.

Daidalovy sny jsou uskutečněny.

Chcete-li, hosté z Řecka, vzlétněme!

Vzlétněme nad New York, nad Manhattan!

Oceán je dole pod námi, přimhuřme oči,

dole jsou řecké ostrovy, Dodekanes, Malá Asie!

Město zítřka, Polis budoucnosti!

Jakou vládou se spravuje toto město, jaké má náboženství?

Jak mám odpovědět Parmenidovi?

Abych se zbavil trapných rozpaků, ukazují:

Dvůr míru, Court of Peace, Jezero národů, Lagoon of Nations.

Nyní nás veď k správcům všech těch věcí (přeje si Parmenides),

k zákonodárcům.

k politikům,
k učitelům lidu,
k filozofům,
Veď nás k Amplionům, promlouvajícím z oblaků,
Veď nás k budovatelům Míru,
Veď nás k těm, kteří dali lidem nová města,
nová křídla, nové lodi, nové oči, nové uši, nové myšlenky.
Veď nás k těm, kteří dali lidem nové bohy.
Ó studu ponížení!
Doufejme, že tu neprodávají řecké noviny,
Doufejme, že se Parmenides nedočte o nadvýrobě,
o nezaměstnanosti,
Doufejme, že se nedočte o následcích špatného hospodářství,
Doufejme, že se nedočte o válce.
Jen statečně! Slova nám pomohou z nesnází.
Rychle ke mně, má slova!
Ó slova, vy jste vytvořila tento svět!
Na počátku bylo slovo.
Dříve než biblické slovo bylo logos,
Thaletovo, Parmenidovo, Pythagorovo, Herakleitovo.
Jak mám říci, že Logos vystupuje jako intrikán v opeře!
Rychle slova, vytvořivší tento svět! pomozte z nesnází!
Ve jménu vznešených mužů, s nimiž procházím World's Fair 1939.
Nebyli tito vznešení mužové také lidmi?
Neupoutám jejich mysl vhodným lichocením?
Hle, Thalete, Parmenide, Pythagore, Herakleite,
Hle, svět, který povstal z vašich slov!
Co mluví hlas z oblaků?
Používejte vzdušné pošty!
K pozdravům z World's Fair 1939.
Přijedou příbuzní, musíme s nimi na výstavu, jakáž pomoc.
Používejte vzdušné pošty!
Dopraví denně miliony dopisů:

Nemohu se již dočkat okamžiku -
Používejte vzdušné pošty!
Rychlé spojení jest podmínkou moderního obchodu.
Vzdušná pošta dopraví včas vaše sdělení.
Nezdržujte své myšlenky!
Používejte vzdušné pošty!
Narodil se nám syn!
Slyšíš, Parmenide?
Tvá koule uzavírá v sobě zároveň nekonečný a konečný počet slov.
Zdá se ti World's Fair chudou?
Srovnáváš ji s rybím trhem na italském břehu?
Vnukal ti vznešenější myšlenky než trh na břehu Ameriky?
Můžeš jít s námi, my však se nemůžeme s tebou vrátit,
pohyb tvé koule jest jednosměrný.
Ó slova, tvořící svět naší sféry, přistupte ke mně!
Stvořte novou víru, nové symboly, ó slova, stvořte nový svět!
ó slovo, stvoř nové zákony,
ó slovo, stvoř nové filozofy,
ó slovo, stvoř nová města,
ó slovo, stvoř novou pravdu,
ó slovo, stvoř nové lidi!
Posílejte své dopisy vzdušnou poštou!
Narodil se nám syn.
Narodila se nám dcera.
Dopravíme denně miliony dopisů.
Glamour Glows, Beauty Beams for the Girl who travels with
Woodbury Creams.
Má milenka,
matka dítěte, narozeného roku 1940.
Glamour Glows, Beauty Beams for the Girl who travels with
Woodbury Creams.
Podobá se nymfě, má příjemný hlas?
Have you tried a Lucky lately?

SVĚT ROKU 2000.

Nadpis zní jako název dobrodružné knihy pro chlapce,
jak značka zboží pro široké vrstvy.
Tak to také má být, pročpak ne?
Což nebude svět roku 2000 pro statisíce, pro miliony, pro miliardy?
Na shledanou roku 2000!
Kde a jak se poznáme?
Budu mít v ruce tuto báseň.
Snad budu stát marně na rohu,
jako ty slečny a paní, co hledají seznámení v inzerátu.
Nestydím se za to.
Kdyby všichni dbali upjatě na to, co se sluší a nesluší,
kam bychom přišli?!
Já a ty roztoužené slečny a paní.
Již padlo to slovo: roztoužený!
Ano, jsem roztoužený, jako ty slečny a paní po lásce,
po světě roku 2000.
Ó nebude lepší léto než roku 1939!
Televize bude dokonalejší, to připouštím,
nebude se však nebe lépe zrcadlit v řece Lužnici,
její vlnky na bocích loděk,
čtrnáctiletých hochů skautů.
Z dnešních šestnáctiletých děvčat budou stařeny,
nic se nezmění, vždyť vidím, že všechny šestnáctileté jsou stejné.
Roku 2000 vzrostou severské státy o 3,2 %,
Britské ostrovy o 8,8 %,
Germáni o 17,8 %,
Slované střední a východní Evropy a Rumuni o 44 %,
Jihozápadní Evropa o 25,8 %,
Sovětské Rusko z dnešních 112,2 na 252 milionů.
Středisko evropské rasy se přesune ze severozápadu na jihovýchod.
Srdce Evropy! Slávy dcero!
Již víte, proč opěvám rok dvoutisící?

Půlmiliardová Asie vzroste na miliardu.

Severní Amerika se zvětší ze 141 na 316 milionů.

Ó Evropo, očekává tě nový únos?

Nechť je moje země tou nevěstou únosce!

Nechť její stavby jsou zasuty náplavem nového života!

Mně stačí, když bude i nakrátko dědičkou Evropy,

když přejme vznešený odznak moci, jež drželi v ruce:

Sokrates, Platon, Kant, Einstein, de Broglie.

Ó roku dvoutisící!

Splní-li se proroctví čísel, pak mohu doufati.

Ó občané roku 2000, obyvatelé našich zemí!

Ó školní učebnice, příručky, používané toho roku!

Mohu doufati, že se mi dostane té cti,

býti pro tento zpěv zařazen do příručky literatury?

Rád strpím opovržení mládeže,

nechť zahne s nechutí oslí ucho na této stránce!

Netroufám si prorokovat, kdo z ní bude zákonodárcem,

myslitelem, sochařem, stavitelem, básníkem, vynálezcem, státníkem.

Nechám se překvapit.

Z věštby stůjme jen na těch 44 %!

Žasněte nad způsobem života svých předků přírůstkem 44 %,

žasněte, chcete-li, nad těžkostmi našeho života!

Jsi nejen početnější a silnější, národe, roku 2000,

máš vynikati moudrostí a spravedlivými zákony.

Jsi dědicem Evropy!

Ó rozmnož své velké dědictví,

rozmnož je, aby jednou, dle řádu světa, přešlo do rukou jiných národů.

Miluji čtrnáctiletého Sokrata

a hochy a dívky, jimž bude roku 2000 čtrnáct let.

Řeknou snad (neřeknou-li to moji současníci):

chce nás ten člověk opít rohlíkem?

Smějte se mi!

Ten rok 2000 vidím v chůzi dnes šestnáctiletých děvčat.

uslyšíte:
pochod mistra Wagnera,
pochod z Lohengrina,
pochod poutníků,
pochod kajcníků.
Ó duše, jsi nasycena?
LES SALTRATES LES SALTRATES LES SALTRATES RODELL
Vysvobod lidi, ó zázračná koupeli pro nohy, z oduševnění!
Mají-li duševní obtíže,
nechť používají našeho přípravku.
Quel plaisir et quelle joie
d'avoir un bon estomac
Jaké blaho, požehnání
míti dobré zažívání.
Jaká milá slečna a jaký milý pán!
Říkáte pane, že je to reklama?
Vám se zdá pitomá? proč?
Já se bavím líp než na divadle.
Copak vás nenudí poslouchat ty staré šmejdy?
Zvonky blížící se pošty, trubku automobilu?
Mužný hlas, cvičený klasickým zlomem?
Vzlykání neviditelné krásky?
Roztřesený hlas dědouška a babičky?
Shakespeare by jistě napsal pro rozhlas nový zpěv Ariela.
Quel plaisir et quelle joie
Jede té holce huba, jede té holce huba,
jedna radost, jedna radost,
to je rychlost, to je vtip,
to je něco pro mé uši.
Ukazujte na mne jako na vola,
quel plaisir et quelle joie
BIM.
To je znělka mé vysílačky.

BIM.
Vysílám slova a obrazy, v české řeči.
BIM.
Ó vnořte se do vzdušných vln,
putujte prostorem, slova,
neste, ó vlny vesmíru, mé vysílání.
Nosíte hudbu, hmat virtuosa,
krásné hlasy, řeči státníků.
Nosíte také lži, svinstvo a pitomosti.
BIM.
Má vysílačka vysílá obrazy,
zachytitelné za několik staletí.
Zkouším na ní nové možnosti přenosu.
BIM.
Pochody.
BIM.
Reklama.
BIM.
Zpěv.
BIM.
Budu mluvit o cenách, o počasí, o filozofii.
Promluví básníci.
Sám nevím, jak budou vypadat jejich básně.
Jen žádnou starou komedii!
Snad nemyslíte, že budete v televizi vysílat scény:
Zleva: „Drahá Edito!“
Témihle hovadinami začínal film:
výstup na hory!
BIM.
Přednášky?
Láhev se sklenicí na přednáškovém stole a nuda mezi posluchači.
Nevylučuji, že právě ta sklenice bude mít důležitou úlohu.
Snad právě hmota vody, oddělená od sklenice, bude rozkládat obraz.

ať praskají na živých svalech,
vzhůru s tím starým bubnem,
vzhůru s tím starým praporem!

12. září 1939

Dvacet pět let!

Vrací se srpnový a zářijový zvěrokruh.

Slychával jsem na ulici, na jevištích,

po celých těch dvacet pět let,

z bytu, kde pouštěli rádio, z melodie zvukového filmu:

Elisabeth, I loved you.

Vaše odrhovačka zněla všemi velkoměsty,

z rádia sklepního bytu, z luxusního orchestru:

Elisabeth, I loved you.

Dvacet pět let odpočívaly sonety s Vaším jménem pod kamenem
neznámého hrobu.

Po dvacet pět let přicházeli k němu ministerští předsedové a hlavy
států.

Pod vadnoucími akáty vzpomínám na Vaši chůzi, na neznámé
sonety,

když na vyprahlé trávě chrastí suché listí, z věnců v řadách
válečných křížů.

Z rádiových stanic Evropy slyším, že se zas blíží Vaše výročí:

Slavnost na Elysejských polích!

Všech dvacet pět sonetů zvučí.

Opět zní Vaše sonety z parlamentní tribuny.

Rádio vyplňuje dobu mezi informacemi hudbou na pásu: kusem
Chopinovy etudy.

Alžběto! před dvaceti pěti lety!

Rozpomínám se na první verše: slyším jejich nevinost, vášeň,
zoufalství.

přísahy vyvolané Vaším úsměvem a slibem,

za zvuků Chopinovy etudy,

Rádio hlásí: První hodiny světové války! ALŽBÉTINO VÝROČÍ!

Ó tiskaři, jak bych neopěval tvoje řemeslo!

Nejraději bych ti hned nesl tuhle stránku a čekal, až ji vysázíš.

Co mám raději než tvoje písmenka?

Ovšem trochu se stydím, když se dívám na svůj rukopis,

protože si myslím, že řekneš: stojí tohleto za tisk?

Vím, jak těžko lze nalézt slova tak krásná, aby stála za vytisknutí.

Kam bys však přišel, tiskaři,

kdybys měl tisknout, jen co za něco stojí!

Tiskárnu hlídá jen učedník.

Majitel odešel do sadu, ošetřuje sazenice ovocných stromků,

ošetřuje štěpy, aby nešlo za sebou: sucho, sucho, sucho,

aby se neutvořila slova: housenka, neúroda.

Aby se vytvořila slova: peň, květ, list, větev, ovoce, úroda.

Ó jaká jsou to krásná slova!

Sazeč sedí na lavičce před svým sadem.

Sedává tu vždy, kdykoliv může odběhnouti od svých mrtvých písmen,

z nichž lze, ach, tak zřídka kdy, vysázeti něco pěkného a dobrého.

Ó marně čekají desky, aby na nich byly vysázeny nové, spravedlivé
zákony.

Ó marně, alespoň dnes.

Nahlížím do tiskárny.

Tiskař se ani dnes nedočkal zákonodárce s rukopisem:

Zákoník nového světa,

v němž by všichni lidé byli šťastni.

Učedník by byl okamžitě doběhl pro sazeče.

Vždyť všichni cítíme potřebu nového zákoníku.

Cítím to, chci to vyjádřit tímto rukopisem.

Židé před miletskou branou se hádají,
doléhají ke mně slova:
Imperátor, Vůdce, Legie,
křičí, spílají si, perou se!
Slyším ji, jak přichází!
Nezastaví se u hrobu Imperátora, u vlysu vítězné legie?
Sluha, válečný invalida, prochází sálem,
venku v parku kropí trávníky a záhony;
nějaký mladík sedá na sametovou pohovku,
sní o tom, že přetrhne rudou šňůru, dělicí ho od Venuše?
Vidím ho svou slepou zřítelnicí a usmívám se,
jsem MUŽ S PEREM V RUCE.

Ediční poznámka

Také III. svazek *Díla Milady Součkové* zachovává řazení jednotlivých děl souborného vydání podle předpokládané časové posloupnosti jejich vzniku. Zařazení *Kaladý, aneb: útočiště řeči, Svědectví a Mluvícího pásma* do jednoho svazku není podmíněno jejich výlučností v celkovém kontextu díla Milady Součkové, ale právě výrazným časovým vztahem všech tří žánrově tak odlišných textů. *Kaladý* vyšlo jako soukromý tisk na podzim 1938; text *Svědectví* vznikl od jara do podzimu 1939; skladba *Mluvící pásmo*, která vyšla rovněž jako soukromý tisk koncem roku 1939, vznikala v druhé polovině téhož roku.

Kaladý, aneb: útočiště řeči vyšlo s kresbami a v grafické úpravě Zdenka Rykra v nákladu padesáti číslovaných výtisků. Bohužel původní rukopis autorky se ani od první reedice tohoto tisku vydaného k Vánocům roku 1994 v nakladatelství PROSTOR nepodařilo nalézt. Naše vydání vychází z této reedice a je doplněno reprodukcemi kreseb Zdenka Rykra z původního vydání. Autorka nazvala svou báseň v próze podle staršího, ale dodnes starousedlíky užívaného jména pro vesnici Koloděje nad Lužnicí, která se nalézá nedaleko Bechyně, kde Součková s Rykrem často v létě pobývali a pracovali. (Název *Kaladý* ostatně užil nejprve Zdeněk Rykr v druhé polovině třicátých let pro soubor děl, který později přejmenoval na *Figurální kompozici I, II.*)

Text *Svědectví* existuje ve dvou exemplářích. Strojopis, který zůstal po emigraci Součkové v Čechách, je prvním přepisem původní rukopisné verze a vznikl pravděpodobně bezprostředně po ukončení práce na *Svědectví*. Tento první strojopis opatřený autorčinými poznámkami a škrty sloužil jako předloha druhého strojopisného přepisu, který autorka zaslala do literární soutěže k 1. máji 1946 v nakladatelství Práce. Tento druhý strojopis pokládala autorka zjevně za konečnou verzi, a ta se také stala východiskem pro naše vydání. V nakladatel-

ství Práce, jak je zřejmé z redakční korespondence, byl rukopis nejprve přijat, graficky upraven, ale z vydání pak náhle sešlo. Jak je z dalších poznámek a dodatků v tomto strojopise zřejmé, odvezla si ho autorka v roce 1946 do USA nebo jí byl poslán paní Jiřinou Haukovou bezprostředně po únoru 1948. Jak svědčí i původní varianty podtitulu (mj. Spisovatelův deník z druhé republiky, Deník spisovatele z druhé republiky), bylo *Svědectví* už v roce 1939 psáno vědomě jako literární deník určený jednou k vydání. Přesto však, vzhledem k historii rukopisu, nepřejímáme jen pozdější autorčiny úpravy rukopisu, ale zachováváme ve formě poznámek pod čarou i její vpisky a komentáře tužkou, které k textu připojovala při pozdějším čtení, a pokud chybí jejich datace, uvádíme ji v hranatých závorkách. V obou strojopisných verzích používá Součková dva druhy počátku odstavců. Výraznější začátek odstavce naznačujeme v textu řádkovou pauzou. Vedle obvyklých edičních zásad, tak jak jsme si je stanovili v předchozích svazcích, upravujeme pravopis podle progresivní podoby jazykové normy, jak ji ve své době přijímala i autorka. Sjednocujeme psaní *s/z*, a pokud to význam dovoluje, spojujeme výrazy, které nabyly zřejmé příslovecné podoby. Sjednocujeme a opravujeme psaní cizích a místních jmen, stejně jako přejatých cizích slov i jmen národností a rasy. Omyly a chyby v titulech, názvech a osobních jménech opravujeme, tituly citovaných překladových knih ponecháváme v podobě, pod jakou vystupovaly v době vzniku *Svědectví*. Sjednocujeme úpravu textu v částech parafrázujících dramatický text i úpravu času a místa jednotlivých záznamů. *Mluvící pásmo* vyšlo v grafické úpravě a s ilustracemi Zdenka Rykra v nákladu sto číslovaných exemplářů. Podkladem pro poválečné časopisecké přetištění v *Chalupeckého Listech* byl podle svědectví současníků původní soukromý tisk, který Součková věnovala Jindřichu Chalupeckému a Jiřině Haukové. Tento exemplář (č. 98) neobsahuje žádné autorské zásahy a poznámky. Protože ani v případě *Mluvícího pásma* se rukopis nezachoval a protože ani na korekturách v *Listech* se Součková nepodílela, považujeme za výchozí text původní vydání *Mluvícího pásma*, a tudíž drobné odchylky vydání v *Listech* za omyly a překlepy tehdejší redakce. Opravujeme jen drobné chyby v psaní cizích jmen a jejich pádových koncovek, ve tvarech vztažných zájmen, a jako v ostatních svazcích i zde s výjimkou zjevně vědomých odchylek sjednocujeme kvantitu samohlásek a psaní příslovecných spřežek. Na rozdíl od ostatních prací Milady Součkové ponecháváme v této skladbě apostrofy v podobách zúžených slovesných tvarů, důsledně uplat-

ňujeme původní specifickou autorčinu interpunkci, stejně jako dodržujeme původní psaní malých a velkých písmen.

Naše poděkování za zasvěcené rady a nezištnou pomoc při přípravě rukopisu patří paní Jiřině Haukové, panu dr. Janu Rousovi, stejně (a jako vždy) i paní dr. Evě Stehlikové. Vážené paní Anně Strobachové jsme vděční za pomoc při hledání rukopisu *Svědectví* a velkorysě poskytnutí jeho první verze.

K. Suda, R. Štencf

ství Pr
přijat.
pozná
ka v
bezpr
(mj. S
repub
deník
pisu,
vává
kou,
jejic
ver
čát
lýc
up
ve
vý
p
n
v
H

Obsah

KALADÝ, aneb: útočiště řeči	9
Svědectví (Deník z roku 1939)	17
Mluvicí pásmo	183
Ediční poznámka	219

Dílo Milady Součkové
svazek III
řídí K. Suda

M i l a d a
S O U Č K O V Á

KALADÝ ■ SVĚDECTVÍ ■ MLUVÍCÍ PÁSMO

Vydal PROSTOR, nakladatelství s.r.o., Jilská 1,
110 00 Praha 1, v roce 1998 jako svou 81. publikaci
a III. svazek Díla Milady Součkové.

Edičně připravili K. Suda a R. Štencel.

S použitím původní předlohy Martina Balcara
graficky upravila Markéta Jelenová.

Sazba Rekosa, Hostouň 89.

Vytiskly Tiskárny Havlíčkův Brod.

Vydání první.

Stran 224.

Cena 229 Kč.